

Středověk a novověk

Middle Ages and Modern Times

Mittelalter und Neuzeit

Bílovice-Lutotín (k. ú. Lutotín, okr. Prostějov) **Intravilán, parc. č. 406, 598/1.**

Raný a vrcholný středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalizace: ZM ČR 1 : 10 000, list 24-24-01, 241:183; 226:193.

Ve dnech 10. května až 18. listopadu 2019 byl průběžně prováděn archeologický dohled při realizaci hloubkové kanalizace v Lutotíně, který je místní částí obce Bílovice-Lutotín, okr. Prostějov. Zachycené archeologické objekty a archeologické situace vůbec, a stejně tak jejich výzkum a dokumentace, byly ovlivněny charakterem vlastní stavby, spočívající v hloubení rýh a jen v místě šachet omezených plošných odkryvů.

Severně šachty 36 (parc. č. 406), naproti Obecnímu domu, byl zachycen objekt datovaný keramikou do 11.–12. století a lze ho tak spojit s nejstarší písemnou zprávou vážící se k obci Lutotín, s vrocením k roku 1141 (*Lutonine*, Hosák, Šrámek 1970, 569; k datování listiny uvádějící výčet majetku biskupství olomouckého, cf. Bistřícký 1983).

Poměrně zajímavá terénní situace byla zdokumentována mezi šachtami 54 a 53, kde byl v hloubce 160 až 170 cm zachycen původní půdní kryt charakteru černice, kontaminovaný uhlíky a hručkami mazanice. V prostoru šachty 53 (parc. č. 598/1) byl z povrchu této vrstvy získán zlomek keramiky ze 14. století (s charakteristickou krupicovitou strukturou povrchu). Nad černozemí se nacházela mocná vrstva červenohnědé svahoviny přemístěné z přiléhající stráně, pravděpodobně v důsledku odlesnění a podmáčení půdy.

Literatura

Bistřícký, J. 1983: Písemnosti olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka.

Sborník archivních prací 33, 32–74.

Hosák, L., Šrámek, R. 1970: *Místní jména na Moravě a ve Slezsku, Díl I, A–L*. Praha: Academia.

Zusammenfassung

Bílovice-Lutotín (Kat. Lutotín, Bez. Prostějov), Im Ort, Parz. Nr. 406, 598/1. Früh- bis Spätmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

Pavel Fojtík, Miroslav Šmíd

Blažovice (okr. Brno-venkov) **Ulice Náves, parc. č. 187.**

Novověk. Vesnice. Záchranný výzkum.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1677269N, 16.7875028E.

Při výstavbě kruhového objezdu na severním okraji intravilánu obce byly dokumentovány zbytky zástavby datované nejspíše do 18.–19. století, jimž předcházely menší hliníky pro těžby spraší rámcově novověkého stáří. Zástavbou byla porušena dvojice blíže nedatovaných kostrových hrobů.

Literatura

Neuveдено.

Zusammenfassung

Blažovice (Bez. Brno-venkov), Platz Náves-Straße. Neuzeit. Siedlung. Grab. Rettungsgrabung.

David Parma, Petr Kos, Jiří Kala

Bořitov (okr. Blansko) **„U Badálka“, „Nepluště“.**

Raný středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalizace: S-JTSK (X:Y) – 1135177.66:595634.62, 1135154.33:595672.04.

V únoru roku 2019 informoval P. Gadas z Ústavu geologických věd Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně pracovníky Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., že v polní trati „U Badálka“ náhodně zjistil hlubokou orbou porušený archeologický objekt. Tuto skutečnost potvrdila následná prohlídka udaného místa, přičemž byla zaznamenána ještě druhá rozoraná sídlištní jáma asi o 45 m dále na severozápad, v polní trati „Nepluště“. Keramický materiál sesbíraný na povrchu umožňuje oba objekty datovat do raného středověku. Ve stejném prostoru byly již v roce 1986 prozkoumány čtyři středohradištní jámy poškozené zemědělskou činností (Štrof 1989).

Literatura

Štrof, A. 1989: Rettungsgrabung in der Flur Badálek bei Bořitov (Bez. Blansko). *Přehled výzkumů* 1986, 63.

Zusammenfassung

Bořitov (Bez. Blansko), „U Badálka“, „Nepluště“. Frühmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

Michal Přichystal

Brno (k. ú. Černá Pole, okr. Brno-město)

Lužánky, Lidická 50, parc. č. 3854, 3855, 3856.

Novověk. Město, předměstí, park. Záchraný výzkum.

Záchraný archeologický výzkum byl vyvolán stavbou výukového centra Lužánecký skleník (obr. 1). Celý prostor stavby se nacházel na sprašovém podloží s vyvinutým půdním horizontem. Místy byl povrch terénními zásahy srovnán a znovu navězen, patrně při historických parkových úpravách. Dokumentováno bylo několik zděných konstrukcí (základová zdiva, cihelné kanálky), nejspíše ze staveb, které náležely k původnímu vybavení parku (Zbranek 2019).

Obr. 1. Brno, ulice Lidická 50. Vyznačení plochy staveniště. Zpracování Archaia Brno z. ú.

Abb. 1. Brno, Lidická-Straße Nr. 50. Lage der Baustelle. Kartierung Archaia Brno z. ú.

Literatura

Zbranek, H. 2019: *Brno, Lužánky*. Rkp. nálezové zprávy z akce č. A20/2019. Uloženo: Archiv Archaia Brno z. ú.

Zusammenfassung

Brno (Kat. Černá Pole, Bez. Brno-město), Park Lužánky, Lidická Straže Nr. 50, Parz. Nr. 3854, 3855, 3856. Neuzeit. Stadt, Vorstadt, Park. Rettungsgrabung.

Anlass für die Rettungsgrabung war der Bau des Lernzentrums „Gewächshaus Lužánky“. Der geologische Untergrund bestand aus Löß mit entwickeltem Bodenhorizont. Das Gelände war stellenweise ausgeglichen und wieder zugeschüttet worden, wohl während der verschiedenen Landschaftsbauten. Es wurden einige Mauern, Kanälchen usw. dokumentiert, die zur früheren Parkausstattung gehörten.

Hynek Zbranek

Brno (k. ú. Černovice, okr. Brno-město)

Húskova, Kneslova, Řehořova ulice, parc. č. 655/1, 1118,

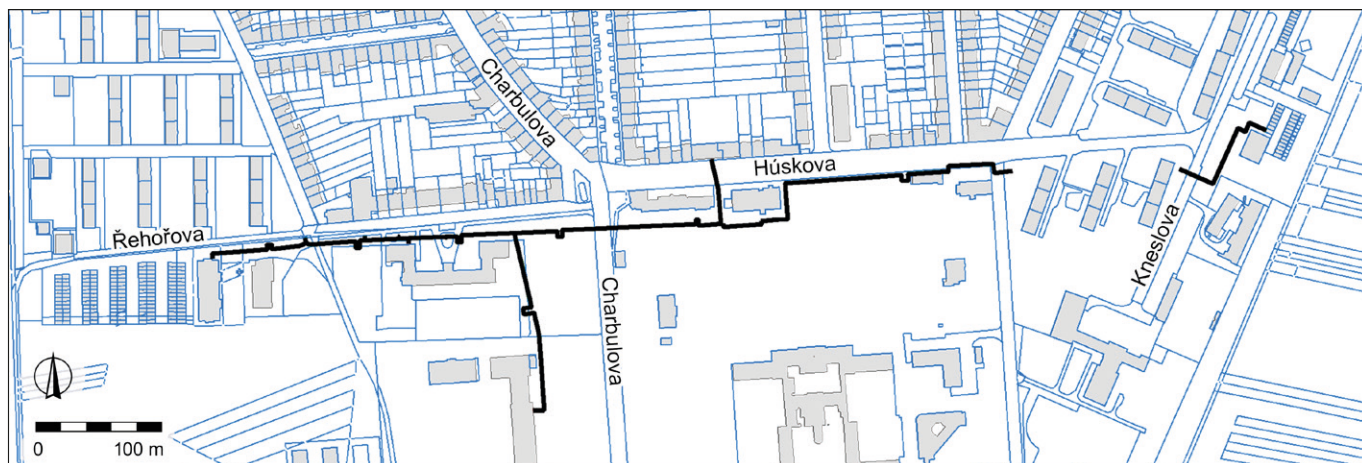
1574/1, 1653/1, 1656/1, 1683/1, 1685/1, 1685/2, 1685/3, 1685/4, 1685/6, 1693/1, 1693/3, 1693/4.

Novověk. Město. Záchraný výzkum.

Záchraný archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Rekonstrukce SCZT pára × HV – oblast ulice Řehořova, Húskova“ (obr. 2). Jeho terénní část proběhla v červnu a červenci roku 2019. Nebyly zaznamenány žádné výrazné terénní situace, které by bylo možné spojovat s obdobím středověku nebo novověku. Při budově základní školy na Řehořově ulici (č. 1020/3) byla zaregistrována jáma, jejíž účel se však nepodařilo určit. Její výplň neposkytla žádný datační materiál. Snad ji lze spojovat spíše s novodobými aktivitami. Novověkou činností odráželo také souvrství navážek, které překrývalo půdní horizont. Největší zvýšení terénu navážkami bylo dokumentováno v západní části sledované oblasti, kde dosahovalo až 2 m (Zůbek 2019).

Literatura

Zůbek, A. 2019: *Nálezová zpráva o provedení záchraného archeologického výzkumu při stavbě „Rekonstrukce SCZT pára × HV – oblast ulice Řehořova, Húskova“*. Rkp. nálezové zprávy, MTX202000113. [cit. 2020-03-05]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z:

Obr. 2. Brno, ulice Húskova, Kneslova, Řehořova. Vyznačení průběhu sledovaného výkopu. Zpracování Archaia Brno z. ú.

Abb. 2. Brno, Straßen Húskova, Kneslova und Řehořova. Verlauf des überwachten Leitungsgrabens. Kartierung Archaia Brno z. ú.

Digitální archiv Archeologické mapy České republiky
<https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202000113>.

Zusammenfassung

Brno (Kat. Černovice, Bez. Brno-město), Straßen Húskova, Kneslova und Řehořova, Parz. Nr. 1656/1, 1683/1, 1685/1. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

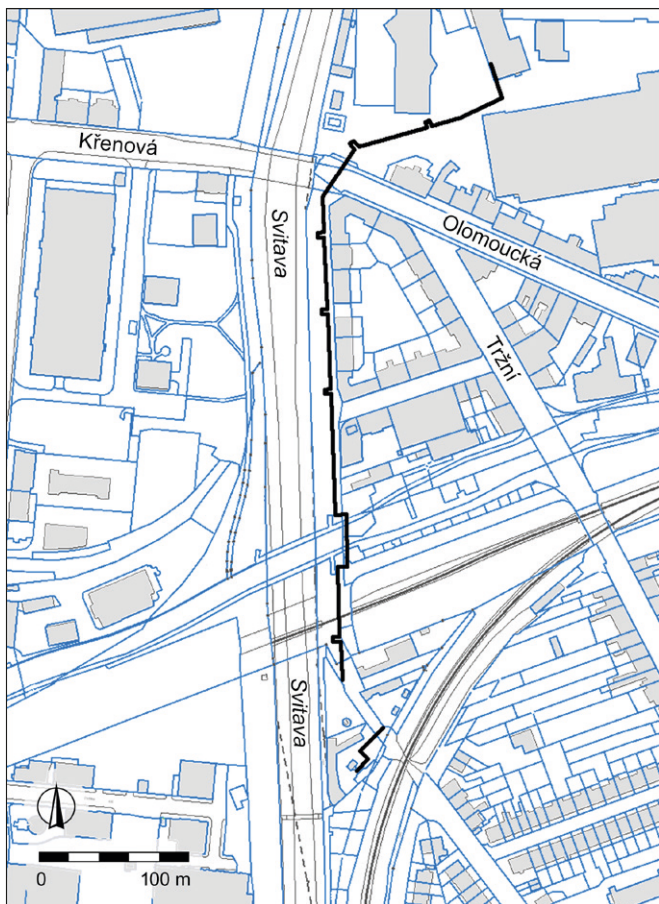
Bei der Rettungsgrabung anlässlich der Erneuerung einer Fernwärmeleitung im Juni und Juli 2019 wurden keine auffälligen mittelalterlichen oder neuzeitlichen Befunde freigelegt. Bei dem Schulgebäude an der Řehořova-Straße wurde eine nicht näher bestimmbare, wohl neuzeitliche Grube registriert. Im westlichen Teil des beobachteten Gebiets war das Terrain durch neuzeitliche Aufschüttungen um bis zu 2 m erhöht worden.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Černovice, okr. Brno-město) Klíčova, Olomoucká, Zvěřinova ulice.

Novověk. Město. Záchraný výzkum.

Záchraný archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Rekonstrukce SCZT pára × HV – oblast ulice Zvěřinova, Klíčova, Olomoucká“ (obr. 3). Jeho terénní část proběhla v červnu a červenci roku 2019. Doklady antropogenních aktivit z období středověku a novověku nebyly zaznamenány. Výkopy v severním úseku rekonstruované trasy teplovodu, konkrétně v někdejší areálu První brněnské strojírny, prořaly uloženy, které lze spojovat se zasypaním někdejšího meandru řeky Svitavy. Její tok zde byl napřímen a posunut do dnešního koryta v letech 1847–1851 (Zůbek 2019).

Literatura

Zůbek, A. 2019: *Nálezová zpráva o provedení záchraného archeologického výzkumu při stavbě „Rekonstrukce SCZT pára × HV – oblast ulice Zvěřinova, Klíčova, Olomoucká“*. Rkp. nálezové zprávy, MTX202000112. [cit. 2020-03-05]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202000112>.

Zusammenfassung

Brno (Kat. Černovice, Bez. Brno-město), Straßen Klíčova, Olomoucká und Zvěřinova. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung. Die Rettungsgrabung wegen der Erneuerung der Fernwärmeleitung im Juni und Juli 2019 durchgeführt. Man fand keinerlei Belege für anthropogene mittelalterliche oder frühneuzeitliche Aktivitäten. Im nördlichen Teil, auf dem ehemaligen Areal der Ersten Brünner Maschinenfabrik (První brněnská strojírna) wurden Ablagerungen dokumentiert, die wahrscheinlich einen einstigen Mäander des Flusses Svitava ausfüllten. Das Flußbett war in den Jahren 1847–1851 begradigt worden und erhielt damit seinen heutigen Verlauf.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Horní Heršpice, okr. Brno-město) Košuličova ulice, „Na úzké“.

Raný středověk. Pohřebiště. Záchraný výzkum.

Lokalizace: S-JTSK (X:Y) – 1163772:598407, 1163765: 598378, 1163775:598377, 1163844:598385, 1163851:598436.

V průběhu listopadu 2018 a následně v červnu 2019 probíhal záchraný archeologický výzkum na známém polykulturním pohřebišti v Horních Heršpicích (Bíško, Kala 2016, 270; Bíško et al. 2017, 204). V průběhu skrývky pro stavbu výrobní haly bylo zachyceno celkem 21 hrobů, odpovídajících charakterem a milodary 1. polovině 11. století.

Stejně jako v předešlých letech odpovídala každá hrobová jáma jednomu pohřbu; nebožtíci byli uloženi vždy v natažené poloze na zádech s orientací SZ-JV, případně byly zaznamenány mírné odchylky ve směru Z-V a JZ-SV.

Věk pohřbených se značně lišil. Podařilo se lokalizovat 5–6 dětských hrobů, stáří dalších nebožtíků bylo značně různorodé. Na rozdíl od výzkumů z let 2015 a 2016 byla exkavace, a především samotný dohled při mechanické skrývce značně komplikován mělkým uložením koster. Část pohřbů se nacházela přímo na rozhraní ornice a geologického podloží (spraše), v lepším případě byli nebožtíci uloženi do hloubky 10–20 cm. Dochování nálezových situací tedy bylo značně ovlivněno post-depozičními procesy, především orbou, a nakonec i neohlášenou výstavbou v roce 2013. Rozložení hrobů naznačovalo, že se podařilo vymezit západní a severní okraj pohřebiště.

Obr. 3. Brno, ulice Klíčova, Olomoucká, Zvěřinova. Vyznačení průběhu sledovaného výkopu. Zpracování Archaia Brno z. ú.

Abb. 3. Brno, Straßen Klíčova, Olomoucká und Zvěřinova. Verlauf des überwachten Grabens der Fernwärmeleitung. Kartierung Archaia Brno z. ú.

Ani z hlediska milodarů se nepodařilo objevit nic, co by vybočovalo z kontextu mladší doby hradištní. V hrobě H 845 byla nalezena drobná stříbrná mince (uherská ražba, patrně 11.–12. století), v hrobě H 855 železné vědro, v hrobě H 851 čtyři esovité záušnice, v hrobech H 855 a H 857 po dvou záušnicích, v hrobě H 859 jedna záušnice a v hrobě H 854 část nýtku z barevného kovu (obr. 4).

Podařilo se zachytit okraj raně středověkého pohřebiště, na kterém bylo celkem zjištěno 55 hrobů. Vzhledem k ukončení výstavby v tomto prostoru jde pravděpodobně o počet konečný. Nezastavěné pozemky se nacházejí již jen východním směrem, zde ovšem pohřebiště nepokračuje.

Obr. 4. Horní Heršpice. Hroby H 851 a H 852 (11. století). Foto R. Bíško.
Fig. 4. Horní Heršpice. Graves H 851 a H 852 (11th century). Photo by R. Bíško.

Literatura

Bíško, R., Kala, J. 2016: Brno (k. ú. Horní Heršpice, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 57(2), 270.

Bíško, R., Kala, J., Vitulová, D., Přichystal, M. 2017: Brno (k. ú. Horní Heršpice, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 58(2), 204.

Summary

Horní Heršpice (cadastre Horní Heršpice, Brno-město District), “Na úzké”. Early Middle Ages. Cemetery. Rescue excavation. An early medieval burial ground (11th century) was discovered during the archaeological rescue excavation.

Richard Bíško, Jiří Kala, Dana Vitulová, Michal Přichystal

Brno (k. ú. Horní Heršpice, okr. Brno-město) Ulice Sokolova, parc. č. 853/1.

9.–10. století. Vrstva. Záchraný výzkum.

Lokalizace: S-JTSK (X:Y) – 1164205:597722, 1164177:597614, 1164045:597650, 1164050:597763.

Během hloubení stavební jámy (do hloubky cca 2,5 m pod úroveň současného terénu) při dostavbě haly bylo zachyceno reziduum kulturní vrstvy z období raného středověku (9.–10. století) a vrcholného středověku (13. století?). Pod cca 1,5 m mocnou úrovní ornice a novověkých splachových vrstev navazovala pozvolným přechodem tmavě hnědá až šedá prachovito-jílovitá

vrstva (40–50 cm) obsahující nepočetný archeologický materiál (malé zlomky keramiky, mazanice). Terén byl s největší pravděpodobností zásadně změněn někdy v průběhu novověku a pohřbil i samotnou kulturní vrstvu, kterou se podařilo identifikovat v celém prostoru stavby.

Pod kulturní vrstvou se nacházel intaktní terén/kvartérní fluvialní podloží (světlá hnědá až šedá jílovitá hlína s čockami rezavého jílu) bez jakýchkoli archeologických nálezů.

Literatura

Neuveдено.

Summary

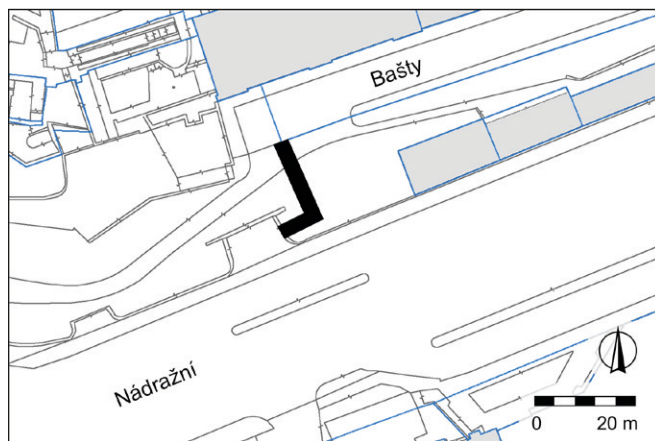
Brno (cadastre Horní Heršpice, Brno-město District), Sokolova Street. Early and High Middle Ages, Settlement. Rescue excavation. One deposit with Early and High Medieval pottery shards (9–10th and 13th centuries) was unearthed during the archaeological rescue excavation.

Richard Bíško

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město) Ulice Bašty, Nádražní, parc. č. 353/1.

Novověk. Město, fortifikace. Záchraný výzkum.

Záchraný archeologický výzkum byl vyvolán výstavbou schodiště, které vytvořilo spojnici mezi západními konci ulic Bašty a Nádražní (obr. 5). Terénní část výzkumu proběhla v červnu roku 2019. Zemní práce stavby nepřesáhly úroveň novověkých a novodobých navážek. Většina sledovaných uložení patřila původně k násypovému souvrství VII. bastionu. Ten byl součástí novověkého fortifikačního prstence, jenž byl okolo jádra města budován od 2. poloviny 17. století (Zůbek 2019).

Obr. 5. Brno, ulice Bašty, Nádražní. Vyznačení plochy staveniště. Zpracování Archaia Brno z. ú.

Abb. 5. Brno, Straßen Bašty und Nádražní. Lage der Baustelle. Kartierung Archaia Brno z. ú.

Literatura

Zůbek, A. 2019: Brno – ulice Bašty – Nádražní, výstavba schodiště.

Rkp. nálezové zprávy z akce č. A47/2019. Uloženo: Archiv Archaia Brno z. ú.

Zusammenfassung

Brno (Kat. Město Brno, Bez. Brno-město), Straßen Bašty und Nádražní. Parz. Nr. 353/1. Neuzeit. Stadt, Befestigung. Rettungsgrabung.

Anlass für die Rettungsgrabung im Juni 2019 war der Bau einer Treppe als Verbindung westlichen Enden der Straßen Bašty und Nádražní. Die Bauarbeiten reichten nicht unter das Niveau neuzeitlicher Aufschüttungen hinunter; letztere gehören größtenteils zu einer Abfolge von Aufschüttungsschichten für die VII. Bastion der Stadtbefestigung aus der 2. Hälfte des 17. Jahrhunderts.

Antonín Zůbek

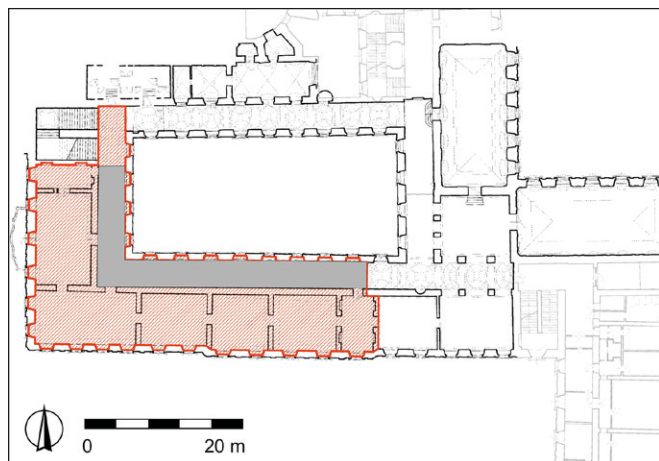
Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Moravské náměstí 1a, parc. č. 1.

Novověk. Klášter. Záchraný výzkum.

Záchraný archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Částečná rekonstrukce 5 výstavních sálů a přílehlé chodby 2. NP, Brno, Moravské náměstí 1a“ (obr. 6). Proběhl v části Místodržitelského paláce, kterou dnes využívá Moravská galerie v Brně. Původně šlo o komplex konventu kláštera augustiniánů-eremitů, který byl založen v 50. letech 14. století moravským markrabětem Janem Jindřichem. Klášter prošel před polovinou 18. století rozsáhlou barokní přestavbou, která byla dílem brněnského zednického mistra Mořice Grimma. Klášterní objekty byly určeny pro úřady zemské správy. Na vnitřní úpravu místností dohlížel vídeňský dvorní architekt Franz de Paula von Hillebrandt, jenž v roce 1783 vypracoval projekt na změnu interiérů (Foltýn a kol. 2005, 173–180; Šeferisová Loudová, Kroupa 2015, 403–427).

Terénní část výzkumu se uskutečnila v říjnu roku 2019. V prostoru chodby jižního a západního křídla 1. patra zasáhly stavební práce při výměně podlahy do svrchní části zásypové vrstvy kleneb. Ta měla charakter stavební suti; její dominantní složku tvořila bělošedá maltovina, do níž byla přimíšena stavební keramika a její zlomky, především cihly novověkých formátů. Archeologický mobiliář (např. zlomky keramických nádob, kovové předměty, mince atd.) nebyl v uloženině zastoupen (Zůbek 2019).

Obr. 6. Moravské náměstí 1a. Sledovaná plocha vyznačena šedě, rozsah staveniště šrafovou. Zpracování Archaia Brno z. ú.

Abb. 6. Platz Moravské náměstí 1a. Überwachte Fläche grau, Umfang der Baustelle schraffiert. Kartierung Archaia Brno z. ú.

Literatura

Foltýn, D. a kol. 2005: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha: Libri.

Šeferisová Loudová, M., Kroupa, J. 2015: Kláštery ve městě II. (severní část). In: J. Kroupa (red.): *Dějiny Brna 7*.

Uměleckohistorické památky. Historické jádro. Brno: Statutární město Brno, Archiv města Brna, 403–427.

Zůbek, A. 2019: *Nálezová zpráva o provedení záchraného archeologického výzkumu při stavbě „Částečná rekonstrukce 5 výstavních sálů a přílehlé chodby 2. NP“, Brno, Moravské náměstí 1a*. Rkp. nálezové zprávy z akce č. A80/2019. Uloženo: Archiv Archaia Brno z. ú.

Zusammenfassung

Brno (Kat. Město Brno, Bez. Brno-město), Platz Moravské náměstí 1a, Parz. Nr. 1. Neuzeit. Kloster. Rettungsgrabung.

Die Rettungsgrabung wurde im Zusammenhang mit der Neugestaltung der Ausstellungssäle der Mährischen Galerie im sog. Statthalterpalast durchgeführt. Das Gebäude beherbergte ursprünglich einen Konvent von Augustiner-Eremiten, gegründet in den 1350er Jahren von dem mährischen Markgrafen Jan Jindřich (Johann Heinrich von Luxemburg). Das Kloster wurde um die Mitte des 18. Jahrhunderts im Barockstil umgebaut und diente später als Dikasterialgebäude (Sitz der Landesverwaltung). Im Oktober 2019 wurden bei der Erneuerung des Fußbodens im Gang des 2. Geschosses des Süd- und Westflügels Gewölbeschüttungen gestört, die nur Baukeramik enthielten.

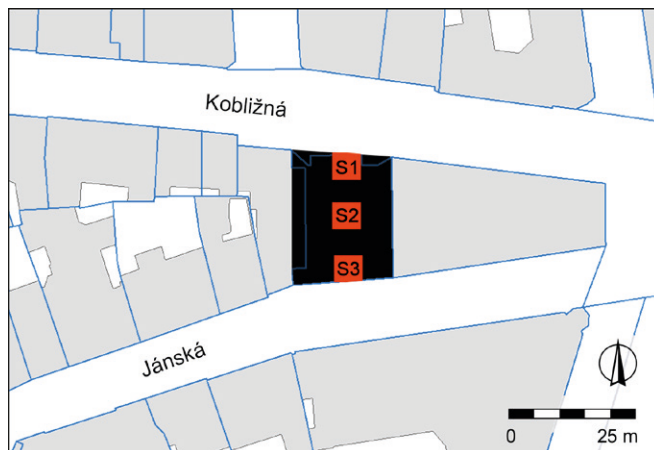
Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Pohořelec, parc. č. 160/1.

Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

Záchraný archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Rekonstrukce komunikace – Pohořelec“ (obr. 7). Jeho terénní část se uskutečnila v červenci roku 2019. Nepříliš rozsáhlý výzkum přinesl sice jen dílčí informace, ale díky nim se lze vyjádřit k otázce, zda byl prostor Pohořelce ve středověku zastavěn, či nikoli. Získané poznatky svědčí spíše pro přítomnost zástavby.

Obr. 7. Brno, ulice Pohořelec. Vyznačení plochy staveniště. Nejhlubší sondy S1–S3. Zpracování Archaia Brno z. ú.

Abb. 7. Brno, StraÙe Pohořelec. Lage der Baustelle. Tiefste Suchschnitte S1–S3. Kartierung Archaia Brno z. ú.

Relikty po sobě následujících nezděných staveb byly zaznamenány ve střední partii dnešní plochy. Lze uvažovat o přítomnosti suterénu dřevohliněných staveb na severním a jižním okraji při ulici Kobližné a Jánské. Přesnější poznání charakteru zástavby a jejího vývoje by však mohl přinést jedině rozsáhlejší archeologický výzkum. Nezodpovězeno zůstalo, kdy přesně a proč došlo k jejímu zániku. Výzkum potvrdil pouze skutečnost, že se v novověku jednalo již o volné prostranství (Zůbek 2019).

Literatura

Zůbek, A. 2019: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Rekonstrukce komunikace – Pohořelec“.* Rkp. nálezové zprávy z akce č. A57/2019. Uloženo: Archiv Archaia Brno z. ú.

Zusammenfassung

Brno (Kat. Město Brno, Bez. Brno-město), Pohořelec Straře, Parz. Nr. 160/1. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung. Die Rettungsgrabung erfolgte im Juli 2019 im Zusammenhang mit der Erneuerung der Straße Pohořelec. Sie zeigte, dass der Bereich der Straße im Mittelalter bebaut war. In der Mitte der untersuchten Fläche wurden Überreste aufeinander folgender Holzbauten freigelegt, wahrscheinlich Keller, die sich am nördlichen und südlichen Straßeneinde nahe der Straßen Kobližná und Jánská befanden. Genauere Bebauungsstrukturen und deren Entwicklung könnte man nur mittels einer großflächigen Ausgrabung feststellen. Unbeantwortet blieb auch die Frage, wann und warum die Bebauung beseitigt wurde. In der Neuzeit gab es hier schon einen freien Platz.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Rooseveltova ulice 13, parc. č. 86/1, 86/2, 86/4.

Novověk. Město. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Celková rekonstrukce objektu Rooseveltova 13“ (obr. 8). Terénní část výzkumu proběhla v letech 2018 a 2019. Sledované výkopy narušily kromě recentních uloženin, např. podkladových vrstev pochozích povrchů a zásypů inženýrských sítí, zejména zásypové

Obr. 8. Brno, ulice Rooseveltova 13. Vyznačení plochy staveniště. Zpracování Archaia Brno z. ú.

Abb. 8. Brno, Rooseveltova-Straße 13. Lage der Baustelle. Kartierung Archaia Brno z. ú.

souvrství příkopu novověkého městského opevnění a uložení související s výstavbou domu ve 2. polovině 19. století. Sledované vrstvy měly buď charakter planýrek zděných konstrukcí, skládajících se z maltoviny, zlomků cihel a kamenů, nebo byly tvořeny převážně přemístěným podloží. V prostoru příkopu byla pravděpodobně deponována především zemní hmota z tělesa bastionů a kurtin a nepotřebný materiál z rozebírání jejich vyzdění. Větší konstrukční prvky, především kamenné bloky, mohly snad být využity při zakládání nové zástavby. Nasvědčovalo by tomu především složení odhaleného základu východní stěny domu. Prostorem, kde dnes stojí dům Rooseveltova 13, procházela zřejmě linie středověkého městského příkopu. Po výstavbě barokního opevnění se celý pozemek stal součástí novověkého příkopu mezi vnitřním a vnějším fortifikačním pásmem. Topografické vyhodnocení situace na základě archivních pramenů a výsledků archeologických výzkumů ukázalo, že dům stojí při nejdříve jižní hraně III. bastionu (Zůbek 2019).

Literatura

Zůbek, A. 2019: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Celková rekonstrukce objektu Rooseveltova 13“.* Rkp. nálezové zprávy z akce č. A84/2017. Uloženo: Archiv Archaia Brno z. ú.

Zusammenfassung

Brno (Kat. Město Brno, Bez. Brno-město), Rooseveltova-Straße 13, Parz. Nr. 86/1, 86/2, 86/4. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung. Die archäologische Rettungsgrabung anlässlich der umfassenden Renovierung des Hauses erfolgte in den Jahren 2018 und 2019. Hierbei traf man vor allem auf eine Abfolge von Aufschüttungsschichten, die den neuzeitlichen Stadtgraben füllen, sowie auf Ablagerungen, die mit dem Bau des Hauses in der 2. Hälfte des 19. Jahrhunderts zusammenhängen. Es handelte sich vor allem um Schutt und Erdmassen aus den Baukörpern der Bastionen und Kurtinen der neuzeitlichen Stadtbefestigung, aber auch um umgelagerten geologischen Untergrund. Größere Bauelemente, vor allem Steinblöcke, konnten mitunter für den Neubau wieder verwendet werden, wie dies die freigelegte Grundmauer der östlichen Hauswand zeigte. An der Stelle des heutigen Gebäudes verlief einst die Linie des mittelalterlichen Stadtgrabens und – nach dem Bau der Barockbefestigung – des neuzeitlichen Grabens zwischen der inneren und äußeren Befestigungszone. Aufgrund von Archivquellen und des archäologischen Befundes steht das Haus wohl an der ehemaligen Südkante der III. Bastion.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Náměstí Zelný trh 8, parc. č. 310.

Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V rámci projektu „MZM – odvodnění opěrné zdi“ pokračoval i v roce 2019 záchranný archeologický výzkum (viz Antal et al. 2019, 235–236). Plocha výzkumu je situována na východním svahu Petrova. Je vymezena Ditrichštejnským palácem, Biskupským dvorem a dnešní uličkou Václava Havla. Po výstavbě Ditrichštejnského paláce, která započala v roce 1613, byla většina plochy využívána jako ovocná zahrada a v posledních desetiletích jako parkoviště Moravského zemského muzea.

První fáze výzkumu probíhala pouze v pásu širokém 2 m podél zdi atria a u severního křídla Ditrichštejnského paláce v šířce 2,7 m. Plocha dotčená stavbou byla nejdříve snížena mechanizací na

úroveň potřebnou k vytvoření stěny z pilot, tj. cca na 230,00 m n. m., přičemž v místech narušení archeologických situací byl proveden archeologický výzkum. Po pilotáži byla plocha stavby rozměřena na jednotlivé sondy (S2–S7; obr. 9), které byly zkoumány po úrovni cca 229,20 m n. m., na níž bylo nutno obnaženému piloty svázat železobetonovou konstrukci. Následně byly jednotlivé sondy archeologicky zkoumány až na sprašové podloží, popř. na niveletu základové spáry stavby (obr. 10). Další fáze výzkumu probíhala zároveň se skrývkou plochy budoucího parkoviště, při níž byly s pomocí mechanizace odstraněny obrovňky terénu původního parkoviště. Celá plocha byla začištěna v úrovni archeologických terénů, které v místech, kde nebylo dosaženo nivelety potřebné pro novou úpravu parkoviště, byly prozkoumány (sonda S8). V poslední fázi stavby byl sledován výkop pro osazení brány motorem a přípojky kanalizace ústící do prostoru uličky Václava Havla.

K nejstaršímu osídlení lokality náleží aktivity zjištěné v sondě S6, které lze na základě získaného keramického materiálu zařadit do mladohradištního období, pravděpodobně do závěru 12. století, i když nelze vyloučit ani poněkud starší data. Charakter ani rozsah tohoto osídlení není vzhledem k velikosti záchranného výzkumu možné blíže specifikovat. Osídlení zde plynule pokračovalo po celé 13. a 14. století, jak dokládají četné odpadní vrstvy a drobné objekty typu kůlových a sloupových jam, zachycené v sondě S5, S6 a v jihozápadní části sondy S8. Osídlení 13. století bylo zachyceno i při uličce Václava Havla. Zde mělo charakter odpadních a komunikačních vrstev, které lze dát do souvislosti s průběhem uličky, která byla ve středověku nazývána Pod horou sv. Petra (*Sub Monte s. Petri*).

Pravděpodobně až v závěru 14. nebo na počátku 15. století vzniká při dnešní ulici Petrské zděná zástavba (obr. 11). Snad kvůli své poloze na příkrém svahu byla parcela ze západu i z východu ohraničena relativně mohutným ohradním zdívem. Plocha této parcely však nedosahovala až k Biskupskému dvoru, ale byla poněkud menší; to dokládá další parcelní zídka, která ji vymezuje z jihu. Rozměr dvora této parcely lze rekonstruovat na 11 × 14 m. Aktivity, které by bylo možno spojovat s hospodářským zázemím na dvorku této parcely, byly zachyceny jen torzovitě. Jedná se především o šterkové komunikační úrovně z období 15. a 16. století. Spíše až v období raného novověku přiléhala také k zděnému domu drobná hospodářská (?) stavba.

Před výstavbou severního a východního křídla Ditrichštejnského paláce, jež se udála v letech 1613–1618, byla předchozí zástavba stržena. Úroveň dvora po zplanýrování se pohybovala kolem 230,40 m n. m. V souvislosti s výstavbou Ditrichštejnského paláce měla být vystavěna i opěrná zeď atria. Pravděpodobně v této době vznikla i ohradní zeď, která svým průběhem přímo navazuje na severozápadní nároží nově postaveného Ditrichštejnského paláce, a uzavřela nově vzniklý prostor mezi palácem a budovou Biskupského dvora.

Snad ještě v souvislosti s výstavbou Ditrichštejnského paláce, spíše však až s výstavbou jeho jižního křídla po roce 1739, by mohla souviset vápenná jáma zasypaná stavební sutí a materiálem datovaným do 2. poloviny 17.–18. století. Tři zděné pilíře, zachycené v jižní části plochy, lze hypoteticky spojit s nově budovanými dřevěnými konírnami z roku 1719. Ty se měly nacházet v horní části nad zdí Biskupského dvora.

Výraznou stavební strukturu představuje objevený systém pro přívod vody do kašny v atriu Moravského zemského muzea. Z písemných pramenů víme, že 17. března 1630 povolila městská rada kardinálu Františkovi z Ditrichštejna zřídit odbočku brněnského akvaduktu z pramene pod Petrovem přímo do jeho „nově zbudovaného“ paláce (Jeřábek, Kroupa a kol. 2005, 103). Na základě této zmínky se uvažuje, že byl zřízen přívod vody do kašny zasazené do opěrné zdi atria. Tento předpoklad se však archeologicky

doložit nepodařilo. Při výzkumu byly sice odkryty dvě šachty a přívodní kanálek s vodovodní trubicou, která vedla do zmíněné kašny, vznik tohoto systému je však nutno hledat nejdříve v období okolo roku 1800, jak dokládá mince nalezená pod vodovodní trubicou. Šlo o uherský tříkrajec Františka I. (1792–1835) s datem ražby 1800. Žádná starší fáze přívodního kanálku zachycena nebyla, i když není vyloučeno, že byl tento vodovod zbudován v trase staršího.

Nejmladší aktivitu představuje zjišťovací (?) ražená štola z prostoru atria muzea, procházející opěrnou zdí, která byla zachycena v sondách S3, S4 a S5. Tato štola byla dle dostupných informací ražena někdy v 80. letech 20. století a následně zalita betonem. Tento zásah v sondě S4 odstranil všechny předpokládané archeologické terény a zčásti je zničil i v sondě S3 a S5. Další, tentokrát sanační (?), akce byla zachycena v sondě S7. Zde byly odkryty archeologické vrstvy silně prolité betonem. Ten se do těchto míst mohl dostat jedině z budovy jižního křídla Ditrichštejnského paláce. Po odstranění sádkokartonové příčky při západní stěně výstavní místnosti jižního křídla Ditrichštejnského paláce v tzv. Valochově sále byly dobře patrné zásahy po sanaci jejího zdiva betonem.

Při výzkumu se potvrdil předpoklad, že archeologické situace v prostoru dnešního dvora byly po čtyři století zakonzervovány. Většinu z nich lze tedy datovat před rok 1614. Takto dochované archeologický terén je v rámci historického jádra Brna již ojedinělý, mezi archeology se o něm ale dobře vědělo. Stavba však tento terén výrazně narušila a odstranila mnohdy i hodnotné situace včetně zděných konstrukcí. Jejich ochranu bylo vhodné řešit v rámci předprojektové nebo alespoň projektové přípravy, ta však byla v tomto ohledu značně podceňena.

Obr. 9. Brno, Zelný trh 8. Plocha dotčená výzkumem se zaznačením sond. Zpracování Archaia Brno z. ú.

Abb. 9. Brno, Platz Zelný trh Nr. 8. Ausgrabungsfläche mit bezeichneten Schnitten. Kartierung Archaia Brno z. ú.

Obr. 10. Brno, Zelný trh 8. Pohled na plochu výzkumu. Foto Archaia Brno z. ú.

Abb. 10. Brno, Platz Zelný trh Nr. 8. Ansicht der Ausgrabungsfläche. Foto Archaia Brno z. ú.

Obr. 11. Brno, Zelný trh 8. Začistování zachycené zděné zástavby. Foto Archaia Brno z. ú.

Abb. 11. Brno, Platz Zelnýtrh Nr. 8. Putzen der freigelegten Bebauung. Foto Archaia Brno z. ú.

Literatura

- Antal, R., Grünseisen, J., Kolařík, V., Sedláčková, L., Příbylová, M., Zbrank, H., Zůbek, A. 2019: Brno (okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 60(2), 230–236.
- Jeřábek, T., Kroupa, J. a kol. 2005: *Brněnské paláce. Stavby duchovní a světské aristokracie v raném novověku*. Dějiny a teorie umění 8. Brno: Barrister&Principal.

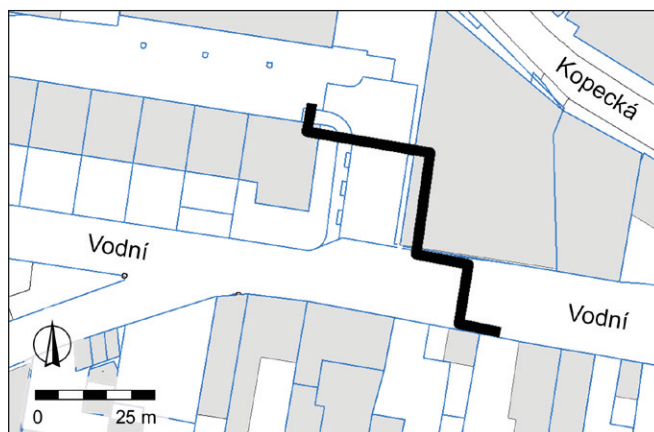
Zusammenfassung

Brno (Kat. Město Brno, Bez. Brno-město), Platz Zelný trh 8, Parz. Nr. 310. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung. Die Rettungsgrabung auf dem Areal des Mährischen Landesmuseums (Palais Dietrichstein) belegte eine Besiedlung vom 12. bis zum Anfang des 17. Jahrhunderts, die mit den hinteren Teilen der mittelalterlichen Parzellen zusammenhängt. Es handelte sich um Abfallschichten, Abfallgruben und um Pfahl- oder Pfosten-gruben. Zudem wurden mittelalterliche Mauern dokumentiert, die die Vorderfront der Häuser an der Petrská-Gasse bildeten. Freigelegt wurde überdies die Wasserleitung zur Fontäne aus der Zeit um 1800 im Atrium des Mährischen Landesmuseums.

Jiří Grünseisen, Václav Kolařík

Brno (k. ú. Staré Brno, okr. Brno-město)
Ulice Jircháře, Vodní, parc. č. 1249/3, 1266/5, 1268/1.
 Novověk. Město. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Brno – rekonstrukce SCZT pára × HV – oblast ulice Vodní“ (obr. 12). Většina zemních prací stavby zasáhla pouze novodobé záskypy původního teplovodu. Nebyly zaznamenány žádné výrazné terénní situace z období středověku nebo raného novověku. Dokumentován byl segment cihelné kanalizační štol, která od 19. století odváděla odpadní vodu ze zástavby při Kopečné ulici do Svrateckého náhonu. Bylo také zachyceno několik zdí zástavby, stojící od roku 1867 při někdejší Mondscheinově ulici (Zbrank 2019).

Obr. 12. Brno, ulice Jircháře, Vodní. Vyznačení průběhu sledovaného výkopu. Zpracování Archaia Brno z. ú.

Abb. 12. Brno, Straßen Jircháře und Vodní. Verlauf des überwachten Leitungsgrabens. Kartierung Archaia Brno z. ú.

Literatura

- Zbrank, A. 2019: *Brno – Rekonstrukce SCZT pára × HV – oblast ulice Vodní*. Rkp. nálezové zprávy z akce č. A39/2019. Uloženo: Archiv Archaia Brno z. ú.

Zusammenfassung

Brno (Kat. Staré Brno, Bez. Brno-město), Straßen Jircháře und Vodní, Parz. Nr. 1249/3, 1266/5, 1268/1. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Anlass für die Rettungsgrabung war die Erneuerung einer Fernwärmeleitung. Die Bauarbeiten störten zumeist nur die moderne Verfüllung des älteren Leitungsgrabens. Auffällige mittelalterliche oder frühneuzeitliche Befunde wurden nicht beobachtet. Es wurde nur ein Segment des Abwasser-Ziegelkanalstollens aus dem 19. Jahrhundert erfasst, der die Häuser an der Kopečná-Straße mit dem Svratka-Mühlgraben verband. Freigelegt wurden auch einige Mauerreste der Bebauung an der historischen Mondscheinstraße.

Hynek Zbrank

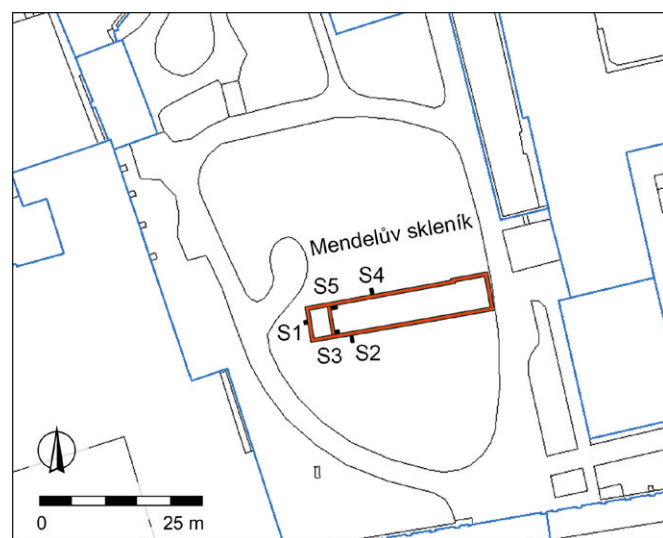
Brno (k. ú. Staré Brno, okr. Brno-město)
Mendlovo náměstí č. p. 157/1, parc. č. 8.
 Novověk. Město. Zjišťovací výzkum.

V rámci připravované obnovy někdejšího Mendlova sklepníku v areálu augustiniánského opatství bylo v jeho okolí vyhloubeno pět zjišťovacích sond (S1–S5). Dvě sondy (S3 a S5)

byly položeny uvnitř stavby, tři sondy (S1, S2 a S4) vně obvodového zdiva skleníku (obr. 13). Nadmořská výška dnešního povrchu zahrady se pohybuje okolo 204,20 m n. m.

Skleník nechal vystavět v roce 1854 opat Cyril František Napp pro vědecké pokusy Johanna Gregora Mendela. V roce 1870 byl skleník značně poničen při větrné smršti, která se 13. října prohnala přes Brno. Zda byl po této živelné katastrofě obnoven, či nikoliv, by mohly ještě napovědět archivní prameny.

Dnes viditelný půdorys skleníku je druhotně upravená nadezdívka původního zdiva o výšce minimálně jedné řádky cihel, která zároveň slouží jako ochrana zdiva historického. Základová spára severní obvodové zdi skleníku se nachází 1,7 m pod úrovní dnešního povrchu. V době funkce skleníku se původní terén, přinejmenším severně od něj, nacházel o 40–50 cm níže než dnes. V sondě S2 byla dokumentována štěrková úprava původního povrchu v prostoru před skleníkem. Snad by se mohlo jednat o přístupovou cestičku. Při západní obvodové zdi skleníku byl v sondě S1 zachycen odvodňovací (?) kanálek, jenž pravděpodobně se skleníkem také souvisel. Podle zjištění v sondě S3 a S5 lze předpokládat, že vnitřek skleníku je vyplněn jeho vlastní destrukcí. Zjišťovací sondy byly prostorově omezené, což znemožňuje bližší interpretaci ostatních zachycených archeologických situací. V sondě S2 bylo např. dokumentováno blíže neurčené kamenné zdivo probíhající ve směru Z–V. Přestože většina zachycených situací pochází až z novověku, byly z druhotných poloh získány i keramické střepy z 13. století.

Obr. 13. Brno, Mendlovo náměstí. Zaměření zjišťovacích sond v okolí Mendelova skleníku. Zpracování Archaia Brno z. ú.

Abb. 13. Brno, Platz Mendlovo náměstí. Lage der Suchschnitte in der Umgebung des Mendelschen Gewächshauses. Kartierung Archaia Brno z. ú.

Literatura

Neuvedeno.

Zusammenfassung

Brno (Kat. Staré Brno, Bez. Brno-město), Platz Mendlovo náměstí, Parz. Nr. 8. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Im Rahmen der geplanten Restaurierung des ehemaligen Mendelschen Gewächshauses auf dem Areal der Augustinerabtei wurden nahe dem Gewächshaus fünf Suchschnitte (S1–S5) ausgehoben. Das Gewächshaus ließ im Jahre 1854 der Abt Cyril František Napp für wissenschaftliche Experimente von Johann Gregor Mendel bauen. Es wurde im Jahre 1870 durch eine

Windhose, die am 13. Oktober durch Brünn fegte, stark beschädigt. Die meisten freigelegten Befunde gehören der Neuzeit an, aus sekundären Lagen wurden jedoch auch keramische Bruchstücke des 13. Jahrhunderts geborgen.

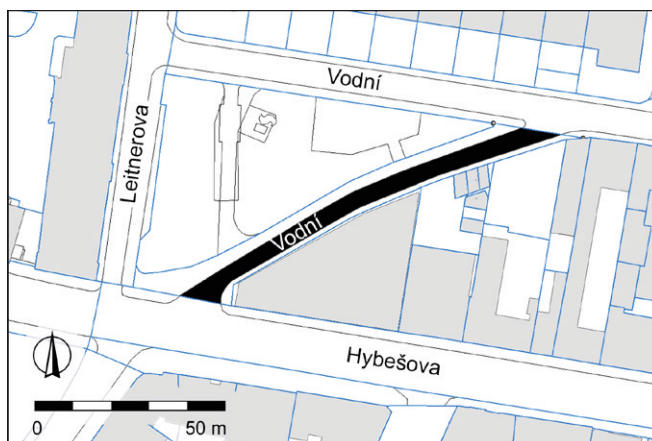
Lenka Sedláčková

Brno (k. ú. Staré Brno, okr. Brno-město)

Vodní ulice, parc. č. 1249/4.

Novověk. Město. Záchraný výzkum.

Záchraný archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Rekonstrukce komunikace – Vodní“ (obr. 14). Jeho terénní část se uskutečnila v září a říjnu roku 2019. Zemní práce stavby nepřesáhly úroveň novodobých navážek a planýrek, které souvisely s demolicí původní zástavby při korytě Svrateckého náhonu a s jeho zasypaním v 1. polovině 20. století. Rekonstruovaný úsek Vodní ulice byl vytyčen právě v trase zrušeného náhonu. Získané poznatky nepřekonalý informační přínos archeologického výzkumu, který zde byl proveden v roce 1999 při výstavbě kanalizace (Sadílek 1999; Merta a kol. 2000, 57–58; Zůbek 2019).

Obr. 14. Brno, Vodní ulice. Vyznačení plochy staveniště. Zpracování Archaia Brno z. ú.

Abb. 14. Brno, Vodní-Straße. Lage der Baustelle. Kartierung Archaia Brno z. ú.

Literatura

Merta, D., Peška, M., Procházka, R., Sadílek, J. 2000: Předběžné výsledky záchraných archeologických výzkumů v Brně v roce 1999. *Přehled výzkumů* 41 (1999), 57–58.

Sadílek, J. 1999: *Brno – Vodní ulice*. Rkp. nálezové zprávy, MTX200000520. [cit. 2020-03-07]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-200000520>.

Zůbek, A. 2019: *Nálezová zpráva o provedení záchraného archeologického výzkumu při stavbě „Rekonstrukce komunikace – Vodní“*. Rkp. nálezové zprávy z akce č. A70/2019. Uloženo: Archiv Archaia Brno z. ú.

Zusammenfassung

Brno (Kat. Staré Brno, Bez. Brno-město), Vodní-Straße, Parz. Nr. 1249/4. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die Rettungsgrabung erfolgte im September und Oktober 2019 wegen der Erneuerung des Verkehrsweges. Der betreffende

Straßenabschnitt verläuft direkt im Bett des einstigen Svratka-Mühlgrabens. Daher wurden nur die Verfüllungen des Flussbetts aus der 1. Hälfte des 20. Jahrhunderts und Spuren der früheren Bebauung am Mühlgraben erfasst und dokumentiert.

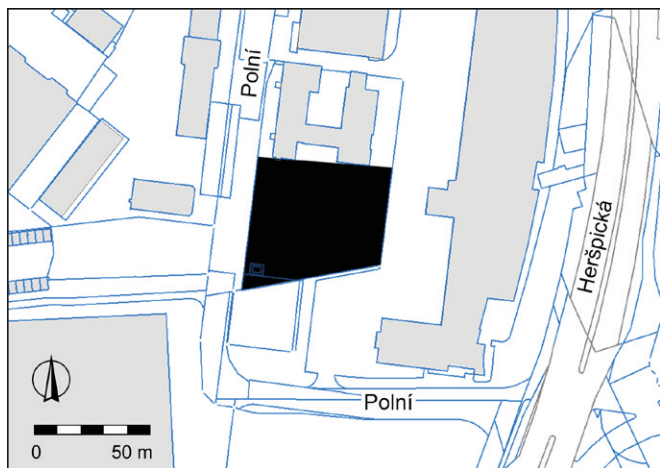
Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Štýřice, okr. Brno-město)

Polní ulice, parc. č. 287/1, 287/21.

Raný středověk. Sídliště. Záchraný výzkum.

Na podzim roku 2019 byly při hloubení stavební jámy pro obchodní centrum, vznikající na východním svahu nad poštovním depem, odkryty tři zásobní jámy (obr. 15 a 16). Každá z nich poskytla skromný soubor keramiky datované do starší doby hradištní. Objekty se projeví až v úrovni sprašového podloží. Jejich horní části, stejně jako případné další struktury, které se nacházely v úrovni nadloží, byly zničeny přirozeným splachem, novověkou zemědělskou činností nebo skrývkou, která pravděpodobně souvisí se stavebními aktivitami posledních let.

Obr. 15. Brno, Polní ulice. Lokalizace sledovaného prostoru. Zpracování Archaia Brno z. ú.

Abb. 15. Brno, Polní-Straße. Lage der Ausgrabungsfläche. Kartierung Archaia Brno z. ú.

Obr. 16. Brno, Polní ulice. Zásobní jáma s. j. 501 s výplní zasahující do stěny stavební jámy. Foto Archaia Brno z. ú.

Abb. 16. Brno, Polní-Straße. Schnitt durch die Vorratsgrube 501 in der Wand der Baugrube. Foto Archaia Brno z. ú.

Zásobní jámy jsou tedy jediným dokladem osídlení na lokalitě. Kromě fragmentů nádob, zvířecích kostí, strusky a zlomků mazanice byl nalezen také fragment kostěného oboustranného hřebene a keramický přelien.

Nejedná se o jediný doklad osídlení z počátečních období raného středověku, byť v tomto prostoru doloženého poměrně vzácně. Přibližně půl kilometru od zkoumané plochy byly nedávno dokumentovány časně slovanské a snad i starohradištní objekty (Parma 2013). Skromný nálezy z Polní ulice tak doplňují obraz osídlení ve starších fázích raného středověku na katastru Štýřic, o němž donedávna nebylo nic známo.

Literatura

Parma, D. 2013: Brno (k. ú. Štýřice, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 54, 184.

Zusammenfassung

Brno (Kat. Štýřice, Bez. Brno-město), Polní-Straße, Parz. Nr. 287/1, 287/21. Frühmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

Im Herbst 2019 wurden während des Ausbaggerns einer Baugrube für ein neues Einkaufszentrum auf dem östlichen Hang oberhalb des Postlagers drei Vorratsguben aus der älteren Burwallzeit freigelegt. Außer Keramikscherben, Tierknochen, Schlacken- und Lehmwurfstücken wurden auch ein Fragment eines beidseitigen Knochenkamms und ein tönerner Spinnwirtel gefunden. Ungefähr 0,5 km von der Ausgrabungsfläche entfernt wurden unlängst frühslawische und vielleicht auch altburgwallzeitliche Gruben dokumentiert. Der schlichte Befund aus der Polní-Straße ergänzt somit die Erkenntnisse über die Besiedlung des Raums von Štýřice in den älteren Phasen des frühen Mittelalters, über die früher überhaupt nichts bekannt war.

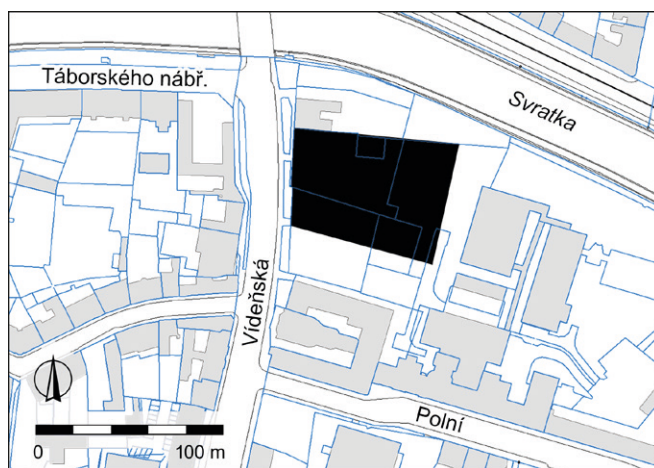
Jakub Šimík

Brno (k. ú. Štýřice, okr. Brno-město)

Vídeňská ulice 3 a 5, parc. č. 428/1, 429.

Středověk, novověk. Předměstí, sídliště. Záchraný výzkum.

Od léta 2019 probíhal předstihový záchraný archeologický výzkum v areálu Nemocnice Milosrdných bratří na Vídeňské ulici č. 5 (obr. 17). Na ploše, která se nachází ve větší vzdálenosti

Obr. 17. Brno, Vídeňská 3 a 5. Lokalizace výzkumu. Zpracování Archaia Brno z. ú.

Abb. 17. Brno, Vídeňská-Straße 3 und 5. Lage der Ausgrabung. Kartierung Archaia Brno z. ú.

od dnešní uliční čáry, nebyla pozorována složitá středověká souvrství, výzkum proto sestával převážně z exkavace jednotlivých objektů. Byly dokumentovány zejména situace z novověku a raného středověku. Mezi raně středověkými nálezy bylo kupříkladu šest hrobů bez výbavy, kamenná cesta z 11. století (obr. 18), příkop asi z 10. století a větší počet zásobních jam a jiných blíže neinterpretovaných zahloubených objektů. Na zkoumané ploše byl také odkryt protiletectký kryt z 20. století.

Výzkum probíhal i v dosud stojící budově na Vídeňské ulici s orientačním č. 3. Zaměřil se především na vývoj novověké zástavby na parcele. Dokumentovány byly postupně čtyři podlahové úrovně, základové zdivo a pozůstatky dvojích kamen nebo pecí (obr. 19). Zkoumaná budova je předběžně datována do 2. poloviny 18. století, zánik se předpokládá v 1. polovině 19. století.

Výzkum bude pokračovat také v roce 2020. Dosavadní nálezy zatím nebyly komplexně zpracovány, proto může ještě dojít k posunu ve finální interpretaci a datování.

Obr. 18. Brno, Vídeňská 3 a 5. Kameny zpevněná cesta z 11. století. Foto Archaia Brno z. ú.
Abb. 18. Brno, Vídeňská-Straße 3 und 5. Steingepflasterter Weg aus dem 11. Jahrhundert. Foto Archaia Brno z. ú.

Obr. 19. Brno, Vídeňská 3 a 5. Pozůstatky zástavby z 18. století. Foto Archaia Brno z. ú.
Abb. 19. Brno, Vídeňská-Straße 3 und 5. Überreste der Bebauung aus dem 18. Jahrhundert. Foto Archaia Brno z. ú.

Literatura

Neuvedeno.

Zusammenfassung

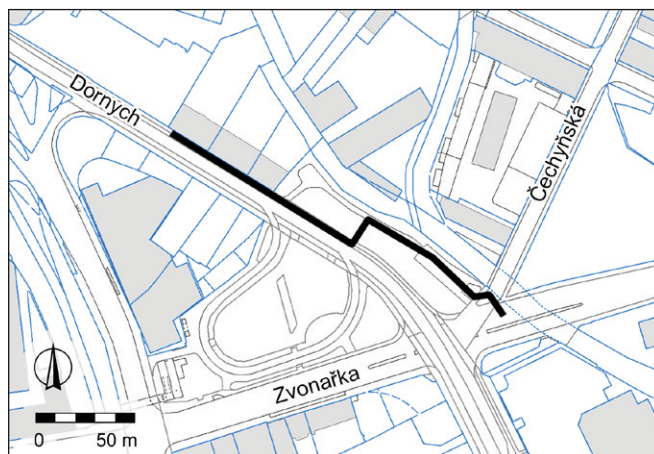
Brno (Kat. Štýřice, Bez. Brno-město), Vídeňská-Straße 3 und 5, Parz. Nr. 428/1, 429. Mittelalter, Neuzeit. Vorstadt, Siedlung. Rettungsgrabung.

Die Ausgrabung auf dem Gelände des Krankenhauses der Barmherzigen Brüder an der Vídeňská-Straße 3 erfolgte vom Sommer bis zum Winter 2019. Auf der etwas von der heutigen Straßeneinfahrt entfernten Fläche wurde keine komplizierte Stratigraphie beobachtet, wohl aber etliche Befunde. Aus dem frühen Mittelalter stammen sechs beigabenlose Körpergräber, ein steingepflasterter Weg aus dem 11. Jahrhundert, ein Befestigungsgraben wohl aus dem 10. Jahrhundert (?) und mehrere Vorratsgruben und andere, nicht näher bestimmbar Gruben. Auf der Fläche wurde zudem ein Luftschutzraum aus dem 20. Jahrhundert freigelegt. Die Ausgrabung erstreckte sich auch auf den Innenraum des noch stehenden Hauses Vídeňská-Straße 3. Dort stieß man auf Reste eines älteren Gebäudes, das nach vorläufiger Datierung von der 2. Hälfte des 18. Jahrhundert bis in die 1. Hälfte des 19. Jahrhunderts bestand.

Róbert Antal, Michal Bučo

Brno (k. ú. Trnitá, okr. Brno-město) Čechyňská ulice, Dornych, Zvonařka, parc. č. 711. Novověk. Předměstí, továrna. Záchraný výzkum.

Záchraný archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Rekonstrukce SCZT pára × HV – propoj horkovodu Vlněna s parohorkovodem na ulici Čechyňská“ (obr. 20). Lokalita se nachází jihovýchodně od centra města Brna na území bývalé vsi Dornych. Roku 1784 ji tvořilo pouze šest domů, seřazených převážně při západní straně Svrateckého náhonu. Patřil sem také mlýn před soutokem náhonu a Staré Ponávky. V 19. století se nejbližší okolní lokality stalo jedním z center výstavby brněnských industriálních provozů (Kuča 2000, 339–341). Jedním z nich byla barvírna na ulici Dornych (tehdy č. p. 51), kterou využívala řada vlnářů, např. rodina Soxhletů v polovině 19. století, po nich ji převzal Wilhelm Springer (Vyskočil 2014, 54–55). Vznik barvírny není

Obr. 20. Brno, Čechyňská, Dornych, Zvonařka. Vyznačení průběhu sledovaného výkopu. Zpracování Archaia Brno z. ú.
Abb. 20. Brno, Straßen Čechyňská, Dornych und Zvonařka. Verlauf des überwachten Grabens. Kartierung Archaia Brno z. ú.

prozatím datován. První vyobrazení budovy barvírny je na mapě stabilního katastru z roku 1825. Její provoz patrně zanikl v roce 1906, kdy se její majitel vzdal živnostenského oprávnění (Smutný 2012, 417–418).

Relikty barvírny byly zachyceny v úseku teplovodu, který byl proveden v zeleném pásu mezi ulicemi Dornych a trasou Ponávky (Svrateckého náhonu; obr. 21). V západní části výkopu se nacházela patrně první budova a ve východní části budova druhá, tak jak je situace vyobrazena na indikační skice z roku 1876. Obě části byly zřejmě po zbourání barvírny na počátku 20. století zasypány, dochovalo se tedy jen podzemní technologické zařízení a zřejmě i část přízemí, kde byly umístěny bloky pro usazení barvířských kotlů (podrobněji Antal, Zbranek 2019).

Obr. 21. Brno, Čechyňská, Dornych, Zvonařka. Pohled na plochu výzkumu od jihu. Foto Archaia Brno z. ú.

Abb. 21. Brno, Straßen Čechyňská, Dornych und Zvonařka. Blick auf die Grabungsfläche von Süden. Foto Archaia Brno z. ú.

Literatura

Antal, R., Zbranek, R. 2019: Springerova barvírna v Brně.

Archaeologia technica 30, 56–65.

Kuča, K. 2000: Brno. Vývoj města, předměstí a připojených vesnic.

Praha, Brno: Baset.

Smutný, B. 2012: Brněňští podnikatelé a jejich podniky 1764–1948.

Encyklopedie podnikatelů a jejich rodin. Brno: Archiv města Brna.

Vyskočil, A. 2014: Zmizelá Morava. Brno, III. díl, Průmyslové město.

Praha, Litomyšl: Paseka.

Zusammenfassung

Brno (Kat. Trnítá, Bez. Brno-město), Straßen Čechyňská, Dornych und Zvonařka, Parz. Nr. 711. Neuzeit. Vorstadt, Fabrik. Rettungsgrabung.

Der Graben für die Fernwärmeleitung überschneidet ein ehemaliges Färbereigelände, das in der Mitte des 19. Jahrhunderts der Familie Soxhlet und danach Wilhelm Springer gehörte. Die Färberei ist erstmals 1825 belegt und bestand wahrscheinlich bis zum Anfang des 20. Jahrhunderts. Direkt unter der heutigen Oberfläche gelang es, zwei Fabrikgebäude der Färberei Springer mit mindestens zwei Bauphasen zu dokumentieren. Es wurden Heizungsanlagen und Blöcke erfasst, in denen die Färbereibottiche eingesetzt waren.

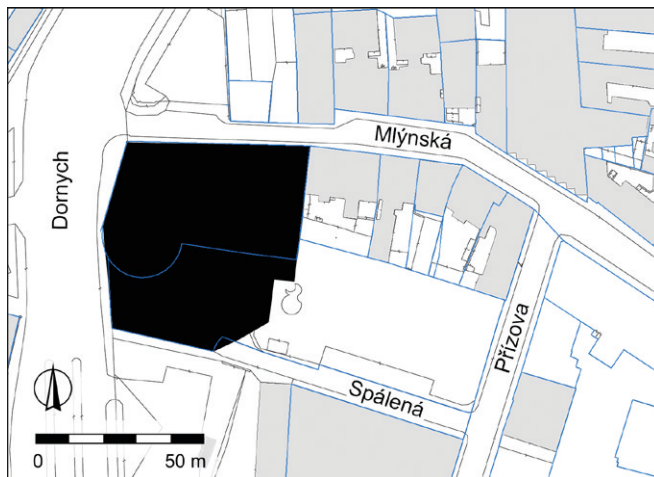
Róbert Antal, Hynek Zbranek

Brno (k. ú. Trnítá, okr. Brno-město)

Ulice Dornych, Mlýnská, Spálená ulice, parc. č. 1060/1, 1148.

Raný středověk, středověk, novověk. Předměstí. Záchranný výzkum.

V souvislosti s přípravou výstavby kongresového hotelu Clarrion byl v měsících lednu až prosinci roku 2019 na ulici Dornych prováděn předstihový záchranný archeologický výzkum (obr. 22 a 23). Výzkum bude pokračovat i po zahájení stavebních prací v roce 2020, proto bude o jeho výsledcích referováno později. Kromě intenzivního pravěkého osídlení (neolit, eneolit, doba bronzová, starší a mladší doba železná) byly v celé ploše výzkumu dokumentovány raně středověké sídlištní aktivity z 8.–12. století. Na raně středověké předlokační osídlení pravděpodobně od poloviny 13. století kontinuálně navazovala zástavba pozdější první předměstské čtvrti (*primum quartale extra civitatem*), reprezentovaná pozůstatky nezděné nadzemní zástavby sloupové a snad i roubené konstrukce, suterény dřevohliněných domů, odpadními jámami, studnami atd. Specifickým fenoménem výzkumu jsou doklady zděných i nezděných sušáren, které lze vzhledem k poloze zkoumané plochy v místech někdejší Sladovnické čtvrti považovat za sušárny sladu. Celkem bylo zachyceno sedm celých nebo fragmentárně dochovaných pecí různé konstrukce, fungujících postupně v průběhu vrcholného a pozdního středověku. Pece byly nepochybně součástí stavebních komplexů předměstských sladoven, z nichž se nejspíše podaří po

Obr. 22. Brno, ulice Dornych, Mlýnská, Spálená. Vyznačení plochy výzkumu. Zpracování Archaia Brno z. ú.

Abb. 22. Brno, Straßen Dornych, Mlýnská und Spálená. Lage der Grabungsfläche. Kartierung Archaia Brno z. ú.

Obr. 23. Brno, ulice Dornych, Mlýnská, Spálená. Pohled na zkoumanou plochu od východu. Foto Archaia Brno z. ú.

Abb. 23. Brno, Straßen Dornych, Mlýnská und Spálená. Ansicht der Grabungsfläche von Osten. Foto Archaia Brno z. ú.

zpracování výzkumu rekonstruovat alespoň některé části. V západní části zkoumané plochy byla zachycena přibližně severojižně orientovaná středověká komunikace, sloužící svému účelu od 13. do 1. poloviny 17. století. Osídlení zkoumaného prostoru zaniká asi v souvislosti s dvojnásobným obléháním Brna švédskou armádou v letech 1643 a 1645. Zda byla ve 2. polovině 17. století předměstská zástavba obnovena, není zcela jisté, nicméně ikonografické prameny 2. poloviny 18. století dokládají na dotčeném území pouze parkově upravené zahrady. Teprve na přelomu 18. a 19. století se sem opět vrací předměstská zástavba, reprezentovaná dvěma domy orientovanými do ulice Dornych.

Literatura

Neuvedeno.

Zusammenfassung

Brno (Kat. Trnitá, Bez. Brno-město), Straßen Dornych, Mlýnská und Spálená, Parz. Nr. 1060/1, 1148. Frühmittelalter, Mittelalter, Neuzeit. Vorstadt. Rettungsgrabung.

Wegen der geplanten Errichtung eines Hotels wurde in der Dornych-Straße während des gesamten Jahres 2019 eine archäologische Rettungsgrabung durchgeführt, die im Jahre 2020 fortgesetzt wird. Außer Überresten einer intensiven vorgeschichtlichen Besiedlung (Neolithikum, Äneolithikum, Bronzezeit, ältere und jüngere Eisenzeit) kamen auf der gesamten Ausgrabungsfläche Befunde frühmittelalterlicher Siedlungsaktivitäten des 8.-12. Jahrhunderts zum Vorschein. Auf die frühmittelalterliche Besiedlung folgte wahrscheinlich kontinuierlich die Bebauung des späteren I. Vorstadtviertels. Sie bestand aus Überresten ebenerdiger Pfosten- und vielleicht auch Blockbauten, Kellern von Holz-Lehm-Häusern, Abfallgruben, Brunnen usw. Besonders zu nennen sind Überreste von gemauerten und ungemauerten Trockenanlagen, die man wegen ihrer Lage im Raum des ehemaligen Mälzerviertels für Malztrockeneinrichtungen halten darf. Insgesamt wurden sieben ganze oder fragmentarisch erhaltene Öfen unterschiedlicher Konstruktion freigelegt, die mehrphasig während des Hoch- und Spätmittelalters in Betrieb waren. Sie waren zweifellos ein Bestandteil der vorstädtischen Mälzereien. Im westlichen Teil der Ausgrabungsfläche wurde ein in Richtung Nord-Süd verlaufender mittelalterlicher Weg entdeckt, der seinen Zweck vom 13. bis zur 1. Hälfte des 17. Jahrhunderts erfüllte. Die Besiedlung ging wohl im Zusammenhang mit der Belagerung der Stadt durch die Schweden in den Jahren 1643 und 1645 zugrunde. Ob sie dann wieder erneuert wurde, ist ungewiss, ikonografische Quellen der 2. Hälfte des 18. Jahrhunderts belegen nur Ziergärten. Erst an der Wende vom 18. zum 19. Jahrhundert standen an der Dornycher Straßenflur wieder zwei Häuser.

Václav Kolařík, Michala Přibyllová

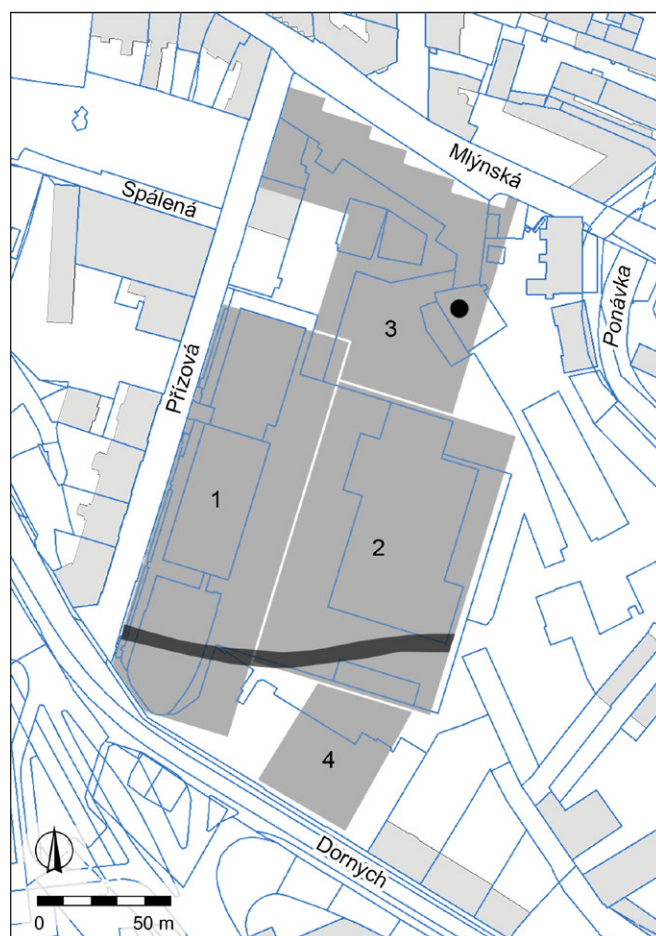
Brno (k. ú. Trnitá, okr. Brno-město)
Ulice Dornych a Přízová, areál bývalé textilní továrny Vlněna.
 Novověk. Industriální archeologie. Záchranný výzkum.

V roce 2019 proběhly v areálu bývalé Vlněny ve dvou etapách záchranné archeologické výzkumy (ZAV). Na počátku roku byly dokončeny práce 3. etapy, která započala na jaře roku 2018, a na podzim byla relizována 4. etapa ZAV (obr. 24).

Na počátku roku 2019 byly nedaleko Mlýnské ulice zachyceny pozůstatky barvírny z 19. století. Postupně byly odkryty patrně tři provozy, které sloužily pro barvírenskou činnost v areálu. Označeny byly jako provoz č. 1–3 (obr. 25).

Z dostupných informací víme, že areál barvíren koupil k roku 1872 M. E. Schwarz současně s První brněnskou strojárnou, a.s., (původně Bracegirdle a syn) a provoz barvíren rozšiřuje. V areálu se měla poté nacházet vlnářská barevna, barevna přaden a barevna kusů (Smutný 2012, 396). Následně se barvírna stává součástí Akciové společnosti pro vlnářský průmysl v Brně (Ryšková, Mertová 2014, 69). Nejstarší vyobrazení barvírny na mapě je patrně na indikační skice z roku 1825. Vlastní barvírenský provoz se nacházel v prostoru mezi Bochnerovým palácem a mlýnem, navazoval na jihovýchodní roh bývalé Biegmannovy textilky.

Provoz č. 1 byl nejlépe dochovaný; představuje nejstarší fázi barvírny (obr. 26). Nacházel se v severní části areálu, na opačné straně byla zjištěna kamenná studna. Ta sloužila patrně k zásobování provozu vodou. Podařilo se odkrýt centrální kruhovou místnost s pěti topeništi a bloky pro usazení kotlů. Šlo o čtyři obdélné a jeden kruhový blok, vyzděny byly z cihel. Do centrální části se vstupovalo po dvou cihlovými schody. Byly orientovány směrem ke studni, zde byla nejspíše podlaha, ta se však nedochovala. Kruhová centrální místnost sloužila k obsluze topenišť. Obdélné bloky obklopoval ze zadu půlkruhový věnec, na kterém pravděpodobně v nadzemní části stály kotle s barvenou látkou. Ve dvou případech se dokumentovaly dvě fáze bloků. V mladší fázi se vnitřní vytápěcí prostor jednoho z nich zmenšil, ve druhém případě nikoliv. Poslední topeniště a blok byly tak porušeny, že jejich eventuelní proměny nebylo možno posoudit. Vlastní studna byla vyskládaná

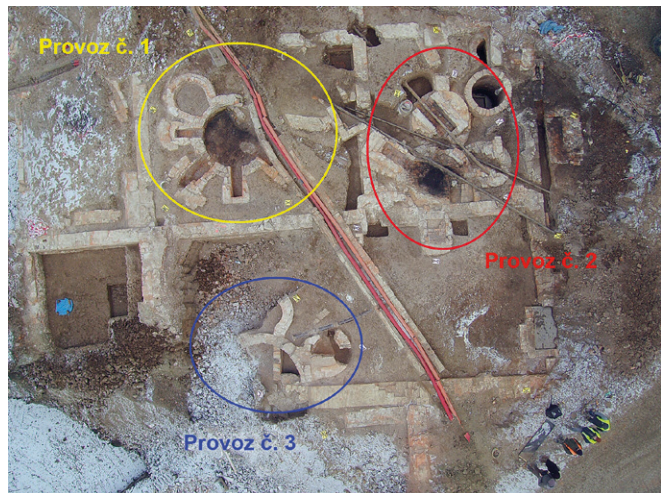

Obr. 24. Brno, ulice Dornych/Přízová, areál zaniklé továrny Vlněna. Přehled etap záchranného archeologického výzkumu. Tečkou označeno umístění areálu barvíren v rámci 3. etapy. Zpracování Archaia Brno z. ú.

Fig. 24. Brno, Dornych and Přízová Streets. The area of the defunct factory Vlněna. Overview of the stages of rescue archaeological research. The dot indicates the location of the dyehouse within the 3rd stage of the excavation. Created by Archaia Brno z. ú.

z kamenných bloků a kameny byly vmíšeny i do záspy výkopové šachty kolem vyzdívky. Ve studni byl nalezen zbytek dřevěného čerpadla a také manipulační plošina na železném roštu.

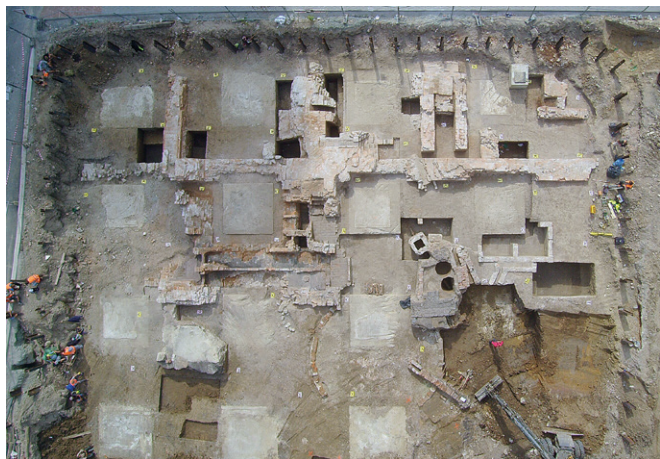
Obr. 25. Brno, ulice Dornych/Přízova, areál zaniklé továrny Vlněna. Barvírenské provozy č. 1–3. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 25. Brno, Dornych and Přízova Streets. The area of the defunct factory Vlněna. Dyeing plant operations No. 1–3. Photo by Archaia Brno z. ú.

Obr. 26. Brno, ulice Dornych/Přízova, areál zaniklé továrny Vlněna. V popředí barvírenský provoz č. 2, v pozadí provoz č. 1. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 26. Brno, Dornych and Přízova Streets. The area of the defunct factory Vlněna. In the foreground, dyeing plant operation No. 2; in the background, dyeing plant operation No. 1. Photo by Archaia Brno z. ú.

Obr. 27. Brno, ulice Dornych/Přízova, areál zaniklé továrny Vlněna. Plocha 4. etapy záchranného výzkumu. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 27. Brno, Dornych and Přízova Streets. The area of the defunct factory Vlněna. The area of the 4th stage of the rescue excavation. Photo by Archaia Brno z. ú.

Provoz č. 2 byl poškozen mladšími zásahy. Jde o druhou fázi barvírny; budova, ve které se nachází, byla z jihovýchodu přizdána k budově provozu č. 1, dokonce jihovýchodní zeď budovy provozu č. 1 byla ubourána. Provoz byl vystavěn současně s obvodovými zdmi budovy. Kolem centrální kruhové místnosti byla tři topeniště s bloky pro kotle, dva kruhové, jeden obdélný. Na západě se nacházel výklenek, který pravděpodobně sloužil jako prostor pro zásobování či vstup. V jednom z kruhových topenišť se našel přírodní kanálek, bohužel částečně zničený, takže nelze určit jeho funkci v technologii barvírny.

Nejmladší provoz č. 3 byl nejvíce poničen. Budova, ve které se nacházel, byla z jihozápadu přizdána k objektům provozu č. 1 a 2. Oproti zbylým dvěma provozům měl odlišnou konstrukci. Především zde bylo obvodové zdivo centrální kruhové části založeno přibližně o 1 m hlouběji než bloky pro kotle. Centrální část také neměla cihlovou podlahu. Možná zde byla využita starší konstrukce (např. cisterna na vodu). Také lze uvažovat o provozu pro studené či kypové barvení. Bloky pro kotle mají i jiný tvar než předchozí provozy.

Barvírna v areálu bývalé Vlněny je dnes již třetí barvírnou v rámci Brna, která byla odkryta záchranným archeologickým výzkumem během dvou posledních let. Podstatně tedy rozšiřuje pramennou základnu industriální archeologie a představuje zajímavý příspěvek k historii města Brna.

Na podzim roku 2019 byl realizován záchranný archeologický výzkum v rámci hloubení stavební jámy nové administrativní budovy I firmy CTP při ulici Dornych (etapa 4, obr. 24, 27). ZAV započal skrývkou ve stavební jámě, kde zhruba po odstranění 1,5 m novodobých navážek byly odkryty pozůstatky industriálních památek (obr. 27).

Zkoumaný prostor představuje jedno z ohnisek vývoje industriální zástavby v areálu bývalé Vlněny. Na pravém břehu náhonu je na čísle 27 uváděn nejprve soukenický mistr Josef Lindner a po něm manufakturista Karl Biegman. K roku 1825 je zde uváděn Pösch (Pöck), od 40. let 19. století Moritz Redlich a v letech 1872–1907 Salomon Schönfeld. Roku 1908 byl areál připojen k firmě Paul Neumark. Ta v prostoru záchranného výzkumu vystavěla v polovině 20. let 20. století novou přádelnu (Ryšková, Mertová 2014, 17–172; Smutný 2012).

Byly zachyceny pozůstatky budovy vyobrazené již na indikační skice z roku 1825 a mladší přístavby. Ze staršího objektu při ulici Dornych byly dochovány pouze základy obvodových zdí a mladší úpravy interiéru, nikoliv ale podlahy. Rozměry stavby,

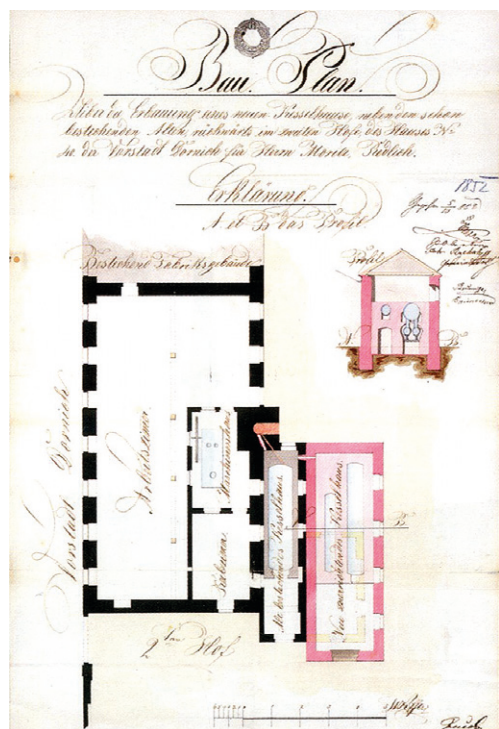

Obr. 28. Brno, ulice Dornych/Přízova, areál zaniklé továrny Vlněna. Budova kotleny (centrální část snímku) a základy pro parní stroj včetně šachty (pravá část snímku). Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 28. Brno, Dornych and Přízova Streets. The area of the defunct factory Vlněna. Boiler room building (central part of the picture) and background for the steam engine including the shaft (right part of the picture). Photo by Archaia Brno z. ú.

obsahující sušárnu, dosahovaly přibližně 30 × 10 m. Hlavním nálezem byly součásti technického zázemí na severní straně ve vnitrobloku. Součástí vybavení byla kotelná včetně topeniště

Obr. 29. Brno, ulice Dornych/Přízova, areál zaniklé továrny Vlněná. Plán přestavby továrny na vlněné zboží z roku 1852. Uloženo: Archiv města Brna, sbírka U9, inv. č. M241.

Fig. 29. Brno, Dornych and Přízova Streets. 1852 plan for the reconstruction of the woollen goods factory. Archived: Brno City Archive, fond No. U9, inv. No. M241.

Obr. 30. Brno, ulice Dornych/Přízova, areál továrny Vlněná. Otopné kanálky vedoucí z kotelny. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 30. Brno, Dornych and Přízova Streets. The area of the defunct factory Vlněná. Heating flues leading from the boiler room. Photo by Archaia Brno z. ú.

a šachta, na jejímž dně byly nalezeny šrouby, patrně po demontáži parního stroje. Bylo také zjištěno, kde byly umístěny kovové boilers sloužící k ohřevu páry pro parní stroj, a komín (obr. 28). Také byla doložena přestavba sušárny a kotelny, kterou zobrazil i historický plán z roku 1852 (Archiv města Brna, sbírka U9, inv. č. M241, obr. 29). Rozměry budovy byly nyní přibližně 16 × 10 m. Objekt obsahoval z cihel vyzděné kanálky o délce až 15 m, ve kterých byly na litinových patkách umístěny boilers. Dle stavu cihel a silné propálené vrstvy pod vlastní cihelnou podlahou kanálků zde musely panovat vysoké teploty (obr. 30). V patře pod střechou se patrně nacházely prostory sušárny. Vlastní topeniště mělo zachovanou regulaci proudění horkého vzduchu pomocí vytahovacích litinových plátů. Do prostoru kotelny se scházelo z budovy manufaktury po schodišti, které mělo několik vývojových fází.

V exteriéru se na dvoře nacházela kruhová, z cihel vyzděná nádrž, na dně zajiřovaná, o průměru více než 8 m. Patrně mohlo jít o plynojem. Dále byl zachycen systém cihelných kanálků, části kamenné dlažby dvora a další relikty. Bohužel celá situace byla v interiéru i exteriéru značně porušena výstavbou budovy na betonových patkách z 20. let 20. století.

Zachycené industriální relikty pomáhají dotvářet obraz města Brna jako průmyslového města 19. století a rozšiřují pramennou základnu industriální archeologie v České republice.

Literatura a prameny

AMB: Archiv města Brna, sbírka U9, inv. č. M241.

Ryšková, M., Mertová, P. 2014: *Kulturní dědictví brněnského vlnářského průmyslu*. Ostrava: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě.

Smutný, B. 2012: *Brněnští podnikatelé a jejich podniky 1764–1948. Encyklopedie podnikatelů a jejich rodin*. Brno: Archiv města Brna.

Summary

Brno (cadastre Trnitá, Brno-město District), Dornych and Přízova Streets. Modern Ages. Production area. Rescue excavation. Former textile factory Vlněná. During rescue excavations, foundations of dyehouse, boiler room and room for steam engine from 19th century were revealed.

Hynek Zbranek, Jiří Zubalík

Brno (k. ú. Trnitá, okr. Brno-město)

Křenová ulice 22, parc. č. 1111, 1112.

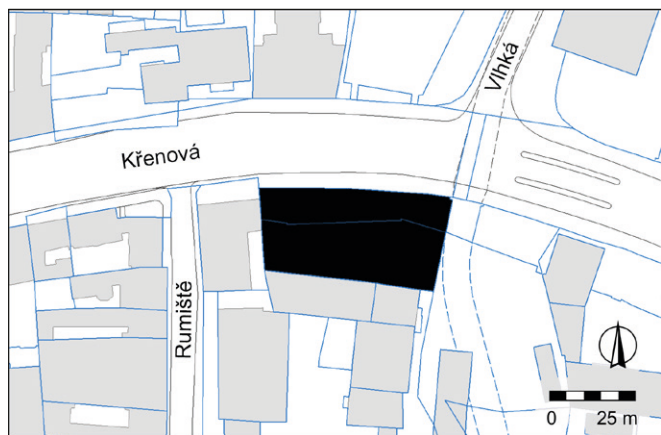
Středověk, novověk. Předměstí, vodní tok.

Záchranný výzkum.

V průběhu roku 2019 pokračoval záchranný archeologický výzkum na Křenové ulici (obr. 31). Pozornost se v této fázi upřela ke starším úrovním koryta Svitavského náhonu (dnes se tato část toku nazývá Stará Ponávka). Většina archeologického materiálu z náplavových uloženin v korytě byla předběžně datována do 12.–14. století. V jedné z vytyčených sond byly odkryty pozůstatky dřevěných konstrukcí (obr. 32), zejména části dřevěného můstku či lávky (datum smýcení stromů v rozmezí roků 1132–1167). Dendrochronologická data odpovídá získaným archeologickým nálezům. Destruovaná konstrukce však neumožňuje preciznější interpretaci.

Literatura

Neuvedeno.

Obr. 31. Brno, ulice Křenová 22. Lokalizace výzkumu. Zpracování Archaia Brno z. ú.
Abb. 31. Brno, Křenová-Straße 22. Lage der Ausgrabung. Kartierung Archaia Brno z. ú.

Obr. 32. Brno, ulice Křenová 22. Pozůstatky dřevěných konstrukcí. Dlouhé trámy jsou pozůstatkem můstku nebo lávky. Foto Archaia Brno z. ú.
Abb. 32. Brno, Křenová-Straße 22. Überreste der Holzkonstruktionen. Die langen Balken sind wahrscheinlich Reste einer Brücke oder eines Stegs. Foto Archaia Brno z. ú.

Zusammenfassung

Brno (Kat. Trnitá, Bez. Brno-město), Křenová-Straße 22, Parz. Nr. 1111 und 1112. Mittelalter, Neuzeit. Vorstadt, einstiger Fluss. Rettungsgrabung.

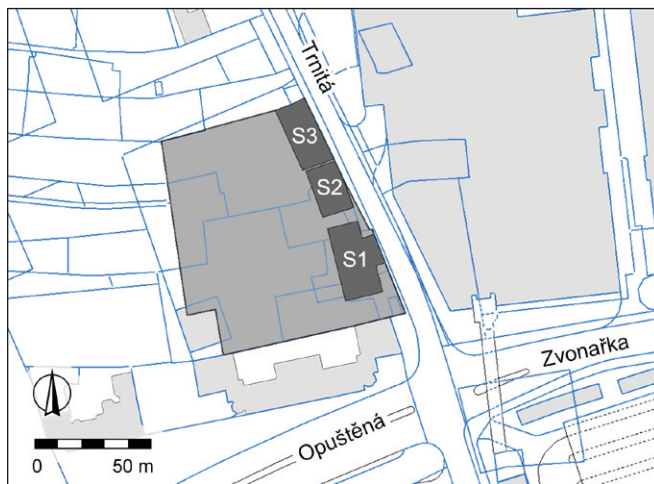
Im Jahre 2019 setzte man die Rettungsgrabung an der Křenová-Straße fort. Hierbei wurden ältere Ebenen des Flussbetts im Svitava-Mühlgraben (heute Stará Ponávka) erfasst. Die Mehrheit der Funde aus den Sedimenten kann man vorläufig in das 12.–14. Jahrhundert datieren. In einem der Suchschnitte wurden Überreste einer Holzkonstruktionen freigelegt, deren dendrochronologische Datierung (1132–1167 n. Chr.) den gewonnenen Funden entspricht. Es handelt sich wahrscheinlich um Bestandteile einer Brücke oder eines Stegs.

Róbert Antal

Brno (k. ú. Trnitá, okr. Brno-město)
Trnitá ulice 20–26, parc. č. 929–932, 936/1, 936/3, 800.
 Středověk, novověk. Město, vesnice. Záchraný výzkum.

Záchraný archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Palác Trnitá“ (obr. 33). První fáze výzkumu byly provedeny již v roce 2018 (sonda S1 a S2), kdy byl v severovýchodním a jihovýchodním rohu staveniště v předstihu před stavbou prozkoumán prostor někdejších historických usedlostí předměstské vsi Trnitá (Antal et al. 2019). V dubnu roku 2019 byl rovněž v předstihu před stavebními pracemi realizován výzkum třetí usedlosti ve střední části staveniště, pod demolovaným domem č. 24 (sonda S3). Potvrdila se kontinuita této stavby od 14. až 15. století do novověku. Byly získány důležité poznatky k jejímu stavebnímu vývoji; výrazný předěl nastal v 17. století, kdy byla dřevohliněná zástavba nahrazena konstrukcemi zděnými na maltu. Po určitou dobu však zůstal zároveň stále v užívání určitý podíl nezděných konstrukcí. Ostatní zkoumané situace dokládají vybavení usedlosti a odrážejí procesy související s jejím provozem a všedním životem jejích obyvatel. Byly dokumentovány zásobní a odpadní jámy a zakopané ostatky zvířat (např. pěti koní).

V letních měsících roku 2019 se pak uskutečnila závěrečná fáze výzkumu, která byla omezena na dohled nad zemními pracemi stavby a na dokumentaci výrazně zahloubených situací. Ty opět náležely k zázemí zkoumaných usedlostí ve středních a zadních partiích jejich pozemků. Jednalo se o studny, sklípky a další prozatím funkčně blíže neurčené objekty. Terénní podmínky lokality dokonce umožnily zachování dřevěných prvků jejich konstrukcí, ovšem jen pokud byly objekty výrazně zahloubeny do geologického podloží.

Obr. 33. Brno, ulice Trnitá 20–26. Vyznačení plochy staveniště (světle šedá) a plošně zkoumaných sond S1–S3 (tmavě šedá). Zpracování Archaia Brno z. ú.

Abb. 33. Brno, Trnitá-Straße 20–26. Lage der Baustelle (hellgrau) und der flächig gegrabenen Suchschnitte S1–S3 (dunkelgrau). Kartierung Archaia Brno z. ú.

Literatura

Antal, R., Grünseisen, J., Kolařík, V., Sedláčková, L.,
 Příbylová, M., Zbránek, H. 2019: Brno (okr. Brno-město).
 Přehled výzkumů 60(2), 231–249.

Zusammenfassung

Brno (Kat. Trnitá, Bez. Brno-město), Trnitá-Straße Nr. 20–26, Parz. Nr. 929–932, 936/1, 936/3, 800. Mittelalter, Neuzeit. Stadt, Dorf. Rettungsgrabung.

Die Rettungsgrabung ging dem geplanten Bau des „Trnitá-Palasts“ voraus. Im Jahre 2018 wurden im nordöstlichen und südöstlichen Teil der Baustelle zwei ehemalige historische Gehöfte des vorstädtischen Dorfes Trnitá untersucht. Im April 2019 wurde ein drittes Gehöft in der Mitte der Baustelle vor dem abgerissenen Haus Nr. 24 untersucht. Die Anfänge dieses Hofes, der bis in die Neuzeit bestand, werden vorläufig in das 14. oder 15. Jahrhundert datiert. Das Anwesen bestand ursprünglich aus Holz und wurde im 17. Jahrhundert durch einen Steinbau ersetzt, neben dem eine zeitlang noch Bauten aus Holz und Lehm standen. Weitere Befunde belegen die Einrichtung und den Betrieb des Gehöfts. Freigelegt wurden vor allem Vorrats- und Abfallgruben und sogar beerdigte Tierleichen (fünf Pferde). Im hinteren Teil der vermuteten Parzelle wurden Brunnen, kleine Keller und nicht näher bestimmte Gruben entdeckt. In den tiefsten Befunden waren noch Holzkonstruktionen erhalten.

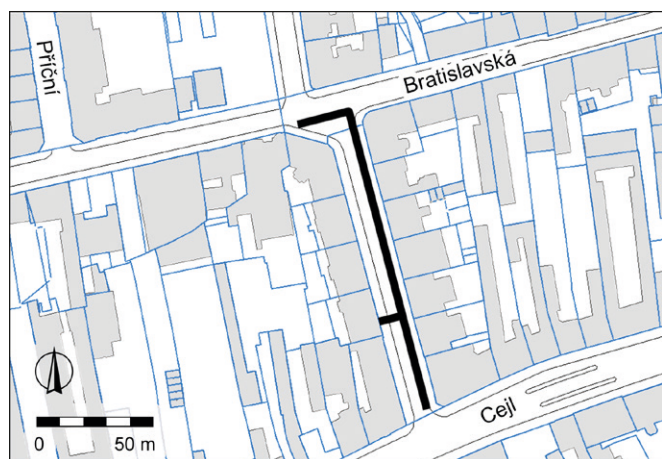
Michal Bučo, Antonín Zúbek

Brno (k. ú. Zábřovice, okr. Brno-město)

Bratislavská, Körnerova ulice, parc. č. 755, 756.

Novověk. Město. Záchraný výzkum.

Záchraný archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Rekonstrukce SCZT pára × HV – oblast ulice Körnerova“ (obr. 34). Jeho terénní část proběhla v květnu až červenci roku 2019. Většina zemních prací stavby nepřesáhla úroveň novodobých zásepů původního teplovodu. Nebyly zaznamenány žádné výrazné středověké nebo raně novověké terénní situace. Původní terén, reprezentovaný půdním horizontem, byl zachycen pouze u křižovatky s Bratislavskou ulicí. Při křižovatce s ulicí Cejl byl dokumentován segment cihlového zdiva, zřejmě náležejícího původní zástavbě (Antal 2019).

Obr. 34. Brno, ulice Bratislavská, Körnerova. Vyznačení průběhu sledovaného výkopu. Zpracování Archaia Brno z. ú.

Abb. 34. Brno, Straßen Bratislavská und Körnerova. Überwacher Graben der Fernwärmeleitung. Kartierung Archaia Brno z. ú.

Literatura

Antal, R. 2019: Nálezová zpráva o provedení záchraného archeologického výzkumu při chystané stavbě „Brno, Körnerova – rekonstrukce SCZT pára × HV“. Rkp. nálezové zprávy z akce č. A18/2019. Uloženo: Archiv Archaia Brno z. ú.

Zusammenfassung

Brno (Kat. Zábřovice, Bez. Brno-město), Straßen Bratislavská und Körnerova, Parz. Nr. 755, 756. Neuzeit. Stadt, Vorstadt. Rettungsgrabung.

Die Rettungsgrabung wegen der Erneuerung einer Fernwärmeleitung erfolgte von Mai bis Juli 2019. Die meisten Tiefbauarbeiten gingen nicht unter das Niveau subrezenter Aufschüttungen hinunter und blieben ohne mittelalterliche oder frühneuzeitliche Befunde. Die Oberfläche des gewachsenen Bodens wurde nur auf der Kreuzung Körnerova-Straße/Bratislavská-Straße erfasst. Bei der Kreuzung Körnerova-Straße/Cejl wurde ein Backsteinmauerabschnitt dokumentiert, wohl der Überrest einer älteren Bebauungsstruktur.

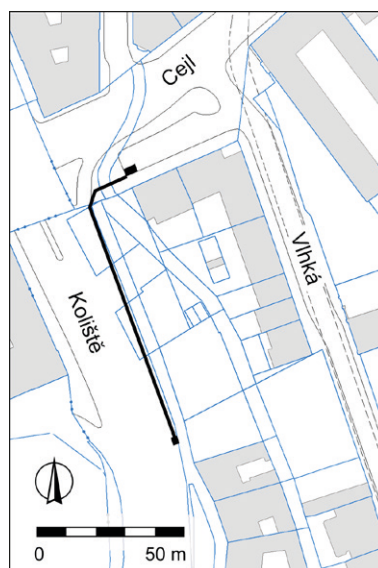
Róbert Antal

Brno (k. ú. Zábřovice, okr. Brno-město)

Ulice Cejl, Koliště, parc. č. 637, 757.

Novověk. Město. Záchraný výzkum.

Archeologický výzkum byl proveden v souvislosti s budováním přeložky plynovodu pro připravovanou stavbu na parcelách č. 653 a 654 (obr. 35). Terénní část výzkumu se uskutečnila v říjnu roku 2019. Zemní práce stavby nepřesáhly úroveň novověkých a novodobých navážek. Takřka celý výkop na ulici Koliště podél parcel s plánovanou výstavbou probíhal výhradně recentním zásepem. V ohybu směrem do ulice Cejl byly ve výkopu zachyceny části zdív zaniklého domu v místě dnešní křižovatky ulic Koliště a Cejl (někdejší Cejl 2/Zollhausglacis 1 – před rokem 1918 samostatná ulice, úsek dnešního Koliště mezi ulicemi Křenová a Cejl) a také vyzdění stoky, která přiváděla odpadní vodu z centra města do stoky, do níž byla svedena Ponávka. Výkop přeložky narazil na část její železobetonové konstrukce (Zúbek 2019).

Obr. 35. Brno, ulice Cejl, Koliště. Vyznačení průběhu sledovaného výkopu. Zpracování Archaia Brno z. ú.

Abb. 35. Brno, Straßen Cejl und Koliště. Überwacher Grabenverlauf. Kartierung Archaia Brno z. ú.

Literatura

Zúbek, A. 2019: Brno – ulice Koliště, přeložka plynového vedení. Rkp. nálezové zprávy z akce č. A83/2019. Uloženo: Archiv Archaia Brno z. ú.

Zusammenfassung

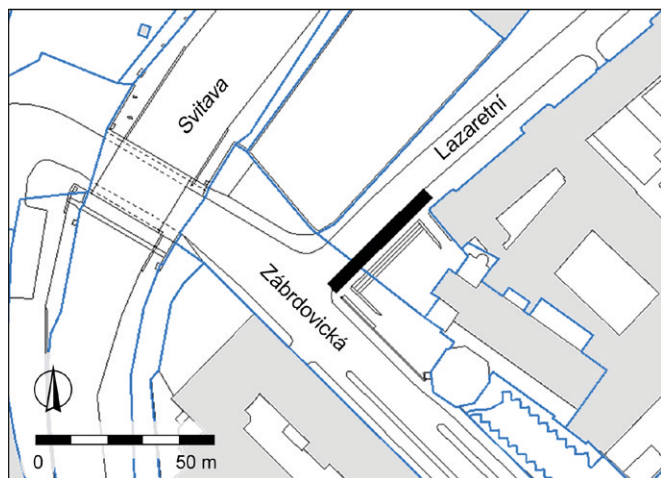
Brno (Kat. Zábřovice, Bez. Brno-město), Straßen Cejl und Koliště, Parz. Nr. 637, 757. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung. Die archäologische Ausgrabung erfolgte im Oktober 2019 im Zusammenhang mit der Verlegung einer Gasleitung auf den betroffenen Parzellen. Das gestörte Gelände war befundlos, nur an der Straßenecke Koliště/Cejl wurden Mauerfragmente des nicht mehr existierenden Hauses Cejl Straße 2 dokumentiert. Zudem wurde die Ausmauerung der Gosse erfasst, die das Abwasser aus dem Stadtzentrum in den Zentralabwasserkanal abführte. Dort hin fließt auch das Flüsschen Ponávka, dessen Stahlbetonkanal ebenfalls erfasst wurde.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Zábřovice, okr. Brno-město)

Cejl, Lazaretní, Zábřovická ulice, parc. č. 952/1, 1138/1, 1161/1. Středověk, novověk. Předměstí, sídliště. Záchraný výzkum.

V souvislosti s rekonstrukcí teplovodů probíhal archeologický dohled v ulicích Zábřovická, Lazaretní a Cejl (obr. 36). Na ulici Lazaretní byl dokumentován pozůstatek smíšeného zdiva neznámého účelu a zbytky maltových lůžek dalších zděných konstrukcí. Získaný archeologický materiál byl datován do 15.–17. století. Účel dokumentovaných konstrukcí není znám, vzhledem k jejich poloze lze však uvažovat o souvislosti s blízkou premonstrátskou kanonií (Antal 2019).

Obr. 36. Brno, Cejl, Lazaretní, Zábřovická. Lokalizace výzkumu. Zpracování Archaia Brno z. ú.

Abb. 36. Brno, Straßen Cejl, Lazaretní und Zábřovická. Lage der Ausgrabung. Kartierung Archaia Brno z. ú.

Literatura

Antal, R. 2019: *Nálezová zpráva o provedení záchraného zjišťovacího archeologického výzkumu při chystané stavbě „Brno, Zábřovická, Stará Osada – Rekonstrukce SCZT pára × HV – oblast parovodu SEVER; Etapa 1“.* Rkp. nálezové zprávy z akce č. A1/2019. Uloženo: Archiv Archaia Brno z. ú.

Zusammenfassung

Brno (Kat. Zábřovice, Bez. Brno-město), Straßen Cejl, Lazaretní-Straße und Zábřovická-Straße, Parz. Nr. 952/1, 1138/1, 1161/1. Mittelalter, Neuzeit. Vorstadt, Siedlung. Rettungsgrabung.

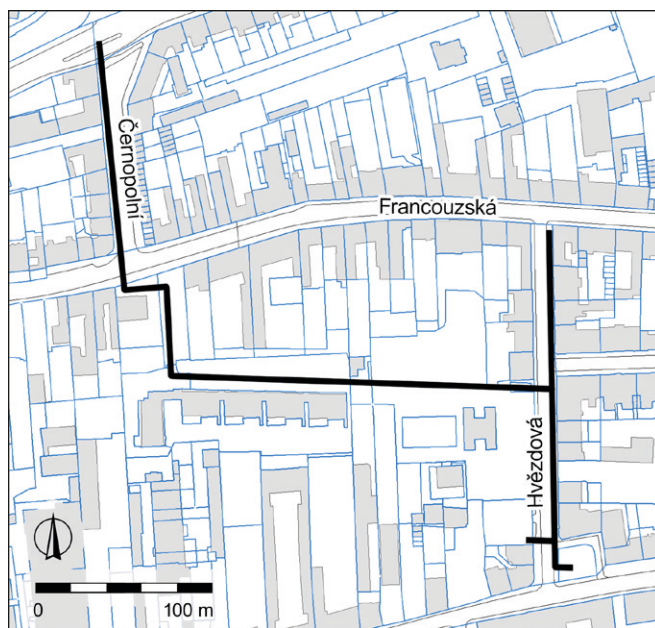
Im Zusammenhang mit der Erneuerung einer Fernwärmeleitung lief eine Rettungsgrabung in den Straßen Zábřovická, Lazaretní und Cejl. Auf der Lazaretní-Straße wurden ein Fragment aus gemischtem Mauerwerk und Überreste von Mörtelbetten anderer Mauern freigelegt, die wohl mit dem nahen Prämonstratenserklöster in Zusammenhang stehen. Die relevanten Funde stammen aus dem 15.–17. Jahrhundert.

Róbert Antal

Brno (k. ú. Zábřovice, okr. Brno-město) Ulice Černopolní, Francouzská, Hvězdová, Spolková, parc. č. 75, 112, 134, 173/1, 173/3, 218/1, 375.

Novověk. Předměstí. Záchraný výzkum.

V souvislosti s rekonstrukcí teplovodů probíhal archeologický dohled v ulicích Černopolní, Francouzská, Hvězdová a Spolková, jeden ze sledovaných liniových výkopů vedl i v jižní trase rovnoběžně s ulicí Francouzskou (obr. 37). V propojení tohoto výkopu s liniovým výkopem v ulici Černopolní byly dokumentovány pozůstatky cihlových základových zdí, pravděpodobně z 19. století. Lze předpokládat, že souvisely se sklepními kójemí starší zástavby. Mobilní archeologické nálezy nebyly při výzkumu získány (Antal 2019).

Obr. 37. Brno, ulice Černopolní, Francouzská, Hvězdová, Spolková. Vyznačení průběhu sledovaného výkopu. Zpracování Archaia Brno z. ú.

Abb. 37. Brno, Straßen Černopolní, Francouzská, Hvězdová und Spolková. Verlauf des überwachten Grabens. Kartierung Archaia Brno z. ú.

Literatura

Antal, R. 2019: *Nálezová zpráva o provedení záchraného archeologického výzkumu při chystané stavbě „Brno, Francouzská, Hvězdová, Spolková – Rekonstrukce SCZT pára × HV“.* Rkp. nálezové zprávy z akce č. A17/2019. Uloženo: Archiv Archaia Brno z. ú.

Zusammenfassung

Brno (Kat. Zábřovice, Bez. Brno-město), Straßen Černopolní, Francouzská, Hvězdová und Spolková, Parz. Nr. 75, 112, 134, 173/1, 173/3, 218/1, 375. Neuzeit. Vorstadt. Rettungsgrabung.

In den genannten Straßen wurden bei der Erneuerung einer Fernwärmeleitung nur Überreste von Fundamentmauern aus Ziegeln dokumentiert, wohl von Kellern einer älteren Bebauung. Es wurden keine Funde geborgen.

Róbert Antal

Brno (k. ú. Zábrdovice, okr. Brno-město)
Ulice Lazaretní 1/7, areál bývalé Zbrojovky.
 Novověk, 19. století. Sídliště. Záchraný výzkum.

Při průzkumu byl v půdorysu zachycen liniový příznak, který se při provedení následného řezu ukázal být s největší pravděpodobností částí úvozové cesty. Tato byla interpretována podle zachycených vyjetých kolejí na dně úvozu a podařilo se ji ztotožnit s cestou spojující Husovice a Židenice, jež je v těchto místech vyznačená na mapách z 19. století. Ve 20. století při stavbě areálu zde však byl terén srovnán a úvozová cesta tak byla zasypána kromě jiných materiálů také odtěženou kulturní vrstvou pocházející mimo jiné z přilehlého pravěkého sídliště (obr. 38). V sondě tak byl na profilu zachycen sled vrstev, ze kterých bylo získáno množství materiálu ze všech komponent vyskytujících se na zkoumaném sídlišti (viz oddíl Neolit, Doba bronzová). Jednalo se o nálezy kultury s moravskou malovanou keramikou, z mladší a pozdní doby bronzové, raného středověku a nechyběla ani novověká keramika.

Profil úvozové cesty byl z východní strany narušen mladším zásahem souvisejícím s těžbou zeminy pro stavbu náspu přilehlé železnice.

Obr. 38. Brno-Zábrdovice. Pohled na řez zasypanou úvozovou cestou. Zpracování I. Čižmář.

Abb. 38. Brno-Zábrdovice. Verschütteter Hohlweg. Kartierung I. Čižmář.

Literatura

Neuvedeno.

Zusammenfassung

Brno (Kat. Zábrdovice, Bez. Brno-město), Lazaretní-Straße 1/7. Areal der ehemaligen Waffenfabrik „Zbrojovka“. Neuzeit, 19. Jahrhundert. Fahrweg. Rettungsgrabung.

In den Auffüllschichten des im 20. Jahrhundert zugeschütteten Fahrwegs fand man Scherben aus mehreren urgeschichtlichen Zeitabschnitten sowie aus dem Frühmittelalter und der Neuzeit.

Ivan Čižmář

Brno (k. ú. Zábrdovice, okr. Brno-město)
Ulice Lazaretní 1/7, areál bývalé Zbrojovky.
 Raný středověk – střední doba hradištní. Sídliště. Záchraný výzkum.

V rámci výzkumu při terénních úpravách v prostoru prostranství okolo bývalé nářad'ovny (viz oddíl Doba bronzová) byl zachycen jeden zahlužený objekt datovaný na základě keramiky do střední doby hradištní. Objekt porušoval příkop ze staršího období, který probíhal téměř celou plochou. V horní vrstvě příkopu (cca 0–20 cm) však byla pozorována uloženina poskytující rovněž středohradištní materiál. Může se jednat o splachy ze sídliště, jehož velká část mohla být odstraněna erozí. Jisté však je, že tehdy ještě nebyl příkop zcela dorovnan postdepozičními procesy a jeho půdorys musel být v terénu dobře patrný.

Literatura

Neuvedeno.

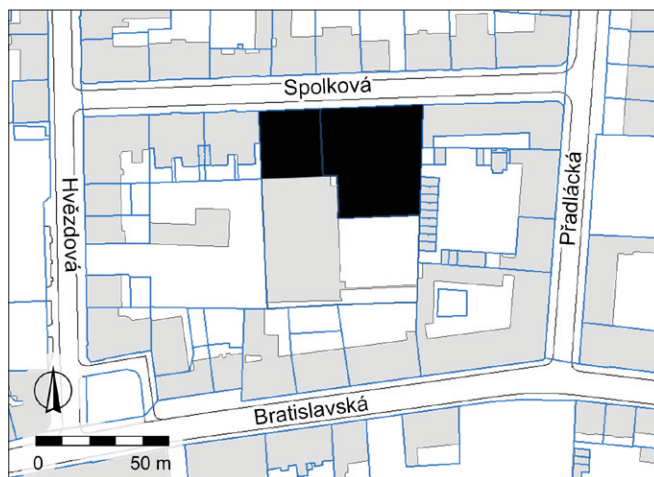
Zusammenfassung

Brno-Zábrdovice (Bez. Brno-město), Lazaretní-Straße 1/7. Areal der ehemaligen Waffenfabrik „Zbrojovka“. Frühmittelalter – mittlere Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

Ivan Čižmář

Brno (k. ú. Zábrdovice, okr. Brno-město)
Spolková ulice 8, parc. č. 53, 54.
 Novověk. Město. Záchraný výzkum.

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti s výstavbou bytového domu Lido na Spolkové ulici č. 8 v Brně (obr. 39). Terénní část výzkumu se uskutečnila v březnu až květnu roku 2019. Objekty ze středověku nebo novověku nebyly na staveništi přítomné. Kromě pravěkých objektů, které jsou popsány na jiném místě (Zůbek 2020), byly zaregistrovány další aktivity až z 19. a 20. století. Šlo o základová zdiva a stěny sklepů někdejší zástavby pozemku. Stávala zde Kafkova přádelna, která vyhořela v roce 1892. V roce 1897 zde byl postaven Dělnický dům (Zůbek 2019).

Obr. 39. Brno, ulice Spolková 8. Vyznačení plochy staveniště. Zpracování Archaia Brno z. ú.

Abb. 39. Brno, Spolková-Straße 8. Lage der Baustelle. Kartierung Archaia Brno z. ú.

Literatura

Zůbek, A. 2019: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě Brno, Spolková 8, výstavba bytového domu Lido*. Rkp. náleзовé zprávy z akce č. A42/2019. Uloženo: Archiv Archaia Brno z. ú.

Zůbek, A. 2020: Brno (k. ú. Zábrdovice, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 61(1), 170.

Zusammenfassung

Brno (Kat. Zábrdovice, Bez. Brno-město), Spolková-Straße 8, Parz. Nr. 53, 54. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die Rettungsgrabung wurde im Zusammenhang mit dem geplanten Bau des Wohnhauses Lido im März bis Mai 2019 realisiert. Es gab keine mittelalterlichen oder frühneuzeitlichen Siedlungspuren, außer urgeschichtlichen Gruben wurden nur Fundament- und Kellermauern aus dem 19. und 20. Jahrhundert freigelegt. Früher stand hier die Kafka-Spinnerei, die im Jahre 1892 niederbrannte. An ihrer Stelle wurde 1897 ein Arbeiterhaus gebaut.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Zábrdovice, okr. Brno-město)

Ulice Přadlácká a Vranovská.

Středověk, novověk. Vesnice. Záchranný výzkum.

Lokalizace: S-JTSK (X:Y) – 1160058:596811.

V průběhu dubna roku 2019 proběhl záchranný archeologický výzkum na parcelách č. 974/2, 974/3 a 978 v katastrálním území Brno-Zábrdovice. Výzkum byl vyvolán stavbou nového bytového domu na ploše o rozměrech cca 20 × 80 m. Plocha z jihu navazuje na prostor, který byl předmětem archeologického výzkumu při výstavbě bytového domu v roce 2017, během kterého bylo dokumentováno osídlení lidu s moravskou malovanou keramikou, únětickou kulturou a novověké sídlištní aktivity (Přichystal 2018a; 2018b; 2018c).

Zhruba v severovýchodní části stavební jámy byl na řezu zaznamenán blíže neinterpretovatelný porušený objekt, z jehož výplně bylo vyzvednuto několik keramických fragmentů vrcholně středověkého stáří. Na opačné straně staveniště byla rovněž na řezu dokumentována novověká vápenná jáma, z jejíž výplně se nepodařilo získat žádný materiál. Poslední zaznamenanou aktivitu představuje řada osmi menších jam v západní části stavební jámy. Byly rozmístěny na západním a severním okraji parcely v rozestupech 1 až 1,5 m, přičemž v jedné byl registrován zásyp po vytaženém sloupu. Z výplně dvou jam byly kromě vrcholně středověkých intruzí vyzvednuty drobné glazované fragmenty umožňující datování snad do 19. století. S největší pravděpodobností se jedná o sloupové jámy plotu ohraničujícího parcelu zaznamenanou již na indikačních skicách v roce 1825.

Literatura

Přichystal, M. 2018a: Brno (k. ú. Zábrdovice, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 59(1), 126–127.

Přichystal, M. 2018b: Brno (k. ú. Zábrdovice, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 59(1), 161.

Přichystal, M. 2018c: Brno (k. ú. Zábrdovice, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 59(2), 228.

Summary

Brno (cadastre Zábrdovice, Brno-město District), Přadlácká and Vranovská Streets. Middle Ages, Modern Ages. Village, suburb. Rescue excavation.

During rescue excavation, one probably medieval feature, one modern age lime pit and eight post-holes of a fence which once stood on the plot border were documented.

Jiří Zubalík

Brno (k. ú. Židenice, okr. Brno-město)

Gajdošova ulice.

Novověk. Vesnice. Záchranný výzkum.

Lokalizace: 1. etapa: S-JTKS (X:Y) – 1160924.94:59396.97, 2. etapa: S-JTSK (X:Y) – 1160764.81:595390.55.

V průběhu června 2019 proběhl záchranný archeologický výzkum při realizaci první etapy rekonstrukce plynovodu v Gajdošově ulici v Brně-Židenicích, konkrétně v jižní části ulice (v místech u křižovatky s Vančurovou ulicí). V liniovém výkopu byl dokumentován menší zahloubený kruhový objekt s podhloubenými stěnami. Z jeho zásypu byl získán glazovaný keramický materiál a skleněné fragmenty umožňující rámcově datovat objekt do 19. století. Pravděpodobně se jednalo o odpadní jámu náležící k jednomu z domů stojících v historickém jádru Juliánova, který byl zničen výstavbou průtahu velkého městského okruhu v 80. letech 20. století.

Druhá etapa proběhla na přelomu června a července 2019. Archeologické situace byly zjištěny v liniovém výkopu v prostoru mezi domy Gajdošova č. p. 64 a č. p. 82. Samotná Gajdošova ulice sleduje starou cestu spojující historické jádro Židenic s nejstarší částí Juliánova, založeného v roce 1786. Ve zkoumaném místě se zástavba objevuje až od 80. let 19. století, kdy se v souvislosti s rozvojem brněnského průmyslu výrazně rozrůstaly jak Židenice, tak Juliánov. Velký zásah do zástavby obou městských čtvrtí představovala výstavba průtahu velkého městského okruhu v 80. letech 20. století, která zničila mj. i domy ve sledovaném prostoru (Kuča 2000, 376–377, 626, 628).

V průběhu výzkumu bylo dokumentováno celkem 15 zděných konstrukcí (základových zdív), které bylo možno s pomocí katastrální mapy evidenci z roku 1907 přiřadit ke 4 domům (č. p. 1221, 1525, 1615 a 1807). K domu č. p. 1221 bylo možno přiřadit cihlové zdi 900, 901 a 902, které byly vyzděny na světle šedou vápnito-písčitou maltu. V rámci konstrukce 900 bylo registrováno sklepní okno, stěna v tomto prostoru také nese šedou omítku. Zbytky modře nabarvené omítky se nacházely na zdech 901 a 902.

Z jižněji umístěného domu č. p. 1525 byly zaznamenány pouze zdi 903 a 904. Obě byly vyzděny ze strojových cihel na žlutou vápnito-písčitou maltu. Dům byl přiřazen k domu č. p. 1221.

Jižně od domu č. p. 1525 následovala nezastavěná parcela a poté dům č. p. 1615, ke kterému náležely zdi 905 až 908. Jednalo se o stavbu vyzděnou z cihel s malým přídatkem kamenů, především křemenných slepenců facie Old Red, byla použita světle šedá vápnito-písčítá Malta. Šedá vápenná omítky byla dokumentována pouze na zdi 907.

Zdi 909 až 914 patří k nejjižnějšímu domu č. p. 1807. Také v tomto případě se jednalo o zdi vystavěné z cihel, občas se využíly křemenné slepence facie Old Red. Zeď 910 se od ostatních odlišuje, jako jediná je vystavěna na vápnito-písčitou maltu šedých odstínů, také nedosahuje ani poloviční hodnoty síly ostatních zdí – je možné, že se jedná o mladší příčku. Zbylé zdi byly vystavěny na žlutošedou vápnito-písčitou maltu. Na některých zdech (912, 913 a 914) byla přítomna šedá omítky, která spolu s železnými profily tvaru „L“ trčícími ze zdi 914 (držáky na polici?) může indikovat přítomnost sklepa v těchto místech. Dům byl pravděpodobně

přizděn k severnímu domu č. p. 1525, jak tomu nasvědčuje konstrukce zdi 909, kterou tvoří pouze cihlová plenta a zlomky cihel prolité maltou, které byly vysypány mezi tuto plentu a zeď 908.

Literatura

Kuča, K. 2000: *Brno. Vývoj města, předměstí a připojených vesnic*. Praha, Brno: Baset.

Summary

Brno (cadastre Židenice, Brno-město District), Gajdošova Street. Modern period. Town – suburb. Rescue excavation.

One pit was documented during the first phase of the rescue excavations in the trench for a gas pipeline. Pottery could be dated to 19th century. This was probably a rubbish pit belonging to a house situated in the historical centre of Juliánov village; the building was destroyed in the 1980s.

Damaged parts of the foundations of four brick buildings from the 1880s were documented during the second phase of the rescue excavation in the trench for a gas pipeline.

Jiří Zubalík

Brodek u Prostějova

(k. ú. Sněhotice, okr. Prostějov)

Intravilán, parc. č. 660.

Vrcholný středověk. Sídliště. Záchraný výzkum.

Lokalizace: ZM ČR 1 : 10000, list 24-24-21, 448:26.

Ve dnech 25. března 2019 až 1. dubna 2019 proběhl záchraný archeologický výzkum vyvolaný rozšířením distribuční sítě nízkého napětí v obci Sněhotice, okr. Prostějov („Sněhotice, rozš. DS NN, Pazdera, Říha“, č. stavby 1030024377). Liniový výkop určený pro pokládku kabelů protnul v blízkosti osady Famílie zásyp archeologického objektu středověkého stáří a níže po svahu pak vrstvy splachů s obsahem mazanice. Jedná se o první archeologické nálezy pocházející z katastrálního území Sněhotic, které hmatatelně potvrzují jejich středověkou historii doloženou již roku 1334 (*in villa Snihoticz*, Hosák, Šrámek 1980, 470).

Literatura

Hosák, L., Šrámek, R. 1980: *Místní jména na Moravě a ve Slezsku, díl II., M–Ž*. Praha: Academia.

Zusammenfassung

Brodek u Prostějova (Kat. Sněhotice, Bez. Prostějov). Im Ort, Parz. Nr. 660. Spätmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

Pavel Fojtík

Dlouhá Loučka (k. ú. Plinkout, okr. Olomouc)

„V sadech“.

Vrcholný středověk – novověk. Důlní činnost. Záchraný výzkum.

Lokalizace: S-JTSK (X:Y) – 1093812.85:550419.43.

V květnu 2019 zdokumentovali pracovníci Archeologického centra Olomouc pozůstatky půdorysů tří zasypaných šachet dolů, které odkryla stavba polní cesty podél SZ okraje obce. Šachty měly oválný až kruhový půdorys s rozměry 4–9 m. Jednu

z šachet přešla škarpa podél cesty, její ústí mělo trychtýřovitý profil. Zásyp šachet obsahoval mimo materiál vytěžený z dolu i fragmenty cihel. Situace je datována rámcově do středověku až novověku (Kršková 2015, 225).

Literatura

Kršková, M. 2015: Dlouhá Loučka (k. ú. Plinkout, okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 56(2), 254–255.

Zusammenfassung

Dlouhá Loučka (Kat. Plinkout, Bez. Olomouc), V sadech. Mittelalter, Neuzeit. Bergbau, Schacht. Rettungsgrabung.

Marek Kalábek

Dolní Věstonice (okr. Břeclav)

Kostel sv. Michala, parc. č. 1.

Vrcholný středověk, novověk. Kultovní areál. Záchraný výzkum. Uložení nálezů: Regionální muzeum v Mikulově.

Lokalizace: S-JTSK (X:Y) – 599113:194983.

V průběhu listopadu 2019 provedlo Regionální muzeum v Mikulově záchraný výzkum, který předcházal rekonstrukci podlahy v kostele sv. Michala v Dolních Věstonicích. Celá stavba je rozdělena na více etap, v roce 2019 výzkum probíhal v části gotické lodi kostela mimo západní čtvrtinu a oblast pod věží. V průběhu výzkumu zde bylo zdokumentováno celkem 6 podlahových horizontů. Nejstarší horizont byl z lité malty, na něj nasedaly dva horizonty podlah z pálených dlaždic o rozměrech 19 × 19 × 3 cm s ortogonálně orientovanými spárami vůči zdem kostela. Nejmladší horizont z pálených dlaždic měl spáry orientované diagonálně vůči zdem kostela, dlaždice měly rozměry 21 × 21 × 4 cm. Do tohoto podlahového horizontu byl později vsazen pás masivních pískovcových bloků v hlavní ose kostela. Nejmladším horizontem byla stávající šatovská dlažba, patrně z 19. nebo počátku 20. století. V severovýchodním rohu gotické fáze kostela byly nalezeny základy zdi z cihel a vápencových bloků. Další pozůstatky zdiva včetně omítek byly zjištěny na západním okraji zkoumané plochy.

V rámci odkryvu podlah byla objevena i novověká krypta s pohřby, která zasahovala z barokní části kostela i pod gotickou. Krypta byla již dříve zaměřena B. Novotným v 50. letech 20. století.

V průběhu výzkumu bylo nalezeno pouze malé množství keramiky, fragmentů skleněných tabulí, keramiky, fragmentů omítek a disartikulovaných lidských kostí. Další fáze archeologického výzkumu by měla proběhnout v roce 2020.

Literatura

Neuveдено.

Summary

Dolní Věstonice (Břeclav District), Church of St. Michael. High Middle Ages, Modern Ages. Sacred area. Rescue excavation. Six floor horizons were documented during the reconstruction of the gothic part of the church.

Kristína Piačková, František Trampota

Drnholec (okr. Břeclav)

Janečkova ulice, „Pod sýpkou“, parc. č. 1760/41.

2. světová válka. Bojiště. Záchranný výzkum. Uložení nálezů: Regionální muzeum v Mikulově.

Lokalizace: S-JTSK (X:Y) – 119749:6115811.

Dne 8. 4. 2019 byl proveden drobný záchranný výzkum na stavbě RD na uvedené parcele. Při bagrování terénního zářezu pro stavbu byla objevena jáma po výbuchu dělostřeleckého granátu z druhé světové války. Ve výplni se četně nacházely velké zlomky těla granátu a dále zde byly nalezeny pozůstatky koně v neanatomické poloze.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

Drnholec (Břeclav District), Janečkova Street, “Pod sýpkou”. Modern Ages. Battlefield.

Documentation of an explosion crater from World War II. Rescue excavation.

Kristína Piačková, František Trampota

Drnholec (okr. Břeclav)

Lidická ulice, parc. č. 571/5.

Vrcholný středověk. Sídliště. Záchranný výzkum. Uložení nálezů: Regionální muzeum v Mikulově.

Lokalizace: S-JTSK (X:Y) – 610820.58:196922.

V květnu 2019 navázal záchranný archeologický výzkum na etapu z roku 2018 (Červená, Trampota 2019) v omezenějším rozsahu v souvislosti s výkopy pro inženýrské sítě při stavbě kulturního domu.

V provedených výkopech bylo zdokumentováno přes dvacet nových objektů, které byly časově zařazeny do vrcholného středověku. Mimo typické zásobní jámy byl stejně jako v předchozím roce dokumentován příkop neznámé hloubky.

Literatura

Červená, K., Trampota, F. 2019: Drnholec (okr. Břeclav). *Přehled výzkumů* 60(2), 259–260.

Summary

Drnholec (Břeclav District), Lidická Street. High Middle Ages. Village. Rescue excavation.

More than twenty features from the High Middle Ages were revealed during last year's excavation.

Kristína Piačková, František Trampota

Dřínov (k. ú. Dřínov u Kroměříže, okr. Kroměříž)

Intravilán, parc. č. 186.

Raný středověk (mladší doba hradištní, 10.–12. století). Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalizace: ZM ČR 1 : 10 000 list 24-42-14, střed stavby 243:343 mm od Z/J s. č.

Při stavbě rodinného domu byly doloženy stopy sídlištních aktivit ze starší doby železné (halštatský stupeň HC), mladší doby

železné (viz oddíl Doba železná), následné doby římské (viz oddíl Doba římská a doba stěhování národů). Většina dokumentovaných objektů však náleží závěru raně středověkého období s prokazatelným počátkem osídlení někdy na přelomu 10. a 11. století s kulminací osídlení ve století 12. Toto osídlení pravděpodobně předchází vznik místní tvrze, která je doložena nejpозději na přelomu 14. a 15. století. Co se týče zastoupení jednotlivých druhů objektů, převládaly zde zásobní jámy, ve dvou případech se jednalo pravděpodobně o relikt zhloubených chat. Pozoruhodná je poměrně vysoká koncentrace objektů na relativně malé ploše určené pro stavbu domu. Přestože nebylo umožněno provedení plošného výzkumu, na vertikálních profilech se podařilo zdokumentovat celkem devět archeologických objektů a jeden rozměrný objekt pak byl zjištěn na dně stavební jámy. Nelze odhadnout, kolik dalších objektů bylo zničeno v ploše stavby při hloubení základové jámy.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

Dřínov (cadastr Dřínov u Kroměříže, Kroměříž District), inner part of the village, cadastral parcel No. 386/1. Early Middle Ages. Settlement. Rescue excavation.

A large number of archaeological features were disrupted during the building of a new private house (10th–12th century).

Adam Fojtík, Miroslav Popelka

Hlubočky (okr. Olomouc)

Zřícenina hradu Hluboký.

Středověk. Hrad. Povrchový průzkum. Uložení nálezů: Vlastivědné muzeum v Olomouci.

Během roku 2019 získalo Vlastivědné muzeum v Olomouci dvě kolekce archeologických nálezů z hradu Hluboký situovaného na skalnatém výběžku jesenického předhůří. První písemná zmínka o lokalitě pochází z roku 1351, kdy jej zdědil Karel IV. po svém příbuzném, olomouckém biskupovi Janu Volkovi. Král jej předal moravskému markraběti Janu Jindřichovi a od roku 1406 ho vlastnil rod Kravařů. Hrad byl zničen za husitských válek, kdy odtud husité ohrožovali okolí. V písemných pramenech je roku 1447 uváděn již jako pustý (k tomu Kouřil, Plaček 1987, 45; Plaček 2001, 218–219).

Nepočtený soubor kuchyňské a stolní keramiky našli v rámci preventivní prospekce Z. Schenk a spolupracovníci projektu Preventivní archeologie Olomouckého kraje L. Dokoupil, M. Komínek, L. Vávra, O. Vénos a E. Vilimec v suťovém kuželu na severní straně hradního areálu, v místech pod předpokládanou věží. Tuto keramiku lze spolehlivě zařadit do průběhu 14. až 1. poloviny 15. století. Druhá kolekce nálezů pochází z hradního jádra, z okolí tzv. nelegálního výkopu (k tomu Brůnová 2004, 47, obr. 2: J). Při povrchovém průzkumu odtud L. Hlubek získal zlomky cihel, tři fragmenty nezdobených dlaždic, několik zlomků keramiky a amorfní kus kompaktní vápenné malty. Všechny nové nálezy doplňují a rozšiřují naše znalosti o životě na tomto šlechtickém sídle v průběhu 14. a 1. poloviny 15. století.

Literatura

Brůnová, K. 2004: Hrad Hluboký, k. ú. Město Libavá, okr. Olomouc. *Vlastivědný věstník moravský* LVI(1), 46–55.

Kouřil, P., Plaček, M. 1987: Povrchový průzkum hradu Hluboký (k. ú. Nepřívaz, okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 1984, 44–45.

Plaček, M. 2001: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha: Libri.

Zusammenfassung

Hlubočky (Kat. Hlubočky IV, Bez. Olomouc), Burg Hluboký. Hochmittelalter. Burg. Geländebegehung.

Lukáš Hlubek, Zdeněk Schenk

Hlučín (okr. Opava)

Mírové náměstí, parc. č. 2/4.

Vrcholný středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

Záchraný archeologický výzkum prováděný v červenci až září 2019 Národním památkovým ústavem, územním odborným pracovištěm v Ostravě byl vyvolán plánovanou přístavbou v zadní části parcely 2/4. V čele plochy stojí dům, který je součástí severozápadní fronty Mírového náměstí. Město Hlučín bylo založeno Přemyslem Otakarem I. v polovině 13. století (uvádí se datum 1256) a patřilo pod tehdy správní hrad Landek (Chrástecský 2006). Zkoumaná parcela díky své poloze při náměstí byla pravděpodobně jedním z prvních osazených městišť, proto se v zadní části předpokládalo hygienické a hospodářské zázemí středověkého domu.

Během výzkumu se ukázalo, že terén byl zřejmě v 2. polovině 20. století snížen, podloží se nacházelo již v hloubce 0,3–0,4 m pod planýrkami tvořenými převážně stavební destrukcí. Podél jižní a západní strany parcely stály až do 80. let minulého století hospodářské budovy z 20. let, k nim patřilo také rozsáhlé lichoběžníkovité hnojiště ve středu dvora a recentní kanalizační systém. Ze starších situací se dochovaly kromě nevýrazného souvrství především zahloubené objekty. Jednalo se o několik vápenných jam obdélného půdorysu ze 17.–19. století. V západní části, na rozhraní parcely a ulice Pode zdí, byl částečně prozkoumán kruhový objekt (průměr 2,5 m), zřejmě studna, který zanikl v 17. století.

K zmiňovanému hospodářskému a hygienickému zázemí středověkého domu patřilo pět vrcholně středověkých objektů a také několik kúlových jam, z nichž se minimálně ve dvou případech jednalo o pravidelný liniový systém. Objeveny byly dvě kruhové, lehce trychtýřovité jámy s mírně konvexním dnem, ostatní tři výkopy měly čtvercový až obdélný půdorys. Právě v kvadratických objektech se podařilo zachytit zbytky proutěné konstrukce, byť jen ve formě otisků podél stěn nebo jako plytké, nicméně výrazně viditelné kúlové jamky v půdoryse dna (obr. 40). Zatímco objekt 511 měl v každém rohu po jenom drobném kúlu, stěny zbývajících dvou (obj. 541 a 590) lemovala soustava do dna zapuštěných prutů s omazávkou ze světlé jílovité hlíny. V objektu 590 bylo proutí zpevněno horizontálně připevněným trámkem nebo deskou, původní profilaci a rozměry nebylo možné určit, dochovaný fragment nesl stopy značného ohoření. Výplň objektů tvořily hlinité zasypy vesměs s velkým podílem komponentů naznačujících požár (uhlíky, ohořelé zbytky dřev a v několika případech i velké fragmenty mazanic). Vzhledem k velmi podobnému charakteru zasypu lze soudit, že zanikly během jednoho časového horizontu, snad v důsledku požáru. Funkčně by bylo možno interpretovat kruhové jámy jako jímky či zásobnice. Objekty s dřevěnými konstrukcemi můžeme na základě zjištěných analogií s velkou pravděpodobností označit za jímky (Blusiewicz 2017). V žádné z nich však nebyl pozorován charakteristický odpadní obsah, objekty zřejmě před svým zánikem fungovaly pouze krátce, nelze však vyloučit ani variantu, že absence této výplně zapříčinilo zdejší výsoce propustné podloží tvořené žlutým až okrovým pískem. Získané keramické zlomky náleží ke keramické produkci 1. poloviny 14. století, nejméně dvě rekonstruované nádoby však odpovídají morfologii a technologii typické spíše pro výrobní tradici 2. poloviny 13. století.

Obr. 40. Hlučín, Mírové náměstí. Půdorys obj. 590 se stopami proutěné konstrukce po obvodu dna. Foto R. Ťulpík.

Fig. 40. Hlučín, Mírové náměstí (Square). Plan of the pit No. 590 with traces of the wattle revetment around the bottom. Photo by R. Ťulpík.

Literatura

- Blusiewicz, K. 2017: Konstrukcje ciesielskie w budownictwie drewnianym późnośredniowiecznego Pucka. In: M. Starski (ed.): *Puck. Kultura materialna małego miasta w późnym średniowieczu*. Warszawa: IA UW, 93–124.
- Chrástecský, M. 2006: *Hlučín 1256–2006, 750 let města*. Hlučín: Muzeum Hlučínska.

Summary

Hlučín (Opava District), Mírové náměstí (Square), plot No. 2/4. Middle and Modern Age. Town. Rescue excavation.

Barbara Marethová, Radim Ťulpík

Hulín (okr. Kroměříž)

„Hřebavec“.

Doba hradištní. Sídliště. Záchraný výzkum.

Lokalizace: ZM ČR 1 : 10 000 list 25-31-07, 308:256, 351:63 od Z/J s. č.

Při rozšíření těžebního areálu Hulín byl kromě jednoho la-ténskému objektu (viz oddíl Doba železná) prozkoumán také reliktní mělce zahloubené chaty z doby hradištní s blízkým ohništěm, umístěným vně objektu. Hradištní nálezy v této poloze patří pravděpodobně k nejstaršímu horizontu osídlení, zachycenému při přeložce Němčického potoka v roce 2014 v poloze „Hřebavec za drahou“ (Popelka 2015, 261–262; Geislerová, Parma a kol. 2018, 231). Skryvkové práce a s nimi související výzkum budou pokračovat i v roce 2020.

Literatura

- Geislerová, K., Parma, D. a kol. 2018: *Výzkumy – Ausgrabungen 2011–2016*. Brno: Ústav archeologické památkové péče Brno.
- Popelka, M. 2015: Hulín (okr. Kroměříž). *Přehled výzkumů* 56(2), 261–262.

Summary

Hulín (Kroměříž District), “Hřebavec za drahou”. Early Medieval Period. Settlement. Rescue excavation. Only one relic of a pit-house was excavated in the expanding mining area.

Adam Fojtík, Miroslav Popelka

Hybrálec (okr. Jihlava)

Intravilán obce, parc. č. 1445/1, 1445/4.

Vrcholný středověk, novověk. Hornický areál, vesnice. Záchranný výzkum.

Při regulaci potoka byly na několika místech na úrovni hladiny vody zjištěny štěrkopísčité sedimenty, obsahující nahodile vrcholně středověkou keramiku a hutnické strusky související s blízkostí středověkých a novověkých těžebních zón polymetallických rud. V druhotné poloze byl nalezen fragment středověkého mlecího kamene (žernovu), dokládající přítomnost úpravny rud v místě dnešní obce (obr. 41).

Ve hmotě pravého břehu potoka, východně od kostela sv. Václava, bylo při bagrování nalezeno zachovalé dřevěné potrubí o vnějším průměru 40 cm a délce 5 m. Jeden konec potrubí byl opatřen železnou spojkou. Potrubí bylo uloženo souběžně s osou vodoteče. Dendrochronologicky bylo určeno jako borovice, smýcená v zimě 1616/17 (Kyncl 2019). Datačně tedy spadá do období, kdy byla ves Hybrálec obnovena po pravděpodobném zničení v době obléhání Jihlavy Jiřím z Poděbrad (Písková a kol. 2009, 189–192). Předpokládáme, že potrubí mohlo vést vodu do dnes již zaniklého hamerského rybníka, nebo pravděpodobněji do usedlosti č. 33, která také neexistuje (Těsnohlídek 2019).

Obr. 41. Hybrálec (okr. Jihlava), nález zlomku mlecího kamene v nivních sedimentech poblíž kostela sv. Václava. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 41. Hybrálec (Jihlava District), medieval silver ore grinding stone was found in secondary position in alluvial sediments near St. Václav Church. Photo by Archaia Brno z. ú.

Literatura

Kyncl, T. 2019: *Dendrochronologická analýza vzorku 0400 z Hybrálce.*

Rkp. výzkumné zprávy. Uloženo: Archiv Archaia Brno z. ú.

Písková, R. a kol. 2009: *Jihlava. Dějiny moravských měst.* Jihlava:

Nakladatelství Lidové noviny.

Těsnohlídek, J. 2019: *Hybrálec, regulace koryta.* Rkp. nálezové zprávy č. A053/2019. Uloženo: Archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

Hybrálec (Jihlava District), inner part of the village, plot No. 1445/1, 1445/4. Late Middle Age, Modern Age. Mining area – silver ore grinding stone; village – 17th century wooden water pipe. Rescue excavation.

Šimon Kochan, Jakub Těsnohlídek

Choryně (okr. Vsetín)

Velký choryňský rybník.

Novověk. Cesta a hospodářská budova. Povrchový průzkum.

Lokalizace: S-JTSK (X:Y) – 1134202.90:500271.73.

V listopadu 2019 provedli pracovníci Archeologického centra Olomouc povrchový průzkum dna vypuštěného rybníka v rámci projektu NAKI II „Moravské křižovatky“. Díky letecké prospekci zde byly identifikovány pozůstatky staré cesty a kamenné základy hospodářské budovy. Cesta je široká 2–3,5 m a dlouhá cca 150 m a je dlážděná většími říčními valouny a ojedinělými cihlami. Základy obdélné budovy s rozměry 9,7 × 25,8 m jsou orientovány ZSZ–VJV, vnitřek budovy byl rozdělen sedmi až osmi kamennými příčkami o šířce 0,55–0,66 m. Obvodové zdi široké 0,6 m byly vyskládány z hrubě opracovaných plochých kamenů. Uvnitř budovy byly detektorovým průzkumem nalezeny drobné předměty novověkého stáří: železné hřebíky, podkova, mosazný knoflík a objímka s krytkou. Budova je zakreslena na mapě 2. vojenského mapování a na indikační skice.

Literatura

Neuveдено.

Zusammenfassung

Choryně (Bez. Vsetín), Velký choryňský rybník (Großer Choryner Teich). Neuzeit (19. Jahrhundert). Siedlung. Rettungsgrabung.

Marek Kalábek, Jakub Vrána

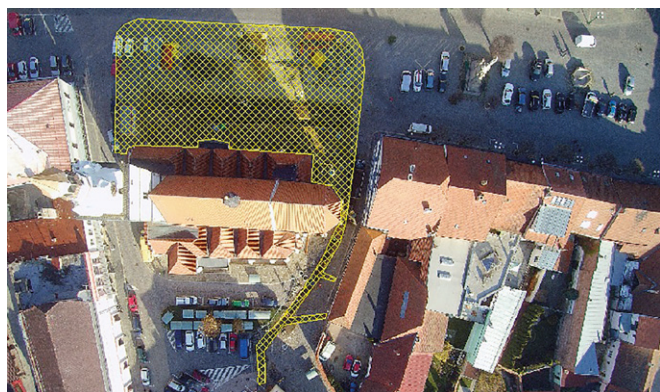
Ivančice (okr. Brno-venkov)

Palackého náměstí, parc. č. 117, 3163/1.

Středověk, novověk. Hřbitov. Město. Záchranný výzkum.

Od září roku 2018 do března roku 2019 probíhal v centru města záchranný archeologický výzkum, který byl vyvolán rekonstrukcí části Palackého náměstí a odvlhčením kostela Nanebevzetí Panny Marie (obr. 42). Byl proveden společností Archaia Brno z. ú. na základě objednávky Města Ivančice. Sledován byl především prostor severně od kostela, kde došlo ke značným úpravám terénu. Pro bezbariérový přístup do kostela byl původní terén v šíři šesti metrů a v délce boční lodi snížen tak, aby nová úroveň dlažby odpovídala podlaze kostela. Výkopy na východě i západě přecházely v postupně se zvedající rampu a na severu byly postaveny schody. Severně od schodiště byl původní povrch nahrazen novou dlažbou a kvůli odvodu dešťové vody zde došlo k přespadování pomocí vybudování tzv. elipsy. Značnou část výzkumu pak vyvolalo budování dešťové kanalizace. Ta začínala zhruba ve čtvrtině délky kostela a ve vzdálenosti 7,5 m od severní boční lodi vedla 33 m rovnoběžně s kostelem směrem k východu. V úrovni presbytáře se stáčela k jihu, procházela těsně za kněžištěm a pak pokračovala k jihozápadu, kde byla zaústěna do mlýnské strouhy.

Obr. 42. Ivančice, Palackého náměstí. Zkoumaná plocha. Zpracování Archaia Brno z. ú.

Abb. 42. Ivančice, Platz Palackého náměstí. Ausgrabungsfläche. Kartierung Archaia Brno z. ú.

Zkoumané území se nachází na mírném svahu, který klesá jihovýchodním a jižním směrem do inundace řeky Jihlavy. Kostel je písemně doložen od roku 1221, kdy je v listině markraběte Vladislava Jindřicha pro velehradský klášter mezi svědky poprvé zmiňován ivančický farář Matěj z Ivančic (CDB II, 198, č. 213). Při kostele se nacházel hřbitov. Archeologický výzkum však prokázal, že se zde pohřbívalo již od přelomu 11. a 12. století. Od 2. poloviny 13. století byla zkoumaná plocha součástí intravilánu města, které bylo do 2. poloviny 15. století městem královským (Doležel 2002).

Pohřby vytvářely 0,6–0,8 m silnou vrstvu. Nejnižší úroveň pohřbů se nacházela 1,2–2,1 m pod původním terénem, což by ukazovalo, že sklon původního svahu byl větší. Nejvýše se pohřby nacházely při severozápadním rohu kostela a nejnižší

jihovýchodně od kostela. Celkem bylo prozkoumáno na 630 pohřbů. Intenzivní pohřbívání nedovolovalo rozlišit jednotlivé hrobové jámy a u řady pohřbů se dochovaly v anatomické poloze pouze segmenty kosterních pozůstatků. V severním úseku kanalizace se podařilo prokopat i vrstvy pod hrobovými zásepky. Svrchní byla kulturní vrstva s pravěkou a raně středověkou keramikou o mocnosti 0,3 m. Pod ní se nacházela tmavě hnědá plastická hlína půdního typu o mocnosti 0,4 m, který dosedal na okrovou sprašovou hlínu.

Pohřby lze rozčlenit do čtyř fází. Nejstarší zachycené pohřby na zkoumané lokalitě pocházely z přelomu 11. a 12. století (I. fáze pohřbívání). Datuje je trojhrob ženy se dvěma dětmi, vybavený esovitými záušnicemi (obr. 43, 44.) Lze předpokládat, že se jednalo o matku se dvěma dcerami. Orientace pohřbu byla ve směru západ–východ. Žena ležela na levém boku se skrčenými nohama, čelem k dcerám, které naopak ležely na pravém boku čelem k matce. Ostatní skelety této první fáze pohřbívání ležely na zádech s nataženými nohama ve směru západ–východ. Neměly u sebe žádné milodary ani osobní vybavu. K první fázi pohřbívání se podařilo přiřadit jedenáct jedinců.

Obr. 44. Ivančice, Palackého náměstí. Esovitá záušnice z pohřbu 1882. Foto Archaia Brno z. ú.

Abb. 44. Ivančice, Platz Palackého náměstí. S-förmiger Schläfenring aus Grab 1882. Foto Archaia Brno z. ú.

Obr. 43. Ivančice, Palackého náměstí. Trojhrob (1881, 1882, 1894) z přelomu 11. a 12. století. Foto Archaia Brno z. ú.

Abb. 43. Ivančice, Platz Palackého náměstí. Drei Skelette in einer Grabgrube (Grab 1881, 1882, 1894) aus der Wende vom 11. zum 12. Jahrhundert. Foto Archaia Brno z. ú.

II. fáze pohřbívání byla vyčleněna na základě existence kamenné konstrukce (obr. 45), která vznikla někdy v průběhu 12. století či na počátku 13. století a zmenšila a ohradila tak pohřební areál z předchozího období. Výše popisovaný trojhrob se nacházel částečně pod touto konstrukcí. Nejpozději v 15. století byla tato rozebrána a hroby z následující fáze byly často položeny na ní a mnohdy její zbytky značně poškodily. Dochovala se nám z ní často pouze nejnižší vrstva kamenů. Spáry mezi kameny byly vyplněny tmavě hnědou plastickou hlínou, pouze v místech, kde byla konstrukce dochována lépe než jako nejnižší řada kamenů, byly dokumentovány zbytky po písčité maltě. Z uvedené konstrukce bylo sledováno její severovýchodní nároží a severní část v délce 24,5 m. Dokumentována byla víceméně na profilu, proto neznáme sílu zdiva. Východní stěna, která byla se severní provázána a již se podařilo zachytit jen v nepatrné délce 0,6 m, poukazovala na to, že se mohlo jednat o masivní zdivo o síle až 1,4 m. Dochovalo se jen velmi málo pohřbů souvisejících s touto konstrukcí, zničilo je intenzivní mladší pohřbívání.

III. fáze pohřbívání souvisí s rozšířením pohřebního areálu. V průběhu 15. století jej začala ohraničovat nově vzniklá ohradní zeď. Pohřbívání převážně končí rokem 1560, kdy byl hřbitov přesunut ke kostelu Nejsvětější Trojice. Tato fáze tedy zahrnuje pohřby z 15. a 16. století a spadá do ní převážná většina z 630 dokumentovaných pohřbů. Pohřbívalo se buď přímo do země, nebo do rakve. Orientace je hlavně ve směru západ–východ, ale existují také odchylky a vyskytnou se tak i hroby orientované sever–jih. Většina hrobů byla bez milodarů a osobní vybavy. Pokud se již nějaká osobní vybava objevila, tak se nejčastěji jednalo o zbytky spínadel z pohřebního rubáše a o části růžence, ať již o jednotlivé korálky či křížky. Výjimečně při sobě měli pohřbení medailonky či prsteny. U šesti pohřbů byly na lebce zachyceny stopy po zdobených čelenkách.

Obr. 45. Ivančice, Palackého náměstí. Konstrukce s. j. 920, která byla postavená ve 12. či na počátku 13. století. Foto Archaia Brno z. ú.

Abb. 45. Ivančice, Platz Palackého náměstí. Mauer Nr. 920 aus dem 12. oder dem Anfang des 13. Jahrhunderts. Foto Archaia Brno z. ú.

IV. fáze pohřbívání zahrnuje období po roce 1560. Ojedinele se při kostele Nanebevzetí Panny Marie asi pohřbívalo i po přesunutí hřbitova a definitivně bylo pohřbívání ukončeno až za josefínských reforem. Odpovídaly by tomu některé pohřby při severní stěně kostela. Areál byl i v této době ohrazen zdí z 15. století. Stála zde až do 2. poloviny 18. století, kdy byla částečně přestavěna, v průběhu 19. století byla zcela zbourána a prostor při kostele byl přičleněn k přilehlému náměstí.

Mimo samotný pohřební areál byl zdokumentován i prostor severně od hřbitovní zdi. Stavební práce se v tomto prostoru omezily na výměnu dlažby a přespádování povrchu. Pouze v místech, kde měla být osazena konstrukce pro ukotvení vánočního stromu, byla vyhloubena sonda o rozměrech 2 × 2 m a hloubce 2,3 m. Na profilech této sondy byl dokumentován nárůst terénu ve 14. a 15. století. Geologické podloží se nalézalo pod niveletou dna stavební jámy. Ve zbylém odkrytém prostoru byla zachycena rozsáhlá budova, která měla minimálně tři stavební fáze. V místě styku s ohradní zdí hřbitova byla však porušena inženýrskou sítí, pravděpodobně výkopem pro kanalizaci z 19. století, nešlo proto zjistit vztah mezi odkrytými konstrukcemi a ohradní zdí hřbitova z 15. století. Nejmladší fáze budovy měřila přes 25 m a byla rozčleněna na 6 místností (obr. 46). Budova souvisela buď s kostelem, nebo s přilehlým tržištěm. Je vyobrazena ještě na plánu města z poloviny 18. století.

Obr. 46. Ivančice, Palackého náměstí. Raně novověká budova související buď s kostelem, nebo s tržištěm, která je patrná ještě na plánu města Ivančic z poloviny 18. století. Foto Archaia Brno z. ú.

Abb. 46. Ivančice, Platz Palackého náměstí. Frühneuzeitliches Gebäude, das entweder mit der Kirche oder mit dem Marktplatz zusammenhing und noch auf einem Stadtplan aus der Mitte des 18. Jahrhunderts zu sehen ist. Foto Archaia Brno z. ú.

Literatura

CDB II: *Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae. Tomus II.*, ed. G. Friedrich, Praga, 1912.

Doležel, J. 2002: Dějiny Ivančic v raném a vrcholném středověku. Od počátku slovanského osídlení do roku 1460. In: J. Čejka (ed.) a kol.: *Ivančice – Dějiny města*. Ivančice: Město Ivančice, 67–173.

Zusammenfassung

Ivančice (Bez. Brno-venkov), Platz Palackého náměstí, Parz. Nr. 117, 3163/1. Mittelalter, Neuzeit. Kirchhof. Stadt. Rettungsgrabung. Die Ausgrabung erfolgte im Zentrum der Stadt Ivančice auf dem Palackého náměstí bei der Kirche Mariä Himmelfahrt. Untersucht wurde ein Teil des mittelalterlichen und neuzeitlichen Friedhofs, dokumentiert wurden 630 Bestattungen. Die ältesten Gräber stammen aus der Wende vom 11. zum 12. Jahrhundert. Am häufigsten waren Bestattungen aus dem 15. und 16. Jahrhundert. Im Jahre 1560 wurde der Kirchhof zur Dreifaltigkeitskirche verlegt, doch in beschränktem Maße beerdigte man bei der Kirche Mariä Himmelfahrt noch bis zu den Reformen Kaiser Josephs II. Die Gräber waren überwiegend in Richtung West–Ost orientiert, in der Neuzeit kamen häufiger auch anders orientierten Bestattungen vor. Man bestattete direkt in die Erde, später dann überwiegend in Särgen. Seit dem 12. Jahrhundert wurde das Kirchhofsareal umgrenzt. Im 15. Jahrhundert wurde eine neue Kirchhofsmauer gebaut und das Kirchhofsareal vergrößert. Bei der nördlichen Kirchhofsmauer wurde ein Gebäude dokumentiert, das mindestens zweimal umgebaut wurde und bis in die 2. Hälfte des 18. Jahrhunderts bestand. Die Funktion des Gebäudes ist nicht bekannt. Es dürfte mit der Kirche oder mit dem Marktplatz in Zusammenhang stehen.

Pavel Staněk

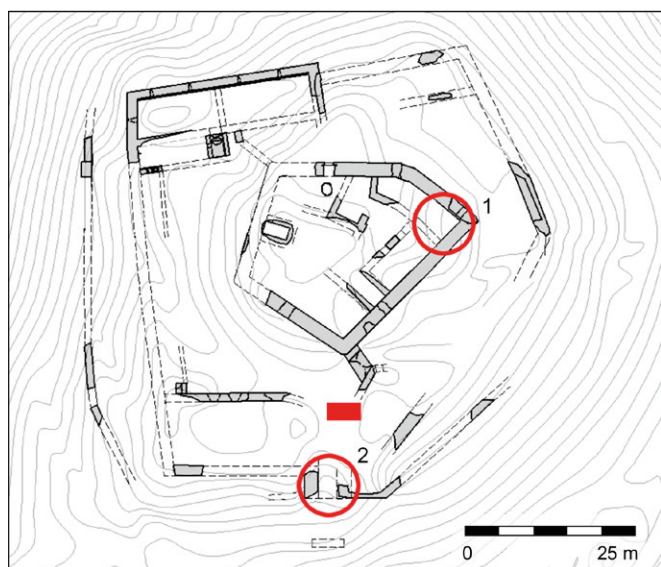
Jamolice (okr. Znojmo)

Hrad Templštejn.

Vrcholný středověk. Hrad. Záchraný výzkum.

V roce 2019 realizovala Archaia Brno z. ú. ve spolupráci s archeologickým pracovištěm Národního památkového ústavu, územním odborným pracovištěm v Brně záchraný archeologický výzkum, jenž doprovázel zpřístupnění a základní statické zajištění zříceniny hradu Templštejn. Samotný hrad byl na sklonku 13. století postaven řádem templářů. Zanikl pak snad někdy po polovině 16. století (Plaček 2001, 637–639).

Obr. 47 Jamolice, Hrad Templštejn. Lokalizace sond v rámci areálu hradu. Zpracování Archaia Brno z. ú.

Abb. 47. Jamolice, Burg Templštejn. Lage der Suchschnitte in der Burganlage. Kartierung Archaia Brno z. ú.

Výzkum navazoval na odkryvy z předchozích let (Dejmal 2018, 238–240; Dejmal, Šimík 2019, 267–269). Byly zkoumány celkem tři plochy (obr. 47). V prvním případě došlo pouze k srovnání terénu v západní třetině zadního paláce. Tyto práce byly bez nálezů, došlo pouze k zdokumentování vnitřního líce budovy zadního paláce.

Další zkoumanou plochou byl prostor severovýchodního nároží jádra, zde bylo navázáno na práce z roku 2018. Důvodem výzkumu jsou velké statické poruchy zdiva jádra v těchto místech. Výzkumem bylo částečně odhaleno nároží budovy, která byla do severovýchodního rohu hradního jádra vložena. Patrně se tak stalo dodatečně, jelikož jak západní, tak jižní obvodová zeď budovy jsou k hlavní hradbě přizděny na spáru. Odkryta byla část přízemí budovy, v předchozích letech pak byly vykopány a dokumentovány situace v úrovni prvního patra. Výzkum tohoto nároží bude pokračovat i v dalších letech, jelikož se ukázalo, že východní hradba jádra je v tomto prostoru pod úrovní terénu značně poškozena a vyžaduje další statické zajištění.

Obr. 48 Jamolice, Hrad Templštejn. Sonda S1/C, brána, pohled z východu. Vnitřní strana brány s patrnou špaletou a zbytky omítky. Ve směru šipky se nachází jádro hradu, na opačné straně pak minulý rok odkrytá vlní jáma (Dejmal 2019, 267–268). Foto Archaia Brno z. ú.

Abb. 48. Jamolice, Burg Templštejn. Suchschnitt S1/C. Blick von Osten. Innere Torseite mit sichtbaren Gewände- und Verputzresten. In Pfeilrichtung befindet sich der Burgkern, auf der gegenüberliegenden Seite war die im vorigen Jahr freigelegte Wolfsgrube (Dejmal 2019, 267–268). Foto Archaia Brno z. ú.

Třetí zkoumanou plochu představuje prostor hradní brány. I zde výzkum navazoval na předchozí léta. Tentokrát byla v rámci sondy 1 (prostor brány), zkoumán kvadrant C. Ten navazoval na minulý rok nalezenou vlní jámu směrem k jádru hradu. Zde se podařilo částečně odkrýt západní špaletu vnitřní části průjezdu (obr. 48). Zdivo bylo složeno z větších kvádrů a dále západním směrem bylo nejspíše cihelné. Směrem do hradního jádra se snad podařilo zachytit severozápadní okraj vlní jámy. V západním vnitřním líci průjezdu brány byl pravděpodobně odkryt relikt sedile. To původně vyplňovalo celý prostor západní stěny průjezdu brány. Analogicky můžeme uvažovat, že stejným sedile byla opatřena i východní strana průjezdu. Výzkum prostoru brány se chýlí ke svému závěru a bude v roce 2020 snad ukončen.

Literatura

Dejmal, M. 2018: Jamolice (okr. Znojmo). *Přehled výzkumů* 59(2), 238–240.

Dejmal, M., Šimík, J. 2019: Jamolice (okr. Znojmo). *Přehled výzkumů* 60(2), 267–269.

Plaček, M. 2001: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha: Libri, 637–639.

Zusammenfassung

Jamolice (Bez. Znojmo), Burg Templštejn. Hochmittelalter. Burg. Rettungsgrabung.

Miroslav Dejmal, Jakub Šimík

Jankovice (k. ú. Jankovice u Uherského Hradiště, okr. Uherské Hradiště)

Starohradištní a středohradištní období. Depot kovových předmětů. Záchraný archeologický výzkum. Uložení nálezů: Moravské zemské muzeum, Centrum slovanské archeologie.

Dne 21. 2. 2019 oznámil pan Jiří Obdržálek z Jalubí, spolupracovník Centra slovanské archeologie Historického muzea Moravského zemského muzea (CSA), že při procházce se psem našel poblíž kořenového vývratu železný předmět připomínající závěs vědra. Stalo se tak poblíž silniční komunikace vedoucí z obce Modrá u Velehradu k turistickému centru Bunč v centrální oblasti

Obr. 49 Jankovice 2019. Místo nálezů kovových artefaktů. Foto J. Langr.

Abb. 49. Jankovice 2019. Fundstelle der Metallartefakte. Foto J. Langr.

Chřibů, na katastru obce Jankovice. Na místo se okamžitě dostavili pracovníci CSA, kteří následně zahájili terénní výzkum, při němž byl objeven depot kovových artefaktů (obr. 49). Hromadný nález obsahoval 42 železných a bronzových předmětů, např. kování vědra, kamenické „dlátko“, krojidlo k pluhu a další. Artefakty lze datovat do období 2. poloviny 8. až konce 9. století.

Vzhledem k ohrožení lokality nelegálními průzkumy detektorem kovů jsou polohopisné údaje uloženy v CSA.

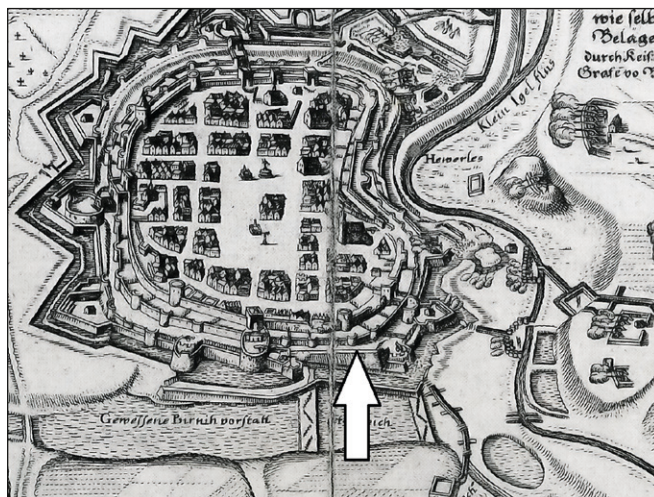
Literatura

Neuvedeno.

Zusammenfassung

Jankovice (Kat. Jankovice u Uherského Hradiště, Bez. Uherské Hradiště), Ältere bis mittlere Burgwallzeit. Metallhortfund. Rettungsgrabung. Fundeponierung: Mährisches Landesmuseum, Zentrum für slawische Archäologie.

Luděk Galuška, Jakub Langr

Obr. 51. Obléhání Jihlavy v r. 1647 s vyznačeným místem výzkumu. Podklad *Abriss und Belagerung der Königl. Statt Iglau in Mähren ... (1647)*, Státní okresní archiv v Jihlavě, Sběrka plánů – město Jihlava, sign. 1–2, podle Semotamová (ed.) 2000, mapový list 2, mapa č. 5. Upravil J. Těsnohlídek.

Fig. 51. Jihlava, Hradební Street. View of the siege of Jihlava in 1647 with the marked test pit. Background plan *Abriss und Belagerung der Königl. Statt Iglau in Mähren ... (1647)*, Státní okresní archiv v Jihlavě, Sběrka plánů – město Jihlava, sign. 1–2, after Semotamová (ed.) 2000, map sheet No. 2, map No. 5. Prepared by J. Těsnohlídek.

Jihlava (okr. Jihlava)

Hradební ulice, parc. č. 1424/1, 1424/2, 6078/55, 1567, 6078/12.

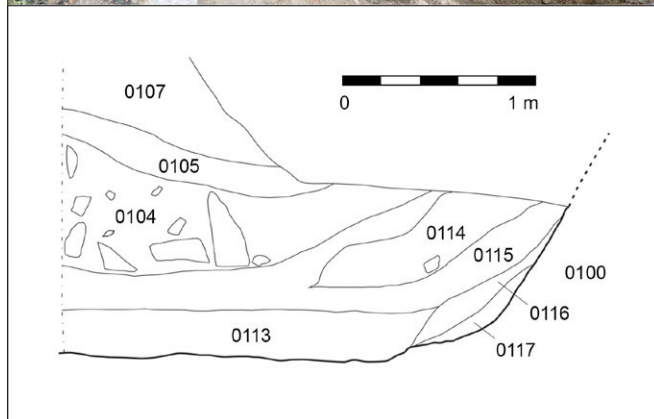
Vrcholný středověk, novověk. Středověké městské opevnění, barokní bastion. Záchranný výzkum.

Při rozšiřování vozovky v Hradební ulici byl zemními pracemi zasažen JV bastion, tvořící součást jihlavské městské pevnosti. Její základy tvoří středověká hradba o obvodu 2140 m, vybavená 5 bránami a 8 věžemi a později doplněná parkánovou hradbou (Semotamová ed. 2000). Při výzkumu byl zdokumentován řez středověkým hradebním příkopem, vytesaným do rostlé skály (obr. 50–52). Díky archeobotanické analýze sedimentu z jeho dna můžeme pro období středověku interpretovat bezprostřední okolí jako mozaiku polí, pravděpodobně i zahrádek, pastvin a druhově bohatých luk, nejpravděpodobněji suchých trávníků, bez výrazného vlivu pastevectví (Petr 2019). Situaci nedoprovázely žádné datovatelné nálezy, nicméně příkop byl zasypán v období 16.–17. století, při budování velkého jihovýchodního bastionu (Těsnohlídek 2019).

Obr. 50. Jihlava, Hradební ulice, středověké městské opevnění se sondou v příkopu. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 50. Jihlava, Hradební Street, medieval city walls with the test pit in the ditch. Photo by Archaia Brno z. ú.

Obr. 52. Jihlava, Hradební ulice. Detail dna středověkého hradebního příkopu, vytesaného do skalního podloží. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 52. Jihlava, Hradební Street. The detail of the bottom of a moat in front of the city wall carved into the bedrock. Photo by Archaia Brno z. ú.

Literatura

Petr, L. 2019: *Pylová analýza profilu z hradebního příkopu v Jihlavě*.

Rkp. výzkumné zprávy. Uloženo: Archiv Archaia Brno z. ú.

Semotamová, E. (ed.) 2000: *Historický atlas měst České republiky*, sv. č. 8. Jihlava. Praha: Historický ústav Akademie věd ČR, Praha.

Těsnohlídek, J. 2019: *Stavební preference na komunikaci Hradební – Brněnská, Jihlava*. Rkp. nálezové zprávy z akce č. A002/2019. Uloženo: Archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

Jihlava (Jihlava District), Hradební Street. Late Middle Ages. Town. Rescue excavation.

Medieval city walls ditch, sampling of the earliest sediments for archaeobotanical analysis; the 17th century bastion.

Jakub Těsnohlídek

Jihlava (okr. Jihlava)

Ulice U Skály, parc. č. 453/7, bytový dům.

Vrcholný středověk. Hrnčířská dílna. Záchraný výzkum.

Archeologický výzkum byl vyvolán stavbou bytového domu. Při hloubení stavební jámy byl zachycen areál hrnčířské dílny z 2. poloviny 13. či začátku 14. století, který se nacházel na hraně terénní terasy nad řekou Jihlavou, cca 300 m od centra staré Jihlavy a kostela sv. Jana Křtitele (Těsnohlídek, Kochan 2019). V západním rohu výkopu byla zachycena jednokomorová hrnčířská pec s dochovanou vsádkou keramických nádob. Pec byla zahlobena do písčitého podloží (obr. 53–54). Vnitřek pece byl vymazán tenkou vrstvou šedého vypáleného jílu, ve kterém byly ojediněle nalepeny keramické střepy. Dno o rozměrech 124 × 118 cm se svažovalo směrem k topnému otvoru. Ten měl podobu úzkého oválného kanálu, který byl ode dna pece oddělen drobným odskokem. Topeniště se nacházelo mimo zábor stavby a nebylo ho možné prozkoumat. Pec lze považovat konstrukčně za velice blízkou peci z Kostelce nad Jihlavou a určit ji jako jednoprostorovou pec s vertikálním až diagonálním tahem plamene. Podobný typ, lidově označovaný jako ležatý, byl používán ve slovenských Pozdišovcích ještě v 18. století (Meduna 1954; Čapek et al. 2018; Plicková 1959).

Obr. 53. Jihlava, ulice U Skály. Snímek středověké hrnčířské pece s částí vsádky. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 53. Jihlava, U Skály Street. Medieval pottery kiln with part of the chargé. Photo by Archaia Brno z. ú.

Výplň tvořila převážně keramika. Celkem bylo získáno osm beden keramiky, včetně zhruba dvaceti celých nádob, lze ale počítat s tím, že řada dalších bude slepena z fragmentů (obr. 55–56). V souboru dominují hrnce, několika kusy jsou zastoupeny džbány, lahve, zvonovité poklice a třmenové konvice s trubičkovou výlevkou. Ojedinělým nálezem je miniaturní poklice. Hmota nádob je středně zrnitá s obsahem písčité příměsi. V souboru se nachází i keramika s obsahem grafitu, typická pro hrnčířské zboží z Českomoravské vrchoviny z 13. století.

Literatura

Čapek, L., Těsnohlídková, K., Slaviček, K., Všianský, D., Pracný, P. 2018: *Technologie výroby a archeometrické studium středověké keramiky*. Plzeň, Brno: Západočeská univerzita v Plzni, Masarykova univerzita v Brně.

Meduna, L. 1954: *Nález hrnčířské pece v Kostelci u Jihlavy*. Rkp. nálezové zprávy, MTX195401797. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i.

Plicková, E. 1959: *Pozdišovské hrnčiarstvo*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry.

Těsnohlídek, J., Kochan, Š. 2019: *Jihlava, Bytový dům U Skály*. Rkp. nálezové zprávy č. A091/2016. Uloženo: Archiv Archaia Brno z. ú.

Obr. 54. Jihlava, ulice U Skály. Pohled na hrnčířskou pec po ukončení preparace. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 54. Jihlava, U Skály Street. Pottery kiln after excavation. Photo by Archaia Brno z. ú.

Obr. 55. Jihlava, ulice U Skály. Příkladky hrnců ze vsádky pece, 13.–14. století. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 55. Jihlava, U Skály Street. Examples of pots from the pottery kiln charge, 13th–14th century. Photo by Archaia Brno z. ú.

Obr. 56. Jihlava, U Skály. Džbán a láhev ze vsádky keramické pece, 13.–14. století. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 56. Jihlava, U Skály. Ceramic jug and bottle, 13th–14th century from the pottery kiln charge. Photo by Archaia Brno z. ú.

Summary

Jihlava (Jihlava District), U Skály Street. High Middle Ages (13th–14th century). Town, pottery kiln. Rescue excavation.

Šimon Kochan, Jakub Těsnohlídek

Jiříkovice (okr. Brno-venkov)

„Niva“, parc. č. 536/66.

Středověk–novověk. Rybník. Záchraný výzkum.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1683075N, 16.7622983E.

Během skrývky ornice pro rýhu II. etapy skupinového vodovodu Šlapanicko byla roku 2019 zachycena také část kamenné liniové konstrukce nasedající svým základem na příčné žlaby vyhloubené v jílovitém podloží nivy nedalekého potoka Romzy. Kameny tvořila místní písčité a vápnitá opuka. Z jednoho ze žlabů pochází kosti většího zvířete – koně či tura, z okolí pak lastury říčních mlžů a zlomky keramiky z období pravěku, doby římské, raného a pozdního středověku a raného novověku. Nelze vyloučit, že šlo o část konstrukce hráze bývalého rybníka s výpustními žlaby, který zanikl v raném novověku. Existence rybníka je v těchto místech doložena ještě na historické mapě z 18. století (Oldmaps).

Literatura

Oldmaps: I. vojenské mapování – Morava, mapový list č. 78 [online].

© Austrian State Archive/Military Archive Vienna, © Laboratoř geoinformatiky Univerzity J. E. Purkyně, © Ministerstvo životního prostředí České republiky. [cit. 2020-02-10]. Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=lv&map_region=mo&map_list=m078.

Zusammenfassung

Jiříkovice (Bez. Brno-venkov), „Niva“, Parz. Nr. 536/66. Mittelalter, Neuzeit. Teich. Rettungsgrabung.

Petr Kos, David Parma

Koválovce-Osíčany

(k. ú. Koválovce u Tištiny, okr. Prostějov)

Intravilán, parc. č. 598/6, 598/7.

Vrcholný středověk, novověk. Sídliště. Záchraný výzkum.

Lokalizace: ZM ČR 1 : 10000, list 24-42-13 – 272:246, 277:238, 281:241, 279:243, 277:247 mm od Z a J s. č.

Ve dnech 17. prosince 2018 až 20. listopadu 2019 probíhal archeologický dohled související s akcí „Koválovce-Osíčany – zásobování vodou“. I přes skutečnost, že stavba probíhala bezvýkopovou technologií (formou řízených protlaků), byly v prostoru koválovické návsi získány cenné doklady lidských aktivit sahajících do průběhu 13. až 14. století, což koresponduje i s první písemnou zmínkou o této středomoravské obci, vázanou k roku 1349 (in Cowałowicz, Hosák, Šrámek 1970, 435). Novověká keramika, početněji registrovaná zejména při východní linii dnešní zástavby jádra obce, pak ilustruje bezpochyby čilý život vsi 16. až 17. století.

Literatura

Hosák, L., Šrámek, R. 1970: *Místní jména na Moravě a ve Slezsku, Díl I, A-L*. Praha: Academia.

Zusammenfassung

Koválovce-Osíčany (Kat. Koválovce u Tištiny, Bez. Prostějov), Im Ort, Parz. Nr. 598/6, 598/7. Spätmittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

Pavel Fojtík

Kralice na Hané (okr. Prostějov)

„Kralický háj“, parc. č. 342/2.

Vrcholný středověk, novověk. Sídliště (zaniklá středověká ves Rakousky), rybníky. Záchraný výzkum.

Lokalizace: ZM ČR 1 : 10 000, list 24-24-13, 121:365, 146:361, 147:365, 122:369 mm od Z a J s. č.

Ve dnech 4. dubna až 7. června 2019 probíhal v prostoru průmyslové zóny města Prostějova záchraný archeologický výzkum vyvolaný výstavbou výrobního areálu společnosti MB TOOL Třebčín. V jeho rámci bylo prozkoumáno a zdokumentováno 827 terénních archeologických situací reflektujících nebývale intenzivní pravěké a středověké osídlení na území tzv. Kralického háje (k výsledkům dřívějších odkrytí bezprostředně sousedících parcel cf. Čižmář, Geislerová eds. 2006, 208–210; Geislerová, Parma eds. 2013, 246–247; Geislerová, Parma a kol. 2018, 244–245).

Na odkryté ploše ojedinělá jímka se zbytky vřdřevy připomíná existenci zaniklé středověké osady Rakousky (naposled Fojtík 2015; zde úplná literatura k tématu), která musela počátkem 16. století ustoupit budovaným rybníkům (obr. 57). Několik výzkumem zachycených sloupových jam obsahujících zbytky masivních dubových sloupů možná původně zpevňovalo těleso rybníční hráze.

Archeologicky takřka bezvýznamnými jsou pak doklady meliorace z 2. poloviny 20. století.

Byly zachyceny také aktivity kultury s keramikou lineární, jordanovské kultury, platěnické kultury a v neposlední řadě též doby laténské (viz příslušné oddíly tohoto ročníku Přehledu výzkumů).

Obr. 57. Kralice na Hané, okr. Prostějov. Středověká jímka s výdřevou (obj. 793/2019). Foto P. Fojtík.

Abb. 57. Kralice na Hané, Bez. Prostějov. Latrine mit hölzerner Auskleidung, Spätmittelalter (Befund 793/2019). Foto P. Fojtík.

Literatura

- Čižmář, M., Geislerová, K. (eds.) 2006: *Výzkumy – Ausgrabungen 1999–2004*. Brno: Ústav archeologické památkové péče Brno.
- Fojtík, P. 2015: Cášský keramický roh ze zaniklé středověké vsi na k. ú. Kralice na Hané, okr. Prostějov, střední Morava. *Archeologické rozhledy* LXVII(1), 287–298.
- Geislerová, K., Parma, D. a kol. 2018: *Výzkumy – Ausgrabungen 2011–2016*. Brno: Ústav archeologické památkové péče Brno.
- Geislerová, K., Parma, D. (eds.) 2013: *Výzkumy – Ausgrabungen 2005–2010*. Brno: Ústav archeologické památkové péče Brno.

Zusammenfassung

Kralice na Hané (Bez. Prostějov), „Kralický háj“, Parz. Nr. 342/2. Spätmittelalter, Neuzeit. Siedlung (Dorfwüstung Rakouský), Teiche. Rettungsgrabung.

Pavel Fojtík

Kroměříž (okr. Kroměříž)

Ulice Křižná, Riegrovo náměstí.

Středověk, Novověk. Město, zástavba, klenby. Záchraný výzkum.

Lokalizace stavby: ZM ČR 1 : 10 000 list 25-31-06, v okolí bodu 462/2 mm od Z/J s. č.

V obvodovém výkopu pro sanaci vnějšího zdiva u budovy č. 166 na nároží ulice Křižná a Riegrova náměstí bylo zdokumentováno několik stavebních konstrukcí a archeologických

situací, dokládajících bohatý vývoj v tomto prostoru ve vrcholném středověku a novověku (obr. 58). Jako nejstarší se jeví relikty dvou kleneb směřující do ulice Křižná, které jsou nejspíše ještě vrcholně středověkého nebo raně novověkého stáří a předchází tak pravděpodobně vzniku samotné Křižné ulice, vzniknuvší (případně výrazně upravené) v souvislosti s raně barokní přestavbou města někdy ve 2. polovině 17. století. Pozdně středověkému stáří kleneb nasvědčoval stavební materiál – lomový pískovec, pojený vápennou maltou. Pokud bychom připustili existenci ulice Křižná již ve zmiňovaném období, musela by být v minulosti poněkud užší, a uliční čára byla posunuta dále na jihozápad. Korekci uliční čáry Křižné ulice pouze hypoteticky předpokládáme v období barokní přestavby Kroměříže v závěru 17. století. Několik zdí/základů směřujících do Riegrova náměstí svědčí o existenci původní barokní či postbarokní zástavby, kterou v tomto prostoru zaznamenává ještě mapa stabilního katastru z roku 1830. Stávající urbanistická situace nároží vznikla po demolicí části původní historické zástavby v souvislosti s výstavbou stávajícího nárožního domu č. 166. Tento novodobý zásah, spojený s výraznějším zvětšením prostoru Riegrova náměstí, lze datovat do doby kolem roku 1930. Výčet lze doplnit dvěma žlabovitými archeologickými objekty zahloubenými do podloží, které jsou jen rámcově datovány do středověku/novověku.

Obr. 58. Kroměříž. Lokalizace výzkumů na ulici Vodní a v nároží ulice Křižné a Riegrova náměstí v katastrální mapě.

Fig. 58. Kroměříž. The excavated site in Vodní Street and at the junction of Křižná Street and the square Riegrovo náměstí in the cadastral map.

Literatura

Neuveдено.

Summary

Kroměříž (Kroměříž District), Křižná Street, Riegrovo square. Late Middle Ages, Early Modern Period. Town, house. Rescue excavation.

Several architectural constructions were revealed during the securing of the external wall of building No. 166 in Křižná Street, including two late gothic or early modern cellar vaults. They represent the Late Medieval and Post-Medieval developmental changes of this part of Kroměříž.

Adam Fojtík, Miroslav Popelka, Jan Štětina

Kroměříž (okr. Kroměříž)

Ulice Vodní.

Středověk, novověk. Hradba, brána, stoka, město.
Záchranný výzkum.

Lokalizace: ZM ČR 1 : 10 000 list 25-31-06, mezi body 476:12 a 473:22 mm od Z/J s. č.

Při II. etapě rekonstrukce vodovodu a kanalizace ulice Vodní v Kroměříži byly zjištěny celkem 3 archeologické situace, které je možno spojit s historickým vývojem města. V prvním případě se jednalo o relikt středověké městské hradby dochovaný mezi domy č. p. 81 a 84 v šíři cca 2 m (obr. 58). Odkrytý relikt půdorysně navazuje na úseky hradeb, zčásti dochované v zástavbě po obou stranách Vodní ulice. Další nálezovou situací představoval již hůře interpretovatelný základ mohutné stavby, která souvisela s architektonicky členitým objektem tzv. „Vodní brány“, vysunuté vně městských hradeb mezi současné objekty domu č. p. 82 a budovu ZŠ Komenského. Je pravděpodobné, že se jednalo o základ hranolové branské věže, vybudované někdy na počátku 17. století (okolo r. 1609). Stejně pravděpodobně se mohlo jednat o základové konstrukce mohutného předbraní obdélného půdorysu, doloženého historickými ikonografickými a mapovými podklady. Třetím nálezem byl původní městský kanalizační systém z přelomu 18. a 19. století reprezentovaný cihlovou klenutou stokou.

Literatura

Neuveдено.

Summary

Kroměříž (Kroměříž District), Vodní Street. High Middle Age, Modern period. Town, city gate, sewage. Rescue excavation. The remnants of the medieval city walls and city gate (the “Water gate”) were documented during the reconstruction of the sewer and water supply network of the city Kroměříž. Also, a sewage system dated to the 18th–19th century was recognized.

Adam Fojtík, Miroslav Popelka, Jan Štětina

Krnov (k. ú. Krnov-Horní Předměstí, okr. Bruntál) Petrovická ulice.

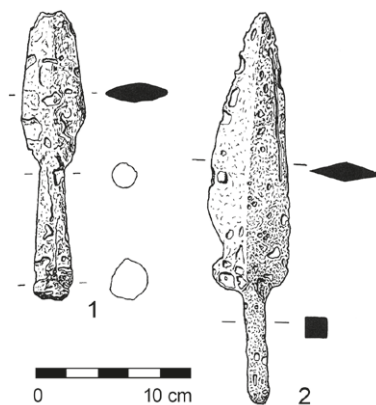
Středověk. Povrchový průzkum. Uložení nálezů: Městské muzeum Krnov.

V severním předpolí Krnova, západně od Petrovické ulice, nalezl na poli pomocí detektoru kovů Martin Vaickorn železné kopí a železnou dýku.

Železné kopí s tulejí a odlomeným hrotem na symetricky oboustranném břitu tvaru nepřilíši širokého listu s obtížně namatelným středovým žebrem dosahuje délky v dochovaném stavu 187 mm, list 100 mm a tulej 98 mm. Hloubku tuleje nelze zjistit, neboť je její vnitřek zcela vyplněn masivní rží. Povrch artefaktu je rovněž velmi silně zkorodován (obr. 59: 1).

Železná jednodílná trojúhelníkovitá dýka s trnovitým řapem má čepel střešovitého průřezu s oboustranným broušením. Celková délka artefaktu je 260 mm, čepel 187 mm a řapu 73 mm. Povrch artefaktu je pokryt silnou rží (obr. 59: 2).

Prostor severního předpolí Krnova je znám poměrně častými archeologickými nálezy od kultury s lineární keramikou až po dobu nejnovější. Zde zveřejněné artefakty datujeme do období středověku.

Obr. 59. Krnov, Petrovická ulice.
1 – železné kopí;
2 – železná dýka.
Kresba S. Bříza.

Abb. 59. Krnov, Petrovická-Straße.
1 – eiserne Lanzenspitze;
2 – eiserner Dolch.
Zeichnung S. Bříza.

Literatura

Neuveдено.

Zusammenfassung

Krnov (Kat. Krnov-Horní Předměstí, Bez. Bruntál), Petrovická-Straße. Mittelalter. Lese funde.

Svatopluk Bříza, Martin Vaickorn

Kuroslepy (okr. Třebíč)

„V hoře“, „U Ketkovického mlýna“ (I–II), parc. č. 825/8.

Novověk. Vápenický areál. Povrchový průzkum.

Lokalizace: WGS-84: 1) „V hoře“ – 49.1554714N, 16.2278139E;

2) „U Ketkovického mlýna“ – WGS-84: I – 49.1518786N, 16.2360536E;

II – 49.1504472N, 16.2383281E.

V areálu přírodní rezervace Údolí Oslavy a Chvojnice sledovány na východním okraji náhorní plošiny trati „V Hoře“ v údolí Chvojnice tři vápenicko-šterkařské areály.

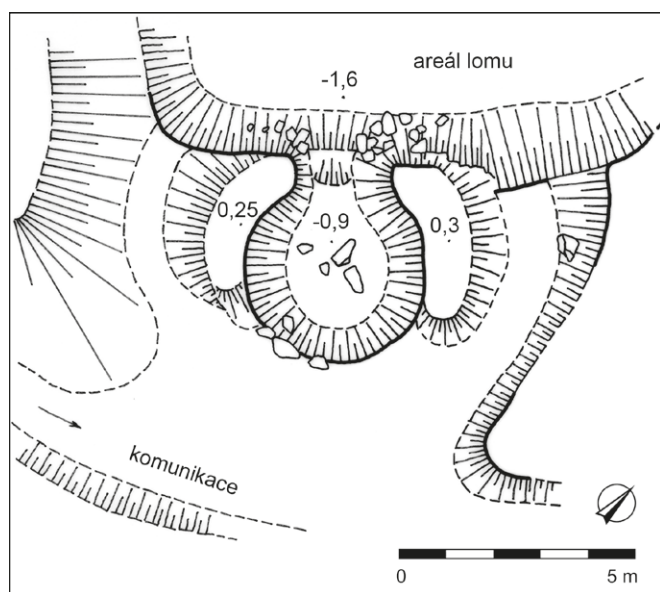
„V Hoře“ byl zachycen liniový tah prospekčních a těžebních jam s větším jámovým lomem na krystalické vápence. Jámy jsou většinou mělké a mísovitého tvaru, některé mají však náznak pravouhlého tvaru, takže by mohlo jít o milřovací jámy s rozměry až cca 3 × 3 m. U největšího jámového lomu v severozápadní části ložiska byla pod obslužnou komunikací odkryta baterie čtyř jednonábových plamenných pecí s oválnými pecišti s kamennými plentami, doplněnými pálenými cihlami novověkého formátu (obr. 60). Poněkud severněji se nacházela uměle upravená plošina s válcovitě-homolovitou vyvýšeninou o průměru cca 4 m, která by mohla skrývat další pec na vápno. Koncentrace novodobých dlaždic dovoluje v okolí objektu připustit existenci nadzemní obytné stavby nebo odpadu technických doplňků souvisejících s periodickou výrobou vápna. K vápenci se vztahují místopisné zkazky o pálení vápna pro potřeby občanů z nedalekých Kuroslep ještě v 19.–20. století, náznaky zemních milřovacích jam s primitivnějším dobýváním vápence však mohou dokládat výpal vápna již dříve, snad během 17.–18. století.

Další areál se nachází nad údolím Chvojnice „U Ketkovického mlýna“ na jihovýchodním okraji náhorní plošiny „V Hoře“ (I). Jedná se o drobnou nižší náhorní plošinku, kterou prořezává mohutný úvoz, klesající z plošiny směrem k řece Chvojnici k trati „Pod Borovinou“, kde leží další vápenický areál podchycený již v minulosti (Kos 2015). Charakter jam, obklopených odvaly šterku a hlušiny, s absencí pyrotechnologických objektů, dává tušit, že zde byl těžen vápenec na výrobu šterku, případně pro

potřebu areálu, který se nachází níže u nivy řeky Chvojnice (II). Praktikování šterkařství dokládá tlučný vápenec pokrývající ne-souvisle povrch komunikace v úseku mezi oběma areály (I a II).

Poslední areál (II) leží v údolí Chvojnice a je charakteristický jediným jámovým lomem zapuštěným do svahu říčního údolí. Zadní stěna lomu převyšuje výrazně výšku 10 m a je zastřena sva-hovými hlínami s úlomky krystalických vápenců a jiných hornin, hl. fylitů. Prohlubeň v jeho dně naznačuje, že naposled se těžba soustředila do nižších poloh ložiska, kde nejspíše leží masivnější vápenec. Ty však byly již ohrožovány průsakovými vodami blízké řeky, proto se těžba přemístila do vyšší polohy údolí (I), kde ne-byla tolik náročná z hlediska ohrožení spodními vodami a moc-ností nadložních skrývek. K areálu přísluší relikv jediné válcové jednokanálové pece vystavěné z kamene, která využila jihový-chodního terasovitě upraveného okraje lomu. Pec je vyplněna substrukcí kamenného pláště, který mohl být pojen jílem nebo vápennou maltou. V odvlech kolem pece se koncentrují frag-menty vypálené strukturované a slinuté mazaniny, ale i drobné zlomky pálených tašek či dlaždic. Zlomek nalezené nádoby s ob-sahem slídy naznačuje, že se jedná o raně novověký areál, dato-vaný rámcově do 16.–19. století. Podle chybějících cihelných úprav v konstrukci pece nelze vyloučit, že šlo o starší využití než u areálu „V Hoře“, a také u areálu situovaného na protějším břehu Chvojnice „U Ketkovického Mlýna“, kde se nachází vápencový lom s pozůstatky dvou vápenných pecí z 19. století (Kos 2015, 71, obr. 2). Zajímavým pramenem pro zpřesnění datace areálu je gra-fický záznam na mapě I. vojenského mapování z 2. poloviny 18. století (Oldmaps), kde je v těchto místech vyznačen komplex dvou zastřešených staveb s nápisem „Kalkofen“.

Obr. 60. Kuroslepy (okr. Třebíč). Vápenná pec. Kresba P. Kos.
Abb. 60. Kuroslepy (Bez. Třebíč). Kalkofen. Zeichnung P. Kos.

Literatura

- Kos, P. 2015:** Vápenické pece v údolí Chvojnice u Ketkovic (okr. Brno-venkov). *Archeologia technica* 26, 69–78.
- Oldmaps:** I. vojenské (josefské) mapování – Morava, mapový list č. 75 [online]. © Austrian State Archive/Military Archive Vienna, © Laboratoř geoinformatiky Univerzity J. E. Purkyně, © Ministerstvo životního prostředí České republiky. [cit. 2020-02-05]. Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=lv&map_region=mo&map_list=m075.

Zusammenfassung

Kuroslepy (Bez. Třebíč), „V Hoře“, „U Ketkovického Mlýna“, Parz. Nr. 825/8. Neuzeit. Abbaugbiet, Produktionsbereich (Kalkstein, Kalköfen). Geländebegehung.

Petr Kos, Petr Knotek

Kuřim (okr. Brno-venkov)

Ulice Knínická.

Raný středověk, novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalizace: S-JTSK (X:Y) – 1149214.83:603161.51, 1149225.00:603163.55, 1149216.49:603214.79, 1149209.63:603214.08.

V únoru roku 2019 pokračovali pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., v záchranném archeologickém výzkumu na pozemcích přiléhajících z jižní strany k východnímu konci ulice Knínická v souvislosti s výstavbou nové průmyslové haly (Přichystal 2019a; 2019b). V prostoru budoucí retenční nádrže bylo odkryto dalších 24 zahloubených sídlištních objektů (srov. oddíl Neolit v prvním čísle tohoto ročníku), z nichž osm bylo na základě získaného materiálu datováno do raného středověku. Jednalo se o tři zásobní jámy, tři sídlištní jámy bez možnosti bližší funkční interpretace a dvě kúlové jámy. Další tři objekty pak byly zařazeny rámcově do novověku a patrně souvisí s hospodářskou činností obyvatel z nedaleké historické Kuřimi.

Literatura

- Přichystal, M. 2019a:** Kuřim (okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 60(1), 177.
- Přichystal, M. 2019b:** Kuřim (okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 60(2), 279.

Zusammenfassung

Kuřim (Bez. Brno-venkov), Knínická-Straße. Frühmittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

Michal Přichystal

Litovel (okr. Olomouc)

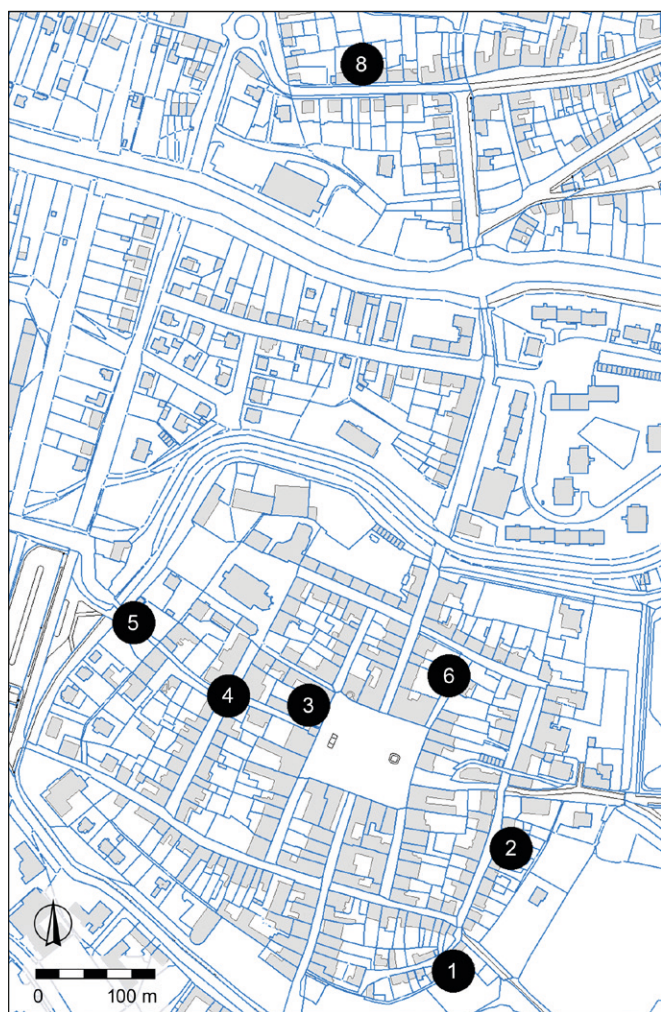
Ulice B. Němcové, parc. č. 1627/6.

Pozdní středověk až novověk. Sídliště, město, vodní tok. Záchranný výzkum.

Lokalizace: S-JTSK (X:Y) – 1108173.21:558768.14.

V měsících říjnu až prosinci roku 2016 proběhl archeologický dohled během rekonstrukce zdymadla moravního ramene Nečíz, stavby nové lávky pro chodce a čištění říčního koryta na ulici B. Němcové (obr. 61: 5). Lokalita je situována na samém SZ okraji městské památkové zóny, v místech někdejších středověkých hradeb (Augustinková, Pačlová 2013; Rybníček, Kolařík 2018).

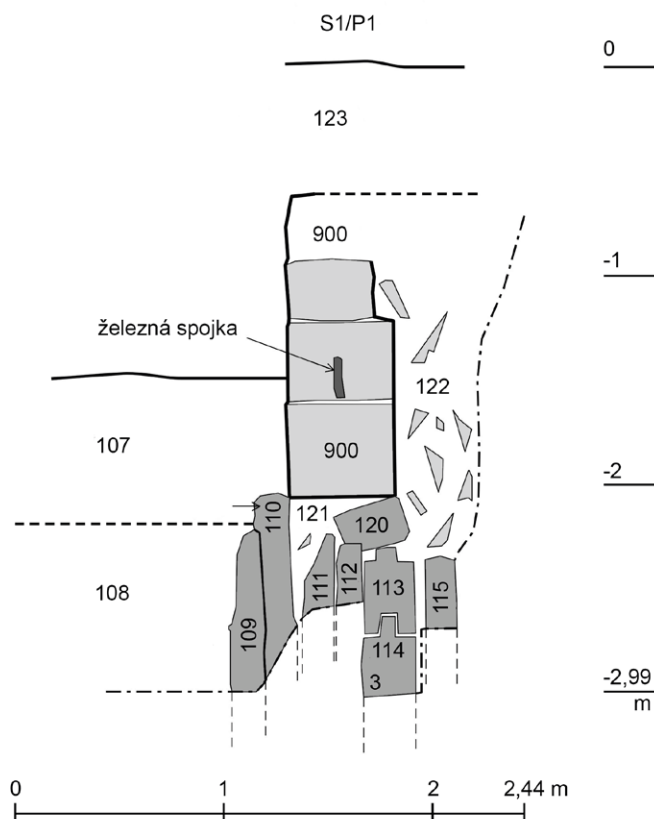
Během zemních prací, spojených jak s rekonstrukcí zdymadla, tak i stavbou nové lávky pro chodce, byly na ulici B. Němcové zdokumentovány dva profily stávajících historických regulací moravního ramene Nečíz v tomto prostoru. Vodní tok směřuje od SZ k JV přes centrum města, kde je na náměstí z převážné většiny zaklenut. Měl tedy zásadní vliv na půdorys stávajícího historického jádra, a to především již v době jeho lokace těsně po polovině 13. století.

Obr. 61. Litovel (okr. Olomouc). Lokalizace výzkumů z let 2016–2018. 1 – Švédská ulice, č. p. 1345; 2 – Jungmannova ulice, č. p. 648; 3 – náměstí Přemysla Otakara, č. p. 777; 4 – Komenského ulice; 5 – ulice B. Němcové; 6 – Masarykova ulice, č. p. 764 (výzkum Tomáše Zlámala); 7 – Kollárova ulice; 8 – Žerotínova ulice. Podklad K. Faltýnek, finalizace J. Grégr.

Abb. 61. Litovel (Bez. Olomouc). Grabungen 2016–2018. 1 – Švédská-Straße 1345; 2 – Jungmannova-Straße 648; 3 – Platz náměstí Přemysla Otakara 777; 4 – Komenského-Straße; 5 – B.-Němcové-Straße; 6 – Masarykova-Straße 764 (Grabung Tomáš Zlámala); 7 – Kollárova-Straße; 8 – Žerotínova-Straße. Unterlage Karel Faltýnek, finalisiert von J. Grégr.

Ze dvou výše zmíněných profilů je nejnázornější SZ profil P1 (obr. 62), který je řezem JZ, tedy pravobřežní, části koryta toku. Dřevěné piloty (k 109 až k 112, k 115) zajišťují dva vodorovně uložené trámy (k 113 a k 114). Ty jsou obdélníkového průřezu, uloženy svojí delší stranou svisle, přičemž na vrchní části je po celé jeho délce vyhoblován ozub, na spodní pak drážka. Trámy tudíž do sebe pevně zapadají, a tím jsou zabezpečeny proti posunu, aby mohly unést konstrukci zdi (k 900), postavené z velkých pískovcových kvádrů (obr. 63). Šikmo uložený trám (k 120) měl s největší pravděpodobností rovněž za účel stabilizovat základ zdi k 900. Minimálně v některých případech jsou tyto kvádry spojeny železnými spojkami, zato přítomnost malty nebyla příliš patrná. Dendrochronologické vzorky odebrané z dřevěných konstrukcí poskytly data: 1491–1504, po roce 1492, po roce 1783. Tím lze uvažovat i o možných historických opravách těchto stavebních prvků. Během dalšího průzkumu říčního koryta, prováděného v průběhu jeho odbahňování, byl na jednom z kvádrů SV zdi Nečizu (k 901), a to 0,75 m SZ od historického kamenného mostu (tvoří jej jeden oblouk a je rovněž vystavěn z pískovcových kvádrů), po mnoha létech znovuobjeven vytesaný letopočet 1672 (rozměry kamene:

Obr. 62. Litovel, ulice B. Němcové, profil P1. Kresba K. Faltýnek, digitalizoval Jan Grégr.

Abb. 62. Litovel, B.-Němcové-Straße, Profil P1. Zeichnung K. Faltýnek, Digitalisierung J. Grégr.

0,80 × 0,35 m; obr. 64). Tento kvádr je jinak pod vodní hladinou a za normálních okolností nepřístupný. Zda jde zároveň o datum postavení výše zmíněného mostu je ovšem předmětem dalšího bádání. Zajímavým zjištěním jsou taktéž do dna koryta svisle zaražené tři kuláče a jeden hranol (tvoří dvě dvojice ve směru SV–JZ, průměr všech cca 0,20 m), a to ve vzdálenosti cca 2,60–5,30 m SZ od kamenného mostu. Vzorek na příslušné analýzy se zdařilo odebrat pouze z jednoho z nich, avšak datování se nezdařilo. Přesto se ale nabízí otázka, zda opodál stojící kamenný most nemohl mít svého dřevěného předchůdce.

Obr. 63. Litovel, ulice B. Němcové, dřevěné konstrukce se zdí k 900. Foto K. Faltýnek.

Abb. 63. Litovel, B.-Němcové-Straße, Holzkonstruktionen mit der Wand Nr. k 900. Foto K. Faltýnek.

Obr. 64. Litovel, ulice B. Němcové, pískovcový kvádr s letopočtem 1672. Foto K. Faltýnek.

Abb. 64. Litovel, B.-Němcové-Straße, Sandsteinblock mit Jahreszahl 1672. Foto K. Faltýnek.

Literatura

Augustinková, L., Pačlová, H. 2013: *Vodní dílo Nečíz v Litovli. Historie a aktuální význam*. Olomouc: Agriprint.

Rybníček, M., Kolařík, T. 2018: *Závěrečná zpráva, Litovel, B. Němcové – akce č. 30/16*. Rkp. závěrečné zprávy. Uloženo: Ústav nauky o dřevě Lesnické a dřevařské fakulta Mendelovy univerzity v Brně.

Zusammenfassung

Litovel (Bez. Olomouc), B.-Němcové-Straße, Parz. Nr. 1642. Spätmittelalter bis Neuzeit. Siedlung, Stadt, Wasserlauf. Rettungsgrabung.

Karel Faltýnek, Pavel Šlézar,

Litovel (okr. Olomouc)

Jungmannova ulice č. p. 648, parc. č. 92.

Středověk, novověk. Sídliště, město. Záchraný výzkum.

Lokalizace: S-JTSK (X:Y) – 1108376.41:558433.44.

V měsíci srpnu roku 2016 proběhl archeologický výzkum během hloubení základových pasů (sondy S1/16 až S4/16) pro rodinný domek na Jungmannově ulici (obr. 61: 2). Několik metrů východně od staveniště byla zároveň hloubena jímka pro nádrž na dešťovou vodu (sonda S5/16) a později západním směrem i kanálová přípojka (sonda S6/16). Lokalita se nalézá v městském historickém jádru, a to při jeho východním okraji.

V případech výše zmíněných základových pasů (sondy S1/16 až S4/16), a to v místě demolice staršího domu, se jednalo o výkopy s maximální hloubkou 0,90–1,00 m. Byly tak prořaty uloženiny nalezenou keramikou datované od průběhu 14. století až do mladého novověku. Na některých zkoumaných profilech byla patrná i výrazná požárová vrstva, indikovaná různě velkými fragmenty silně přepálené mazanice. Z ní pochází světlá „krupičková“ keramika z průběhu 14. století, typická pro olomoucký keramický okruh. Pouze lokálně se dochovaly pozůstatky i jiné, mladší požárové vrstvy. Ojedinelé torzo kamenné zdi stavěné na vápennou maltu, s patou v hloubce 0,45 m a šířkou 0,50 m, bylo součástí výše zmíněné starší demolované stavby. Menší plocha parcely byla původně také podsklepena. Sonda S6/16, kanálová přípojka, směřovala přibližně západním směrem doprostřed Jungmannovy

ulice. V nejhlubším místě dosáhla úrovně 2,10 m pod stávajícím povrchem, ale k dosažení intaktního geologického podloží zde nedošlo. Na profilu bylo patrné 0,30 m mocné tmavě šedé až černé souvrství organogenních středověkých uloženin komunikačního charakteru. Na něj nasadaly další pochůzné vrstvy tvořené světlejšími písčitymi, jílovitými, ale i kamenitými pozdně středověkými až novověkými vyrovnávkami terénu.

Sonda S5/16, výkop pro nádrž na dešťovou vodu, měla rozměry 2,00 × 2,00 m, přičemž v hloubce 1,90 m pod stávajícím povrchem bylo dosaženo intaktního geologického podloží. To zde tvořil mírně namodralý prachový jíl. Jeho zbarvení způsobily částečně organogenní středověké uloženiny mocné 0,50–0,60 m. Částečně byl prozkoumán také do tohoto podloží zahluobený objekt, jehož dno se nalézalo na úrovni 2,20 m pod stávajícím povrchem. Pozoruhodným nálezem byla část zvířecího skeletu spočívajícího přímo na podloží, avšak výkopová jáma pro jeho uložení nebyla nijak patrná. Z vrstvy náležející přelomu 14. a 15. století pocházely dva střední fragmenty střešní krytiny – prežů. Jejich výskyt by hypoteticky mohl souviset s někdejší nedalekou městskou tzv. „Jateční brankou“, která byla součástí městských hradeb na jejich východní straně. Zbylé uloženiny od hloubky cca 1,30 m náležely staršímu a mladému novověku, případně recentu. Do těchto vrstev byl přibližně uprostřed sondy zahluoben mírně lichoběžníkovitý výkop o rozměrech 1,30 × 0,70 × 1,25 × 0,85 m se dnem v hloubce asi 1,10 m. Jeho výplň byla tvořena světlou žlutookrovou hlinou pocházející z rozpadlých nepálených cihel s četnými malými fragmenty vápenné líčky. Nacházely se zde také četné větší fragmenty nádob datovatelné do období počátku mladého novověku.

Literatura

Neuveдено.

Zusammenfassung

Litovel (Bez. Olomouc), Jungmannova-Straße 648, Parz. Nr. 92. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung, Stadt. Rettungsgrabung.

Karel Faltýnek, Pavel Šlézar

Litovel (okr. Olomouc)

Kollárova ulice, parc. č. 1675/1.

Novověk. Sídliště, město, komunikace. Záchraný výzkum.

Lokalizace: S-JTSK (X:Y) – linie mezi body 1108127.7:558491.65, 1108161.04:558323.64, 1108139.08:558241.09, 1108140.93:558090.81.

V měsíci květnu roku 2016 proběhl archeologický dohled během rekonstrukce vodovodu na Kollárově ulici (obr. 61: 7). Ta se nalézá severovýchodně od historického městského jádra, avšak v jeho těsné blízkosti.

Linie výkopu (šířka maximálně 1,00 m, hloubka 1,60–1,70 m) probíhala převážně v původní trase vodovodu, přičemž na několika místech těsně sousedila i s jinými inženýrskými sítěmi. Navzdory tímto nepříznivým okolnostem se archeologické situace zdařilo zdemontovat celkem na pěti místech, především mezi body č. 1 a 2 v úseku dlouhém asi 175 m. Na čtyřech profilech byla v hloubce cca 0,55 m zjištěna velmi kvalitní kamenná dlažba (v jednom případě jiná, patrně mladší, již v hloubce 0,37 m), pod níž se nacházely další úrovně původních pochůzných terénů. Tvořily je kamenité, písčité a jílovité vyrovnávky, v několika případech proložené i maltovitou stavební sutí se zlomky cihel a kamenů.

Intaktního geologického podloží bylo spolehlivě dosaženo pouze na dvou místech, a to přibližně 10 m východně od bodu č. 1 (profil P4) a přímo v místě bodu č. 2 (profil P5). V prvním případě se jednalo o světlý hnědý prachový jílu (hloubka od stávajícího povrchu 1,74 m), na němž spočíval jílovitý písek. Ten obsahoval ojedinelé zlomky keramiky datovatelné do mladšího novověku.

Nejzajímavější byl profil P5. Na zdokumentovaném úseku dlouhém 3,40 m se v hloubce 1,55 m pod stávajícím povrchem (celková hloubka výkopu 1,70 m) nalézal podložní říční šterk-písek. Jeho povrch (hloubka 1,50 m) byl velmi ulehký a zpevněný četnými středními valouny. Mezi nimi byly zjištěny keramické fragmenty datovatelné do průběhu 16. století a několik malých až středních fragmentů cihel. Důležitý byl nález části silně zkorodované podkovy a několik dalších, avšak neidentifikovatelných malých železných předmětů. Na tomto šterku spočívala vrstva jemně písčitého světlého hnědého jílu s mocností až 0,30 m. Na povrchu této uloženiny se v hloubce 1,20 m nalézala důkladná kamenná dlažba (s povrchem v hloubce 1,00 m) překrytá dalšími čtyřmi vrstvami jílovitých písků a říčních šterků. Na nich, v hloubce 0,54–0,60 m, se nacházela mladší kamenná dlažba popsána již výše u dalších třech profilů, překrytá několika úrovněmi silně uvalcovaných šterků. Stávající povrch tvoří asfaltová vozovka.

Dále směrem k východu k bodu č. 4 (délka výkopů 235 m) stavební stroje narušovaly již jen původní výkop pro vodovod, případně recentní vyrovnávky terénu.

Literatura

Neuveдено.

Zusammenfassung

Litovel (Bez. Olomouc), Kollárova-Straße, Parz. Nr. 1675/1. Neuzeit. Siedlung, Stadt, Straße. Rettungsgrabung.

Karel Faltýnek, Pavel Šlězár

Litovel (okr. Olomouc)

Komenského ulice, parc. č. 1642.

Novověk. Sídliště, město, komunikace. Záchraný výzkum.

Lokalizace: S-JTSK (X:Y) – 1108243.85:558679.24.

Na podzim roku 2016 proběhl archeologický dohled během rekonstrukce kamenného mostu z roku 1806 na Komenského ulici (obr. 61: 4). Ten v historickém jádru jedním obloukem překlenuje moravní rameno Nečíz. Vročení je vytesáno na jeho jihovýchodním vrcholovém klenáku.

Během výzkumu byly zjištěny fragmenty novověké keramiky a kachlů. Pozoruhodný je zejména větší zlomek čelní vyhřívací stěny a komory rezného reliéfního kachle s motivem orla (?) svírajícího v heraldicky levém pařátu meč. Zvíře je kolem dokola lemováno věncem stylizovaných rostlin, přičemž výzdoba obdobného charakteru vyplňovala i rohy kachle.

Literatura

Neuveдено.

Zusammenfassung

Litovel (Bez. Olomouc), Komenského-Straße, Parz. Nr. 1642. Neuzeit. Siedlung, Stadt, Straße. Rettungsgrabung.

Karel Faltýnek, Pavel Šlězár

Litovel (okr. Olomouc)

Náměstí Přemysla Otakara č. p. 777, parc. č. 141/1.

Středověk až novověk. Sídliště, město. Záchraný výzkum.

Lokalizace: S-JTSK (X:Y) – 1108252.85:558611.64.

V průběhu měsíce srpna roku 2016 proběhl archeologický výzkum v č. p. 777 na náměstí Přemysla Otakara, v místě pro základy nově budované výtahové šachty (obr. 61: 8). Dělo se tak v souvislosti s celkovou rekonstrukcí budovy, přičemž výkop (dále sonda S1/16) se nalézal v JV části dvorního traktu.

Sonda S1/16 měla celkové rozměry 3,20 × 2,00 m a delší stranou byla orientována kolmo na stávající zástavbu. Původně se počítalo s poněkud větší plochou, avšak limity výzkumu se ukázaly již v průběhu skrývání recentních vrstev prováděného mechanizací. Přibližně uprostřed plánované plochy se nehluboko pod povrchem objevila novověká masivní kamenná zeď (k 900) s šířkou koruny cca 0,50 m. Tato konstrukce se směrem ke své patě (úroveň cca 2,30 m pod stávajícím povrchem) postupně rozšiřovala na konečnou šířku 1,20–1,60 m. Navíc archeologické situace se dochovaly pouze při JZ straně zdi k 900. Taktéž SZ stranu sondy S1/16 do úrovně cca 1,30 m pod stávajícím povrchem tvořila jiná, o něco mladší kamenná zeď k 901. Část zkoumaného středověkého souvrství v sondě S1/16 byla tedy ponížena během stavby zdi k 900 výkopy k 500 a k 504, využitými později jako odpadní jímky. Jejich výplň byla keramikou datována do počátku mladého novověku. V superpozicích s výše popsanými jámami se nacházely ještě další tři novověké odpadní jímky (k 501 až k 503 a k 506). Nejhlubší, ve tvaru nepravidelného půlkruhu o rozměrech 1,15 × 0,85 m (k 506), dosahovala až na intaktní geologické podloží. Tvořily ho prachové jíly světlé okrově žluté barvy s mírně namodralým odstínem, které se na lokalitě nalézaly v hloubce 2,40 m pod stávajícím povrchem. Středověké uloženiny v sondě S1/16 narušoval při JZ profilu ještě jeden zahlužený objekt (k 505) eliptického tvaru, bohužel prozkoumaný jen částečně v rozměrech 1,20 × 1,20 m. Na dně této jámy, v hloubce 1,30–1,40 m, byl v anatomické poloze uložen skelet koně, a to i s podkovami (obr. 65). Jeho zadní část však zůstala za stěnou výkopu.

Zbylé kulturní vrstvy, a to zejména ty silně organogenní ze 13. století, velmi dobře zachovaly hned sedm úrovní různých dřevěných konstrukcí. Jak z nich, tak i z okolních uloženin byly průběžně odebrány vzorky na příslušné analýzy. U všech těchto konstrukcí se s největší pravděpodobností jednalo o pozůstatky

Obr. 65. Litovel, náměstí Přemysla Otakara č. p. 777, pohřeb koně. Foto K. Faltýnek.

Abb. 65. Litovel, Platz náměstí Přemysla Otakara 777, Pferdegrab. Foto K. Faltýnek.

podlah hospodářských budov, souvisejících s ustájením dobytka. Zcela jistě to lze tvrdit u třetí nejstarší z nich (obr. 66), kde se v hnojně vrstvě těsně nad podlahou, původně překrytou říčním štěrkem, dochovaly otisky zvířecích chodidel. Z jejich podstatné části se zdařilo pořídit sádrové odlitky, které budou ještě dále zkoumány.

Literatura

Neuvedeno.

Zusammenfassung

Litovel (Bez. Olomouc), Platz náměstí Přemysla Otakara 777, Parz. Nr. 141/1. Mittelalter bis Neuzeit. Siedlung, Stadt. Rettungsgrabung.

Karel Faltýnek, Pavel Šlězár

Obr. 66. Litovel, náměstí Přemysla Otakara č. p. 777, jedna z vypracovaných dřevěných konstrukcí. Foto K. Faltýnek.

Abb. 66. Litovel, Platz náměstí Přemysla Otakara 777, eine der freigelegten Holzkonstruktionen. Foto K. Faltýnek.

Litovel (okr. Olomouc)

Staroměstské náměstí, parc. č. 449/1.

Středověk až novověk. Sídliště, město. Záchraný výzkum.

Lokalizace: S-JTSK (X:Y), linie mezi body -1107497.46:558707.29, 1107514.66:558711.59.

Koncem druhé dekady měsíce září roku 2016 proběhl archeologický dohled během hloubení výkopu pro betonový základ plotu na Staroměstském náměstí ve stávající zástavbě. Lokalita se nalézá přibližně 560 m severně od městského historického jádra na Uničovském předměstí.

Výkop široký 0,30 m s hloubkou 0,40 m se táhl v délce necelých 20 m přibližně v severojižním směru. Ačkoliv nikde nebylo dosaženo intaktního geologického podloží, nalezená keramika je datovatelná od pozdněhradištního období až po novověk (srov. Šlězár 2005).

Literatura

Šlězár, P. 2005: Předběžná zpráva o objevu „antiqua civitas“ na Starém městě v Litovli a několik poznámek k aspektům geneze města Litovle. *Přehled výzkumů* 46, 103–110.

Zusammenfassung

Litovel (Bez. Olomouc), Platz Staroměstské náměstí, Parz. Nr. 449/1. Hochmittelalter bis Neuzeit. Siedlung, Stadt. Rettungsgrabung.

Karel Faltýnek, Pavel Šlězár

Litovel (okr. Olomouc)

Švédská ulice č. p. 1345, parc. č. 98, 2917/2.

Středověk, novověk. Sídliště, město. Záchraný výzkum.

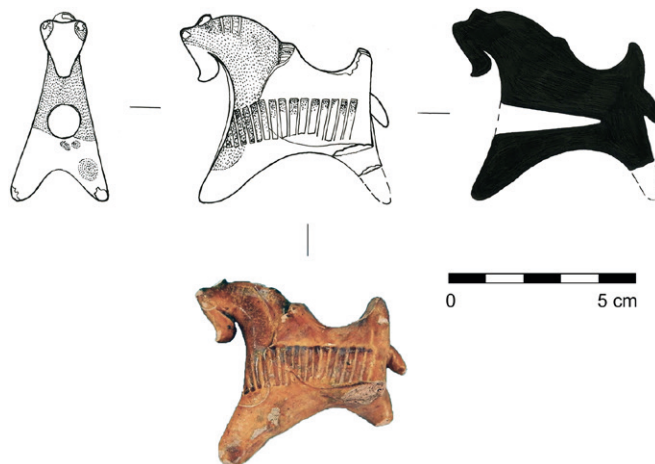
Lokalizace: S-JTSK (X:Y) - 1108479.33:558492.18.

V červenci roku 2016 proběhl archeologický výzkum během výstavby bazénu na soukromé parcele ve Švédské ulici v č. p. 1345 (obr. 61: 1). Lokalita se nalézá v jižní části městského historického jádra přímo u středověkých hradeb.

Sonda měla rozměry 5,50 × 3,40 m, delšími stranami orientovaná ve směru JZ-SV. Její hloubka činila 1,75–1,80 m a místy tak bylo na úrovni 1,70 m pod stávajícím povrchem dosaženo intaktního geologického podloží. To tvořil, pro Litovel typický, světlý prachový jíl žluto okrové barvy. Na něj nasedalo místy 0,50–0,60 m (lokálně i více) mocné středověké souvrství. Do středověkých vrstev, často až do podloží, bylo převážně v superpozicích zapuštěno celkem 13 různých zahloubených objektů. Nejstarší, částečně v délce necelé 2,00 m prozkoumaná jáma, byla nalezenou keramikou datovatelná do průběhu 2. poloviny 13. století. Ta byla patrná na SZ profilu v jeho JZ části a do geologického podloží zasahovala až 0,60 m. Z její výplně pochází taktéž téměř úplná keramická plastika medově žluté glazované koníčka (obr. 67). Zbylé zahloubené objekty náležely do období raného až pozdního novověku. Nejčastěji se jednalo o vápenné jámy, účel jiných byl však nejasný. V jednom případě, podél SV hrany sondy, se ale velmi pravděpodobně jednalo o výkop související s některou z novověkých oprav přilehlých městských hradeb. Ty i v nadzemní části vykazují mírné odlišnosti kamenného zdiva a sotva znatelné, avšak možné, stavební spáry. Všechny tyto archeologické situace byly překryty různými mocnými vyrovnávkami terénu z období mladého novověku až recentu.

Literatura

Neuvedeno.

Obr. 67. Litovel, Švédská ulice č. p. 1345, keramická plastika koníčka. Kresba M. Sklenovská, foto A. Večeřová, digitalizoval J. Grégr.

Abb. 67. Litovel, Švédská-Straße 1345. Tönernes Pferdefigurchen. Zeichnung M. Sklenovská, Foto A. Večeřová, Digitalisierung J. Grégr.

Zusammenfassung

Litovel (Bez. Olomouc), Švédská-Straße Nr. 1345, Parz. Nr. 98, 2917/2. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung, Stadt. Rettungsgrabung.
Karel Faltýnek, Pavel Šlészár

Litovel (okr. Olomouc)

Žerotínova ulice, parc. č. 1955.

Středověk až novověk. Sídliště, město. Záchranný výzkum.

Lokalizace: S-JTSK (X:Y) – 1107713:1558566.79.

Začátkem měsíce června roku 2018 proběhl archeologický dohled během hloubení základových pasů pro rodinný domek na Žerotínově ulici (obr. 61: 8). Lokalita se nalézá necelých 400 m severně od městského historického jádra na Uničovském předměstí.

Výkopy pro novostavbu byly prováděny na místě staršího demolovaného rodinného domku ve stávající zástavbě. Měly šířku 0,80 m a hloubku 1,05–1,10 m, přičemž všude bylo na úrovni přibližně 0,90 m pod stávajícím povrchem dosaženo in-taktního geologického podloží. To je na lokalitě tvořeno světlým okrově žlutým prachovým jílem mocným 0,20–0,25 m, spočívajícím na hrubých říčních štěrčích. Přímo na jílovitém podloží ležela středně až světle šedohnědá písčité jílovitá hlína s velmi nahodilými drobkami uhlíků a mazanic, nahodile se taktéž vyskytovaly malé oblázky. Tato uloženina, mocná přibližně 0,15 m, obsahovala fragmenty jak tuhé pozdněhradištní keramiky, tak i vrcholně středověké keramiky, včetně tzv. světlé „krupičkové“ ze 14. století, typické pro olomoucký keramický okruh. Zbylou část souvrství tvořily, a to převážně od hloubky 0,75 m pod stávajícím povrchem, hlinité a hlinitopísčité vrstvy a vyrovnávky terénu s obsahem keramiky staršího a mladšího novověku. V severozápadním rohu staveniště byl v délce 1,80 m částečně narušen pozdněhradištní (rámcově 1. polovina 13. století) zahloubený objekt, z něhož byla získána kolekce tuhé keramiky. Kamenná zdiva, která byla v průběhu zemních prací na několika místech narušena, náležela původní demolované stavbě. Měla obvykle šířku 0,75 m s patou v hloubce 0,90 m pod stávajícím povrchem, přičemž střední a velké kameny společně s bloky byly spojeny střední hnědou jílovitou hlínou. V ní se vyskytovala keramika datovatelná do období přelomu 19. a 20. století. Stejná keramika byla v několika případech zjištěna i ve hmotě nepálených cihel pocházejících z demolice (Faltýnek 2016).

Literatura

Faltýnek, K. 2016: Cihlářská archeologie na příkladu obce Příkazy v okrese Olomouc. In: Š. Daňková, J. Vojtěchová (eds.): *Sborník prací 1. studentské archeologické konference*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 149–171.

Zusammenfassung

Litovel (Bez. Olomouc), Žerotínova-Straße, Parz. Nr. 1955. Mittelalter bis Neuzeit. Siedlung, Stadt. Rettungsgrabung.

Karel Faltýnek, Pavel Šlészár.

Loštice (okr. Šumperk)

Pivovarská ulice č. p. 103, parc. č. 1509–1510.

Středověk, novověk. Město, řemeslný areál. Povrchový průzkum. Uložení nálezu: Vlastivědné muzeum v Olomouci.

Během roku 2019 věnoval majitel domu č. p. 103 v Lošticích do Vlastivědného muzea v Olomouci kolekci archeologických nálezů, která pochází z výkopu u východní zdi jeho domu. V těchto místech byla podle sdělení majitele někdy v 80. letech 20. století odkryta blíže nespecifikovaná jáma, z níž pochází velké množství stolní a kuchyňské keramiky a také dva zlomky kadlubů určených k výrobě kachlů (obr. 68). Na základě předaného souboru stolní a kuchyňské keramiky lze konstatovat, že obsah této jámy s největší pravděpodobností vznikl od konce 15. do 1. poloviny 16. století.

Obě vyzvednuté formy mohou naznačovat výrobu kamnářské keramiky někde v blízkém okolí domu č. p. 103 na sklonku vrcholného středověku až počátku raného novověku. Jde o nové doklady o možné hrnčířské výrobě keramiky a kachlů v této části města. Výrobní aktivity dosud naznačovaly zejména spečené kusy loštické hrnčiny získané v prostoru zahrady předmětného domu (Hlubek 2019, 283, obr. 69).

Literatura

Hlubek, L. 2019: Loštice (okr. Šumperk). *Přehled výzkumů* 60(2), 282–283.

Zusammenfassung

Loštice (Bez. Šumperk), Pivovarská-Straße 103, Parz. Nr. 1509–1510. Hochmittelalter, Neuzeit. Stadt. Handwerkerareal, Töpferieabfall. Rettungsgrabung.

Lukáš Hlubek

Obr. 68. Loštice. Fragment lící formy. Foto P. Rozsival. Kresba L. Hlubek.

Abb. 68. Loštice. Fragment einer Gussform. Foto P. Rozsival. Zeichnung L. Hlubek.

Lutopecny (k. ú. Měřutky, okr. Kroměříž)

„Výhon“, parc. č. 1033/7.

Novověk. Vesnice, odpadní jáma. Záchraný výzkum.

Lokalizace: ZM ČR 1:10 000 list 25-31-06, střed parcely přibližně v bodě 23:93 mm od Z/J s. č.

Archeologickým výzkumem vyvolaným stavbou rodinného domu na parc. č. 1033/7 v původní trati s pomístním názvem „Výhon“ se podařilo prozkoumat pouze jediný archeologický objekt, zjištěný v jižním základovém pasu budoucího domu. V jeho výplni byl nalezen pozoruhodný soubor železných kování (pravděpodobně závěsy) a plechové schránky z barevného kovu spojené hřeby, které původně tvořily nábytkový nebo dřevní zámek. Soubor je jako celek datován do novověku. Jáma, ve které byl soubor uložen, byla pravděpodobně vyhloubena za účelem depopování odpadu. Ve výplni objektu byly nalezeny také dva zlomky pravěké keramiky, indikující přítomnost blízkého sídliště.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

Lutopecny (cadastr Měřutky, Kroměříž District), “Výhon” – cadastral No. 1033/7. Modern Ages. Village. Rescue excavation. A noteworthy set of iron fittings and probably a brass lock coming from a post medieval door or furniture was found in a sewage pit. The feature was found during excavation for the foundations of a new house.

Adam Fojtík, Miroslav Popelka

Malhostovice (okr. Brno-venkov)

„U boží muky“.

Mladší doba hradištní, středověk (?). Sídliště. Záchraný výzkum.

Lokalizace: S-JTSK (X:Y) – 1144019.34:603623.89, 1144032.76:603630.03.

V první polovině roku 2019 pokračovali pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., v záchraném archeologickém výzkumu, který byl vyvolán výstavbou stezky pro pěší a cyklisty mezi Malhostovicemi a Nuzířovem (Přichystal 2019). Ve východním rohu polní tratě „U boží muky“ byly poblíž levého břehu potoka Žlíbek zachyceny dva zahloubené sídlištní objekty. Získaný archeologický materiál umožňuje časově zařadit první z nich snad rámcově do středověku, druhý přesněji do mladší doby hradištní. Stopy soudobého osídlení byly v trati „U boží muky“ zachyceny již při budování paralelního vodovodu v letech 2000 až 2001 (Wiesnerová 2001).

Literatura

Přichystal, M. 2019: Malhostovice (okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 60(1), 218.

Wiesnerová, P. 2001: *Malhostovice, Nuzířov. Stavba vodovodu*. Rkp. nálezné zprávy č. j. 1918/01. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Zusammenfassung

Malhostovice (Bez. Brno-venkov), „U boží muky“. Jüngere Burgwallzeit, Hoch- bis Spätmittelalter (?). Siedlung. Rettungsgrabung.

Michal Přichystal

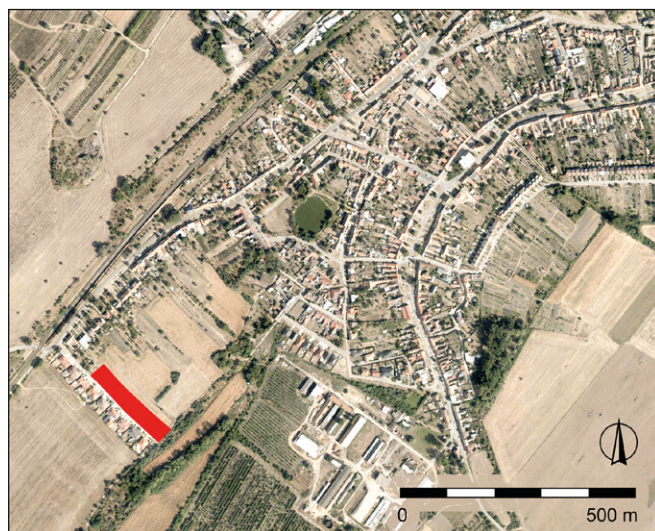
Mikulčice (okr. Hodonín)

„Podbřežníky“.

Starohradištní a středohradištní období. Sídliště. Záchraný výzkum.

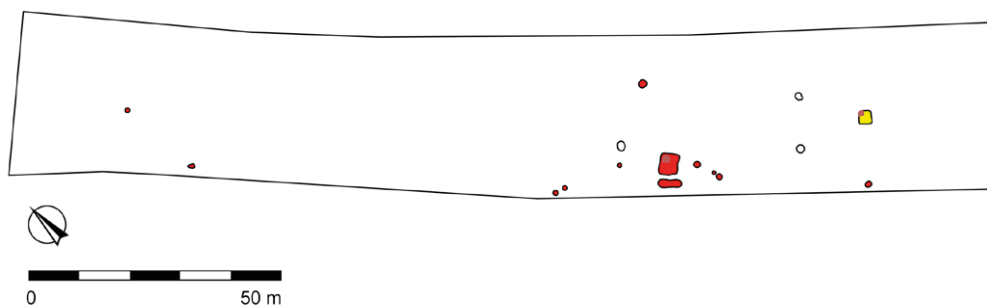
Poloha „Podbřežníky“ se nachází na SV okraji vesnice Mikulčice, jižně od silnice Mikulčice – Moravská Nová Ves, na táhlém JJV svahu (obr. 69). Polykulturní sídliště bylo v posledních patnácti letech zkoumáno již podruhé. Záchrané výzkumy mikulčického pracoviště Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. z let 2006–2007 a 2008, vyvolané výstavbou nové, ulicově uspořádané řady rodinných domů, odkryly vedle dokladů pravěkého osídlení (sporadický výskyt eneolitického materiálu, objekty z mladší doby bronzové a část laténského sídliště včetně obytných domů) i raně středověké sídliště časně slovanského, starohradištního a velkomoravského stáří (Mazuch, Škojec 2007; Mazuch 2008; Mazuch, Škojec 2009). Raně středověké osídlení zanechalo ve zkoumané ploše celkem 48 objektů, z nichž většinu (34 objektů) bylo možné datovat do vrcholné fáze Velké Moravy, tedy do pokročilé 2. poloviny 9. století. Této fázi osídlení patřily 4 zemnice, 2 pravoúhlé objekty neznámé funkce, 4 technická zařízení, 13 (+ 5 dalších pravděpodobných) obilnic, 3 klasické jámy různých tvarů a hloubek (+ 3 další pravděpodobné). Blíže nedařované v rámci raného středověku zůstaly 3 obilnice. Za nejvýznamnější zjištění výzkumu můžeme bezpochyby označit výskyt velkého množství obilnic; patrně až 18 z nich lze považovat za velkomoravské. Velmi důležité jsou i zjištěné stopy po řemeslné činnosti, ať už v podobě železářských pícek či dokladů specializovaného kovolitectví – tyglíků se stopami bronzu.

Archeologický odborný dohled a následný předstihový terénní výzkum v roce 2019 byly limitovány podmínkami stavby. V poměrně krátké době měla totiž v této lokalitě vyrůst další uliční řada rodinných domů, v podstatě na protilehlé straně ulice s prostorem zkoumaným v letech 2006–2008. Za daných okolností se podařilo dosáhnout kompromisu v jednání s investory staveb: v předstihu před zahájením stavebních prací mohly být plošně prozkoumány budoucí zastavěné části parcel jednotlivých rodinných domů a celá trasa budoucích inženýrských sítí v koridoru mezi asfaltovou komunikací a domovními parcelami (cca 200 × 5 m).

Obr. 69. Mikulčice, „Podbřežníky“. Lokalizace polohy „Podbřežníky“ v rámci zastavěné části obce. Připravili Marek Hladík, Marian Mazuch.

Fig. 69. Mikulčice, „Podbřežníky“. Location of the “Podbřežníky” site within the built-up part of the municipality. Prepared by M. Hladík, M. Mazuch.

Obr. 70. Mikulčice, „Podbřežníky“. Celkový plán rozložení objektů ve zkoumané ploše. Připravili M. Hladík, M. Mazuch.

Fig. 70. Mikulčice, „Podbřežníky“. Overall plan showing features in the investigated area. Prepared by M. Hladík, M. Mazuch.

Výzkum v roce 2019 odkryl 38 archeologických objektů. Třetina z nich, většinou jámy menších rozměrů, není časově zařaditelná. Jedenáct jam a jeden zahloubený dům s kúlovou konstrukcí náleží patrně přechodnému halštatsko-laténskému období, jedna jáma patří předběžně eneolitické fázi kultury MMK.

Do raného středověku je možné datovat 13 objektů a hypoteticky další tři objekty (obr. 70). Starohradištní fázi osídlení patří jediný objekt: obytná zemnice čtvercového půdorysu 260 × 240 cm s pecí a patrně roubenou nadzemní konstrukcí. Z dvanácti velkomoravských objektů si zasluží pozornosti zejména obdélná zemnice 430 × 350 cm s kamennou pecí v rohu. Ve výplni objektu byly totiž zachyceny fragmentární kosterní pozůstatky čtyř nepietně uložených jedinců v dětském věku (obr. 71). Vedle běžných jam je třeba zmínit objev nejméně tří obilnic. V každé z nich byly druhotně uloženy kosterní pozůstatky. V jedné kompletní kostra psa, na dně druhé kostra koně a v poslední z nich v pietním uložení na zádech a s rukama podél těla pohřbený lidský jedinec (předběžně patrně ženského pohlaví). Protože ani jedna z těchto obilnic neobsahovala datovatelný archeologický materiál, byla jejich příslušnost k 9. století potvrzena pomocí radiokarbonové metody.

Terénní práce z roku 2019 neposkytly oproti předešlé etapě výzkumu doklady výroby; mimo keramiku a zvířecí kosti se nevyskytly žádné mimořádné nálezy. Poměrně unikátní je ovšem nález dvou okrajů keramických láhví z výše uvedené zemnice s lidskými pozůstatky, které se ve velkomoravském prostředí vyskytují jen zcela výjimečně. Vzorky na archeobotanickou analýzu, odebrané dle standardní metodiky z každého objektu, čekají na své zpracování.

Hustota osídlení v nově zkoumaném prostoru je o něco menší než v případech dříve odkryté, na JZ odsud ležící plochy, kde lze také nejspíše hledat jádro raně středověkého sídliště. K otázce prostorového vymezení velkomoravského sídliště by mohl přispět další výzkum. Svah východně od nově zkoumané plochy je totiž v územním plánu prakticky celý určen k zástavbě v podobě několika dalších ulic řadových domků včetně obslužné komunikace.

Primárním cílem výzkumu byla záchrana další části již dříve zjištěného polykulturního sídliště. Poznání zdejšího raně středověkého osídlení je však důležité i s ohledem na dlouhodobou koncepční výzkumnou činnost mikulčického pracoviště Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. V případě Mikulčice-Podbřežníků se jedná o zatím nejlépe poznané velkomoravské sídliště v nejbližším zázemí mikulčického hradiště (pokud další blíže zkoumané sídliště v tomto prostoru – Mikulčice-Trapíkov řadíme již k okrajové části vlastní sídelní aglomerace). Význam současného i budoucího výzkumu sídliště v „Podbřežních“ spočívá i ve skutečnosti, že většina nálezového materiálu z dřívějších výzkumů včetně dokumentace podlela požáru mikulčického pracoviště v roce 2007. Právě otázky vztahu centra a zázemí a socioekonomického obrazu interakce mezi oběma světy patří k důležitým oblastem současného mikulčického výzkumu i obecného teoretického bádání o Velké Moravě.

Obr. 71. Mikulčice, „Podbřežníky“. Výzkum velkomoravské zemnice s pozůstatky čtyř jedinců dětského věku. Foto M. Mazuch.

Fig. 71. Mikulčice, „Podbřežníky“. Excavation of a Great Moravian pit house with the skeletal remains of four individuals of childhood age. Photo by M. Mazuch.

Literatura

Mazuch, M. 2008: Slovanské sídliště v poloze Mikulčice „Podbřežníky“. *Přehled výzkumů* 49, 165–182.

Mazuch, M., Škojec, J. 2007: Mikulčice (okr. Hodonín). *Přehled výzkumů* 48, 482–483.

Mazuch, M., Škojec, J. 2009: Mikulčice (okr. Hodonín). *Přehled výzkumů* 50, 404–405.

Summary

Mikulčice (Hodonín District), „Podbřežníky“. Early Middle Ages. Settlement. Rescue excavation.

Marian Mazuch

Modrá (k. ú. Modrá u Velehradu, okr. Uherské Hradiště)

Hradištská ulice, areál Archeoskanzenu, parc. č. 1532/1.

Středohradištní období. Pohřebiště. Záchraný výzkum.

Uložení nálezů: Moravské zemské muzeum, Anthropos a Centrum slovanské archeologie.

V průběhu měsíců května až června 2019 proběhla v areálu Archeoskanzenu v Modré u Velehradu první etapa záchraného archeologického výzkumu vyvolaného plánovanou výstavbou podzemního muzea. Stavba uvedeného objektu bude realizována obcí Modrá ve spolupráci s Moravským zemským muzeem v těsné blízkosti hypotetické rekonstrukce zděného knížecího paláce. Pracovníci Centra slovanské archeologie zde navázali na výzkumné sezóny let 2002 a 2003. V rámci záchraného předstihového výzkumu byly v té době objeveny a prozkoumány středohradištní sídlištní objekty a také skupinky hrobů z období Velké Moravy.

V průběhu výzkumu v roce 2019 se v Modré vedle pravěkých situací podařilo odříznout pozůstatky dvou kostrových hrobů patrně souvisejících s výše uvedenými hroby z 9. století.

První z nich, H1/19, byl identifikován v jihozápadní části sondy S2 (obr. 72). Mělká hrobová jáma obdélného půdorysu, orientovaná zhruba ve směru SZ–JV (cca 130 × 55 cm, 75 cm pod dnešním povrchem), byla na JV straně v superpozici s menší pravěkou kruhovitou sídlištní jámou (KLPP). Hrob obsahoval kosterní pozůstatky asi čtyřletého dítěte. Uložení dětského skeletu odpovídalo běžnému slovanskému pohřebnímu ritu. Jeho levá horní polovina se dochovala jen částečně, byly zde patrné důsledky postdepozičních procesů v podobě např. druhotně přemístěných částí lebky či žeber (bioturbace). Nálezy tvořilo pouze několik plochých kamenů v severním rohu hrobové jámy, jež patrně souvisely s částečným kamenným obložím stěn hrobu.

Druhý z hrobů, H2/19, situovaný přibližně 2,5 m jižně od hrobu H1/19, se dochoval jen částečně. Hrobová jáma se v ploše neprojevila, na úrovni sprašového podloží zde byly zjištěny pouze fragmenty rozpadlé lebky. Zbytek skeletu zřejmě podlehl fyzikálně-chemickým procesům.

Nálezy pravěkých a raně středověkých situací doplňovaly recentní kůlové/sloupové jámy a jiné novodobé výkopy, patrně související s nedávnou hospodářskou činností před vznikem archeologického muzea v přírodě.

Druhá etapa předstihového archeologického výzkumu by měla proběhnout v roce 2020.

Obr. 72. Modrá u Velehradu 2019. Hrob H1/2019. Foto J. Langr.

Abb. 72. Modrá u Velehradu 2019. Grab H1/2019. Foto J. Langr.

Literatura

Neuvedeno.

Zusammenfassung

Modrá (Kat. Modrá u Velehradu, Bez. Uherské Hradiště), Hradištská Straže, Archäologisches Freilichtmuseum (Archeoskanzen) Modrá, Parz Nr. 1532/1. Mittlere Burgwallzeit. Gräberfeld. Rettungsgrabung.

Verbleib der Funde: Mährisches Landesmuseum, Zentrum für slawische Archäologie.

Jakub Langr, Luděk Galuška

Mokrý-Horákov (k. ú. Mokrý u Brna, okr. Brno-venkov)

„Mokerský les“, parc. č. 274/1, 1050/1, 1050/4, 1052/1, 1052/13, 1056/5.

Středověk, novověk. Vápenický a uhlířský areál, komunikace, lomy. Předstihový záchranný průzkum detektorem kovů.

Prakticky v celém jihozápadním a severním předpolí velkolomu Mokrý (Českomoravský cement, a.s.) proveden předstihový záchranný průzkum detektorem kovů. Kromě mokerského se dotkla prospekce také katastru sousedních Hostěnic („Šedý žlábek“, „Dlouhá vápenice“, „Pacholčí“). Akce navázala na aktivity Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., z let 2017–2018, kdy tu byly zkoumány hlavně objekty spojitelné s historickou výrobou vápna (Kos 2018; 2019). V roce 2019 byly do průzkumu zahrnuty také lesní komunikace a staré povrchové dobývky vápenců a železných rud. Průzkum starých cest doložil frekvenci jejich užívání od 13. do 20. století. Důležité poznatky plynou z průzkumu zaniklých dobývek železných rud v tratích „Nad Skalami“, „Nad Studénčným“ a závrtu Šachtica, které lze nově spojit s 13.–15. stoletím, tj. dobou, kdy obec Mokrý ještě neexistovala nebo se v jejím držení majitelé často střídali (Slavík 1897, 205–209; Vaňáček 1970, 14).

Nové nálezové prameny, pocházející z okolí středověkých vápenic (Spálená seč, U Myslivny a Dlouhá vápenice), doložily bezpečně užívání podkovaného tažného koně s vozem. K dosavadním čtyřem vápenným pecím ze 13.–14. století přibyla další z rozcestí Troják.

Středověké komunikace ze 14.–15. století dokumentují nálezy šipky do balisty, fragmentu nášlapného ježka, podkovy, udidla a ostruhy (obr. 73). Nejpočetnější kolekce nálezů však souvisí s aktivitami v raném novověku, kdy se v areálu návrší Mokerský les nepálilo pouze vápno, ale i dřevěné uhlí („Šedý žlábek“, „Mechový závrt“) a tloukl také kámen na šterk („U obrázku“).

Díky detektorové prospekci se podařilo řadu lesních cest zařadit hluboko do minulosti a některé z nich dokonce spojit s obslužnými aktivitami vrcholně středověkých vápeníků.

Obr. 73. Mokrý-Horákov. Ostruha z 2. poloviny 15. století nalezená pomocí detektoru kovů. Foto P. Kos.

Abb. 73. Mokrý-Horákov. Mit Hilfe eines Metallsuchers geborgener Reitsporn, 2. Hälfte des 15. Jahrhunderts. Foto P. Kos.

Literatura

Kos, P. 2018: Hostěnice (okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 59(2), 233–234.

Kos, P. 2019: Mokrý-Horákov (k. ú. Mokrý u Brna, okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 60(2), 287.

Slavík, F. A. 1897: *Vlastivěda moravská II, Místopis Moravy, díl I.* (Brněnský okres). Brno: Musejní spolek.

Vaňáček, M. 1970: *Mokrý u Brna*. Brno: Musejní spolek v Brně.

Zusammenfassung

Mokrý-Horákov (Kat. Mokrý u Brna, Bez. Brno-venkov), „Mokerský les“, Parz. Nr. 274/1, 1050/1, 1050/4, 1052/1, 1052/13, 1056/5. Mittelalter, Neuzeit. Bereich von Kalk-, Kohle- und Kiesabbau, Steinbrüche, Straßen. Prospektion mit einem Metalldetektor.

Petr Kos

.....

Olomouc (k. ú. Klášterní Hradisko, okr. Olomouc)

„Horní Rybník“, parc. č. 42/9, 42/13.

Raný středověk, vrcholný středověk, raný novověk. Sídlištní aktivita. Povrchový průzkum. Uložení nálezů: Vlastivědné muzeum v Olomouci.

Lokalizace: WGS-84 – 49.6062636N, 17.2639606E; 49.6047728N, 17.2639175E.

Klášter Hradisko leží na nevysoké skalní vyvýšenině na levém břehu řeky Moravy. Samotná stavba kláštera započala nejspíše již roku 1077 a v následném roce byl slavnostně vysvěcen klášterní kostel sv. Štěpána. Nejprve náležel benediktinům a těsně po polovině 12. století je vystřídali premonstráti, kteří klášter poprvé výrazněji přestavěli. Během dalších století byl klášter opakovaně poškozen v důsledku válečných událostí a následně přestavěn až do jeho stávající barokní podoby. V roce 1784 došlo ke zrušení premonstrátského kláštera a od roku 1802 zde byla zřízena vojenská nemocnice, která využívá klášterního areálu dodnes (např. Čižmář, Kohoutek 1998, 335–340).

Původně se předpokládalo, že v místech dnešního kláštera nejspíše existovalo starší velkomoravské hradisko, ale již první provedené archeologické výzkumy v areálu kláštera tuto možnost vyloučily (např. Novotný 1964, 404). Dle dosud předběžně publikovaných výsledků výzkumů lze počítat s osídlením nejdříve z 2. poloviny 10. až 1. poloviny 11. století a následným kontinuálním vývojem z průběhu 12. až 20. století (např. Bláha 1980, 114; Burian 1977, 80–81; Burian 1980, 98–99; Dohnal 1980, 58; Bláha 1995, 47; Čižmář, Kohoutek 1997, 285; Čižmář, Kohoutek 1998, 342–347; Michnová 1998, 9–17; Dehnerová et al. 2017, 229–230). Další archeologické nálezy evidujeme i z blízkého okolí kláštera (srov. Burian 1974, 85–89; Bláha 1977, 64).

V letech 2015–2019 prováděl autor příspěvku povrchovou prospekci v trati „Horní Rybník“ ležící asi 200 m západně od dnešní vojenské nemocnice. Podařilo se mu shromáždit dvě kolekce nálezů, které pocházejí z uličky mezi zahrádkami a z pole u západního břehu zaniklého rybníka. První kolekci z prostoru uličky mezi zahrádkami tvoří 28 ks keramiky. Nejstarší nálezy reprezentují dva okraje zásobnic zařaditelných do 12. století a malý zlomek okraje nejspíše z 11. století. Šest střepů náleží do vrcholného středověku, včetně zlomku okraje z loštického hrnce ve tvaru okruží, a dalších 20 kusů můžeme klást do raného novověku. Na místě byly ponechány zlomky střešní krytiny a fragmenty cihel.

Početnější kolekce z pole u bývalého břehu rybníka obsahuje zejména nálezy běžné stolní a kuchyňské hrnců (hrnce, džbány, talíře, pánvičky, miniaturní nádoby atd.) z průběhu 16.–19. století. Kolekci doplňuje několik fragmentů komorových kachlů opatřených rámovými komorami. Na čelních vyhrávaných stěnách kachlů můžeme rozpoznat pouze motiv vazy s květinovým aranžmá v kruhovém medailónu, který můžeme klást do 16.–17. století (k tomu Hlubek 2017, 137, obr. 5: 3). Na stejném místě se hojně vyskytují fragmenty cihel, střešní krytiny, zvířecích kostí, jakož i strusky amorfního tvaru a různé velikosti.

Literatura

- Bláha, J. 1977:** Přehled důležitějších záchranných akcí oddělení historickoarcheologického průzkumu při OSSPPOP za léta 1974–1976. *Okresní archiv v Olomouci* 1976, 63–67.
- Bláha, J. 1980:** Přehled důležitějších záchranných akcí oddělení historickoarcheologického průzkumu při OSSPPOP za rok 1979. *Okresní archiv v Olomouci* 1979, 114–115.
- Bláha, J. 1995:** Útvar předstihových a záchranných výzkumů. *Památkový ústav v Olomouci. Výroční zpráva* 1994, 44–51.
- Burian, V. 1974:** Objev základů středověkého deversoria u Kláštera Hradiska v Olomouci. *Přehled výzkumů* 1973, 85–89.
- Burian, V. 1977:** Podzemní prostory v okruhu Kláštera Hradiska. *Přehled výzkumů* 1975, 80–81.
- Burian, V. 1980:** Nálezy středověkých kachlů v klášteře Hradisku. *Přehled výzkumů* 1977, 98–99.
- Čižmář, Z., Kohoutek, J. 1997:** K nejstaršímu raně středověkému osídlení bývalého kláštera Hradisko u Olomouce. In: P. Míchna, R. Nekuda, J. Unger (eds.): *Z pravěku do středověku. Sborník k 70. narozeninám Vladimíra Nekudy*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 279–288.
- Čižmář, Z., Kohoutek, J. 1998:** Předběžná zpráva o výzkumu kláštera Hradisko v Olomouci v roce 1996. *Archaeologia historica* 23, 335–352.
- Dehnerová, H., Faltýnek, K., Šlězár, P., Večeřa, P. 2017:** Olomouc (k. ú. Klášterní Hradisko, okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 58(2), 229–230.
- Dohnal, V. 1980:** Zjišťovací sondáž na Klášteře-Hradisku v Olomouci. *Přehled výzkumů* 1978, 58.
- Hlubek, L. 2017:** Kolekce kachlů z Loštic uložená ve Vlastivědném muzeu v Olomouci. *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci* 314, 130–145.
- Michnová, V. 1998:** Nález brakteátů z kostrového hrobu v Klášteře Hradisku. (Archeologický výzkum 1996). *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci* 276, 9–17.
- Novotný, B. 1964:** K otázce osídlení olomouckého kopce a Kláštera-Hradiska ve střední a pozdní době hradištní. *Památky archeologické* LV, 392–415.

Zusammenfassung

Olomouc (Kat. Klášterní Hradisko, Bez. Olomouc), „Horní Rybník“. Parz. Nr. 42/9, 42/13. Frühmittelalter, Hoch- und Spätmittelalter, Neuzeit. Suiedlung. Lesefunde.

Lukáš Hlubek

.....

Olomouc (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc)

Opletalova 363/2, parc. č. stavební 313.

Středověk. Sídliště, město. Záchranný výzkum.

Z důvodu stavební akce „Vestavba výtahu“ byl v prostoru bezprostředně ohroženém stavbou uskutečněn záchranný archeologický výzkum. Stavební činnost ve sledovaném prostoru zahrnovala kromě samotné vestavby výtahu také prohloubení stávající podlahy až na úroveň sklepa v jižní části budovy. Od závěru měsíce května 2019 byl výzkum prováděn formou dohledu. Ve dnech 11.–13. června pak bylo přistoupeno k odborné exkavaci objevených pozůstatků středověké kulturní vrstvy (Zlámal, Grégr 2020, 4).

Zkoumaný prostor se nachází asi 25 metrů jihovýchodně od presbytáře gotického chrámu sv. Mořice. Nejstarší písemné zmínky o domu v rohu Ostružnické ulice a Mořického náměstí pocházejí z 1. poloviny 16. století, kdy byl domem řezníka.

Později se v něm nacházel železářský krám, od poloviny století zde žili soukeníci. V prvních dekádách 17. století se stává vinárenským domem, přičemž jeho obyvateli bývali rychtáři či jiní význační měšťtí hodnostáři (Nather 2007, 517–519; Zlámál, Grégr 2020, 5–7).

Objekt byl již v minulosti zasažen intenzivní stavební činností. Dochované pozůstatky historických kulturních vrstev se tak podařilo identifikovat pouze v západní části objektu, kde zůstaly zakonzervovány v nevelkém prostoru mezi mohutným základovým zdívem z lomového kamene a přibližně rovnoběžně orientovanou subtilnější destrukcí dalšího zdíva. V průběhu 1. poloviny 13. století, v době lokace královského města, zde zřejmě došlo k výraznějšímu zásahu do stávajícího terénu, při němž byly odstraněny starší uložení. Přímou na půdním podloží zde tak spočívalo asi 0,5 m mocné souvrství sídlištního horizontu z průběhu 13. století, datované na základě keramických nálezů, včetně několika kusů okrajů nádob a tzv. lokační keramiky. V průběhu středověku až raného novověku zde terén dále narůstal. Vzhledem k absenci datovatelných archeologických nálezů není bližší datace těchto uložení možná. Zřejmě v pozdním středověku až raném novověku byly tyto uložení porušeny výstavbou výše zmíněných zdí (Zlámál, Grégr 2020, 7–9).

Literatura

Nather, W. 2007: *Kronika olomouckých domů I*. Olomouc: Univerzita Palackého.

Zlámál, T., Grégr, J. 2020: *Nálezová zpráva z archeologického výzkumu Olomouc, Opletalova 2. Vestavba výtahu, NPU028/19*. Rkp. nálezové zprávy, MTX202000103. [cit. 2020-02-08]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202000103>.

Summary

Olomouc (cadastre Olomouc-město, Olomouc District), Opletalova Street No. 363/2, Plot No. 313. High Middle Ages. Town. Rescue excavation.

In June 2019, a rescue archaeological excavation was carried out in the place of a projected lift shaft. Cultural layers from the 13th century were documented.

Tomáš Zlámál, Jan Grégr

Opava (městská část a k. ú. Malé Hoštice, okr. Opava)

Evidenční část Pusté Jakartice, parc. č. 846.

Rok 1945. Válečné hroby. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum (číslo akce NPÚ Ostrava 61/16) byl vyvolán na základě telefonického oznámení Policie ČR, kdy při liniovém výkopu pro dešťovou kanalizaci v bývalé obci Pusté Jakartice byly odkryty lidské kosterní pozůstatky. Jednalo se o neohlášené výkopové práce.

Archeologický nález byl učiněn v centru zástavby před novou kaplí Panny Marie, ve strojně vyhloubeném výkopu. Dle doprovodného materiálu se jednalo o dva padlé vojáky z 2. světové války. Před válečnými operacemi na jaře roku 1945 stával v těchto místech velký statek se zámečkem, který byl v bojích zničen. Strojní výkop archeologickou situaci značně poškodil, ale pravděpodobně byla částečně poškozena již dříve, při výkopu inženýrských sítí v 90. letech 20. století. V místě nálezu proběhla dokumentace zbytku kosterních ostatků dvou jedinců, spočívajících

v šedé jílovité uloženině, nacházející se pod vrstvou stavební suti. Liniový strojní výkop byl široký 0,4 m a padlí vojáci se nacházeli cca 0,9 m pod stávajícím povrchem. Zbytky koster ležely napříč sondou těsně vedle sebe. Minimálně jeden z vojáků sloužil dle nalezeného doprovodného materiálu u německých branných složek. Na hrudi mezi žebry měl dvě válečná vyznamenání. Jednalo se o odznaky za zranění 3. stupně v černém provedení, první byl z lisovaného zinkového plechu a druhý z železného plechu. Jeden z odznaků se mohl původně nacházet u druhého jedince. U prvního vojáka se dále našla německá polní láhev, jídelní souprava lidově zvaná „ešus“, polní lopatka a další zbytky výstroje a přechotní munice. Druhý jedinec byl zachycen jen z malé části, postrádal doprovodné předměty. V zásypu výkopu se nacházelo větší množství kovových artefaktů souvisejících také s výstrojí a výzbrojí vojáků. Byly zde objeveny například knoflíky, přezky, podkůvka boty, kožené součásti výstroje, odjišťovací vrtulka ze zapalovače sovětské letecké pumy, závěr pušky Mosin-Nagant vz. 1891/30, koňská podkova a další blíže nespecifikované předměty.

Antropologická analýza určila stáří prvního mužského jedince na 20–25 let. Na pravé kosti pánevní, cca uprostřed lopaty kyčelní bylo zjištěno trauma, způsobené v době úmrtí. Jednalo se o kruhový otvor s paprčitými trhlinkami a spirálovitou fragmentací. Trauma mělo charakter průstřelu o poměrně vysoké energii. Dle nálevkovitého rozšíření měrem vně lze usuzovat na střelu procházející tělem zepředu dozadu. To odpovídalo i defektu na hliníkové polní jídelní misce a železné lopatce, nošené v oblasti dolní části beder, kde byl patrný průnik střepiny nebo projektilu. Stáří druhého zemřelého bylo stanoveno na 25–30 let (Skalná 2019).

Literatura

Skalná, M. 2019: *Laboratorní antropologická zpráva. Pusté Jakartice „U Kaple“*. Ostrava. Uloženo: Archiv Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště Ostrava, detašované pracoviště Opava.

Zusammenfassung

Opava (Kat. Malé Hoštice, Bez. Opava), Ortsteil Pusté Jakartice. Neuzeit – das Jahr 1945. Soldatengrab. Rettungsgrabung.

Pavel Malík

Plumlov (okr. Prostějov)

Nádvoří zámku, parc. č. 971 a 972.

Novověk. Šlechtické sídlo. Záchranný výzkum.

Lokalizace: ZM ČR 1 : 10000, list 24-24-11, linie mezi body 110:326 a 116:324.

Ve dnech 14. listopadu 2017 až 18. října 2019 probíhal průběžný archeologický dohled nad postupem prací souvisejících s obnovou fasády budovy tzv. vysokého zámku, přesněji se sanací vlhkosti i úpravami prostranství v navazující části nádvoří. V jeho rámci bylo fotograficky zdokumentováno obvodové zdívo a především konstrukce opěrných pilířů zámecké budovy vystavené v manýristickém stylu podle architektonického projektu Karla Eusebia z Lichtenštejna v letech 1680 až 1688 (obr. 74; podrobně viz Kühndel, Mathon 1937).

Literatura

Kühndel, J., Mathon, J. 1937: *Plumlovský zámek a jeho knížecí architekt*. Prostějov: Městské muzeum v Prostějově.

Obr. 74. Plumlov (okr. Prostějov), nádvoří zámku. Struktura základového zdiva pilíře při vnitřní obvodové stěně objektu. Foto P. Fojtík.

Abb. 74. Plumlov (Bez. Prostějov), Schlosshof. Struktur eines Stützpfilerfundaments an der inneren Seite der Umfassungsmauer. Foto P. Fojtík.

Zusammenfassung

Plumlov (Bez. Prostějov), Schloss Plumlov, Parz. Nr. 971, 972. Neuzeit. Schloss. Rettungsgrabung.

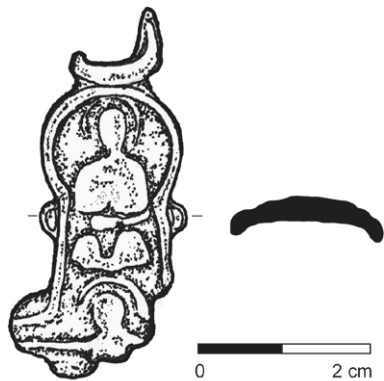
Pavel Fojtík

Prostějov (okr. Prostějov)

Bez bližší lokalizace.

Raný středověk (11.–13. století). Ojedinelý nález.

V roce 2019 byl ke zpracování a následnému předání příslušné sbírkotvorné instituci darován panem Pavlem Kučerou z Prostějova velice zajímavý předmět, který by si zasloužil vzhledem ke svému ojedinelému charakteru bližší pozornost vědecké veřejnosti specializující se na drobné movité předměty s církevní tematikou. Je jím torzo ostatkového kříže, tzv. enkolpionu (obr. 75), který má analogie na východě Evropy a lze ho datovat do průběhu 11.–13. století (John et al. 2017, 357). Pojednávaný předmět byl nalezen na blíže neurčeném místě katastru, s největší pravděpodobností však v trati s pomístním názvem „Rohoznice“ rozkládající se mezi současnými ulicemi Brněnská a Určická, které jsou detektoráři nejvyhledávanějšími plochami na jižním okraji Prostějova kvůli své dobré dostupnosti a blízkosti původní historické zástavby. Jedná se o trvale obdělávané zemědělské plochy, čemuž odpovídá i porušení předmětu, které mohlo být způsobeno zemědělskou technikou. Z kříže (enkolpionu),

Obr. 75. Torzo ostatkového kříže – enkolpionu z Prostějova. Kresba R. Přehnalová.

Fig. 75. Fragment of a reliquary cross – enkolpion, found near Prostějov. Drawing by R. Přehnalová.

kteřý je dutý a dvoudílný, je dochováno jen torzo horní části jedné z polovin (viz průřez), kde je vyobrazen Kristus na kříži. Povrch je značně otřelý, detaily jsou nepostřehnutelné. Předmět indikuje čilé dálkové kontakty v mladohradištním období, které na Prostějovsku registrujeme již v 11. století na pohřebišti v Dětkovicích (Geislerová, Parma eds. 2013, 225–226). Zmíněné kontakty mohou s největší pravděpodobností sahát až do oblasti původní Kyjevské Rusi, kde je predikována výroba enkolpionů (Lutovský 2001, 72). Předmět má v našich zemích doposud v náleзовých fondech velice ojedinělé zastoupení a aktuálně je známo jen okolo dvaceti exemplářů (John et al. 2017, 360).

Literatura

Geislerová, K., Parma, D. (eds.) 2013: *Výzkumy – Ausgrabungen 2005–2010*. Brno: Ústav archeologické památkové péče Brno.

John, J., Thomová, Z., Zavřel, P. 2017: *Ostatkový kříž – enkolpion z Vitína na Českokubějovicku*. *Archeologické výzkumy v jižních Čechách* 30, 357–370.

Lutovský, M. 2001: *Encyklopedie slovanské archeologie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri.

Summary

Prostějov (Prostějov District), Unknown location. Early–High Middle Ages.

Accidental finding. A fragment of a cast reliquary cross (enkolpion) dating from the 11th to the 13th century was found by a treasure hunter at inexactly specified site near Prostějov.

Miroslav Popelka

Předklášteří (okr. Brno-venkov)

Klášter Porta coeli.

Středověk, novověk. Klášter. Záchraný výzkum.

Lokalizace: S-JTSK – 1141716.56: 11302.93, 1141694.19:611297.05.

V červnu roku 2019 uskutečnili pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., záchraný archeologický výzkum v jižní části komplexu kláštera Porta coeli, jenž byl vyvolán výstavbou nového zemního kabelového vedení NN na pozemcích parc. č. 6, 7 a 8/1. Jeho trasa vycházela od severovýchodního rohu severního křídla budovy původního pivovaru, pokračovala zhruba východním směrem podél spojovací zdi až k barokní pokloně se sochou sv. Floriána. Za ní se lomila k jihu a přes dvůr dosáhla středu západní stěny budovy bývalé konírny.

Porušení archeologických situací bylo zaznamenáno pouze v západním sousedství severní poloviny objektu bývalé konírny. Podobně jako pod budovou dnešního obecního úřadu, situovanou o zhruba 100 m dále na jihovýchod (srov. Doležel 1993), zde byly zachyceny pozůstatky již vrcholné středověkých sídlištních aktivit. Jednalo se o dvě blíže nespecifikovatelné jámy, které byly zahlobeny do zplanýrovaného terénu. Na základě nepočetných zlomků keramických nádob, získaných vzorkováním výplní, bylo možné rámcově datovat jednu z nich do 13. až 14. století a druhou do 14. až 15. století. Později byl zdejší povrch opakovaně uměle navyšován navážkami až o zhruba 1 m. Do těchto vrstev pak byly zapuštěny další jámy a základy zdí budov, které zřejmě souvisely s hospodářskými aktivitami, probíhajícími na tomto místě před vybudováním barokního dvora v 1. třetině 18. století. K uvedenému dvoru náleží nejmladší zachycené objekty, jimiž jsou útržky kamenné dlažby a základy spojovací zdi mezi konírnou a objektem bývalého pivovaru.

Literatura

Doležel, J. 1993: Dohled při stavebních pracích v areálu kláštera Porta coeli v Předklášteří u Tišnova (okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 1990, 96-97.

Zusammenfassung

Předklášteří (Bez. Brno-venkov), Kloster Porta coeli. Hochmittelalter, Neuzeit. Kloster. Rettungsgrabung.

Michal Přichystal

Den geologischen Untergrund bildet wohl eine Bodenschicht. In einer anthropogenen Schichtenfolge wurden Reste von Holz-Lehm-Bauten dokumentiert. Es wurden Spuren von mindestens zwei Feuerbränden festgestellt. Die Bebauung wurde später durch ein Steinhaus ersetzt. Die beschränkten Möglichkeiten der Ausgrabung erlauben keine genauere Datierung aller Siedlungsphasen. Es wurde nur eine geringe Anzahl an Funden geborgen, vor allem Keramik.

Antonín Zůbek

Rousínov (k. ú. Rousínov u Vyškova, okr. Vyškov) Sušilovo náměstí 35, parc. č. 839.

Vrcholný středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

Výzkum se uskutečnil v souvislosti s chystanou výstavbou nového bytového domu. Ve dnech 25. a 26. 6. 2019 investor umožnil vstup na předmětnou parcelu archeologovi společnosti Archaia Brno z. ú. za účelem posouzení terénních podmínek lokality a stanovení postupu a rozsahu následného záchranného archeologického výzkumu. Příuliční zástavba byla již zdemolována, odhalen byl příslušný sklep. Podél západní (příuliční) a jižní hranice pozemku byly již vyhloubeny výkopy (šířka 1 m, hloubka 1,20 m) pro základové pasy nové budovy. Odhalené profily byly základním způsobem dokumentovány, ve snížené dvorní části parcely v těsné blízkosti někdejšího domu byla realizována drobná sonda, především za účelem zjištění úrovně geologického podloží. Investor byl seznámen s výsledky této archeologické sondáže, z nich vyplývající nutnosti záchranného výzkumu a s návrhem jeho postupu. Stavbu však svévolně provedl, aniž by tento výzkum umožnil. Reálný rozsah zemních prací, které zničily přítomné archeologické terény, zůstává neznámý.

Podle výsledků sondáže se povrch geologického podloží nacházel v hloubce 0,30 m od úrovně dvorní části parcely. Reprezentovala ho vrstva tmavé hnědošedé plastické hlíny, kterou lze označit za půdní horizont. Výkopy základových pasů nepřesáhly úroveň antropogenního souvrství. To bylo výsledkem procesů spojených s vývojem zástavby pozemku. Dokumentovány byly uloženy, které představují typické pozůstatky dřevohliněné zástavby, především konstrukční vrstvy podlah, úpravy jejich povrchu, nášlapové komunikační vrstvičky a destrukční planýrky z materiálu vlastních konstrukcí zaniklých staveb. Zaregistrovány byly stopy minimálně dvou požárů, které zasáhly do stavebního vývoje příslušného domu. Dřevohliněnou zástavbu lze spojovat s obdobím středověku, její přesah do novověku mohl ověřit pouze řádně vedený archeologický výzkum. Dřevohliněná zástavba byla nakonec nahrazena domem se zděnými konstrukcemi. Vzhledem k okolnostem a charakteru výzkumných prací byl získán pouze nepočetný soubor archeologického mobiliáře, především zlomků keramických nádob.

Literatura

Neuvedeno.

Zusammenfassung

Rousínov (Kat. Rousínov u Vyškova, Bez. Vyškov), Platz Sušilovo náměstí 35, Parz. Nr. 839. Hochmittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die Rettungsgrabung sollte dem Bau eines neuen Wohnhauses vorangehen, der Bauherr ließ jedoch nur eine kleine Sondierung zu und baute das Haus, ohne die vorgeschlagene flächige Rettungsgrabung zu ermöglichen. Hier werden also nur die Ergebnisse der Suchschnitte betrachtet.

Ruda nad Moravou (okr. Šumperk) Ulice 9. května, parc. č. st. 21/1.

Novověk. Zámek. Záchraný výzkum.

V dubnu roku 2019 proběhl záchranný archeologický výzkum formou odborného dohledu při hloubení výkopů pro inženýrské sítě v areálu zámku č. p. 1 v obci Ruda nad Moravou. Sledované výkopy byly vyhloubeny na zámeckém nádvoří podél východního a části severního křídla zámku, dále směřovaly přes průjezdnou věž. Pak vedly podél vnější strany severozápadní části zámku až k ohradní zdi, která zde vymezovala zámecký areál. Během dohledu bylo potvrzeno, že budova zámku pocházející z počátku 17. století byla postavena na haldě strusky, která zde vznikla v průběhu dlouhodobé činnosti okolních železářských hamrů. Kromě novověkého zdiva zámku, mocné vrstvy strusky a dlažby z velkých valounů pokrývající nádvoří byly ve výkopech během dohledu zpozorovány pouze zásahy recentního původu (inženýrské sítě, svody dešťových vod apod.). Zjištěná mocnost vrstvy strusky je 2 m, ale pokračovala níže, než byla úroveň dna sledovaného výkopu.

Literatura

Neuvedeno.

Zusammenfassung

Ruda nad Moravou (Kat. Ruda nad Moravou, Bez. Šumperk), 9. května-Straße, Parz. Nr. 21/1. Neuzeit. Schloss. Rettungsgrabung.

Jakub Vrána

Slavičín (okr. Zlín)

Horní náměstí č. p. 24/103.

Vrcholný středověk, novověk. Tvrz, zámek. Záchraný výzkum.

V roce 2019 realizovala Archaia Brno z. ú. drobný archeologický výzkum při rekonstrukci zámku ve Slavičíně (Dejmal 2020). Sledován byl pouze výkop pro přípojku plynu do zámku, který vedl z parku od východu k východnímu křídlu zámku. Jedna větev pak vedla vně východního křídla před severní křídlo, do jehož středu ústila. Druhá větev vedla podél východního křídla před jižní vstup, dále podél oplocení dvora a ústila do jižního průčelí západního křídla. V celé trase byl výkop přibližně 60 cm hluboký a byl zapuštěn pouze do recentních navážek.

Jedinou zachycenou archeologickou situací byl nálezy zdiva před vstupem do zámku. Zdivo bylo zachyceno západně od jižní přístupové cesty v onom úseku výkopu, který vedl podél ohradního plotu. Zachycený úsek zdiva měl šíři čtyři metry, přičemž původní líc se podařilo zachytit na západní straně. Na východě

byla zeď porušena recentními úpravami přístupové cesty. Samotná zeď byla pojena na relativně kvalitní písčitou maltu a zbudována z větších lomových kamenů. Snad je již středověkého stáří a souvisí se zdejší tvrzí. Pro omezený rozsah výkopu nebylo možno zjistit více informací, i proto by měly být další případné výkopy na lokalitě sledovány.

Literatura

Dejmal, M. 2020: *A105/2019 Slavičín zámek – plyn*. Rkp. názevové zprávy z akce č. A105/2019. Uloženo: Archiv Archaia Brno z. ú.

Zusammenfassung

Slavičín (Bez. Zlín), Platz Horní náměstí Nr. 24. Hochmittelalter, Neuzeit. Burg, Schloss. Rettungsgrabung. Im Zusammenhang mit der Rekonstruktion des Schlosses wurde ein Graben für eine Gasleitung überwacht. Die Ausgrabung brachte nur wenige Erkenntnisse; vor dem Eingang ins Schloss wurde eine breite Mauer festgestellt, die vielleicht mit der mittelalterlichen Feste zusammenhängt.

Miroslav Dejmal

Staré Město (k. ú. Staré Město u Uherského Hradiště, okr. Uherské Hradiště)

Hradištská a Michalská ulice, parc. č. 9/1.

Středohradištní období až pozdní středověk. Sídliště.

Záchranný výzkum. Uložení nálezů: Moravské zemské muzeum, Centrum slovanské archeologie.

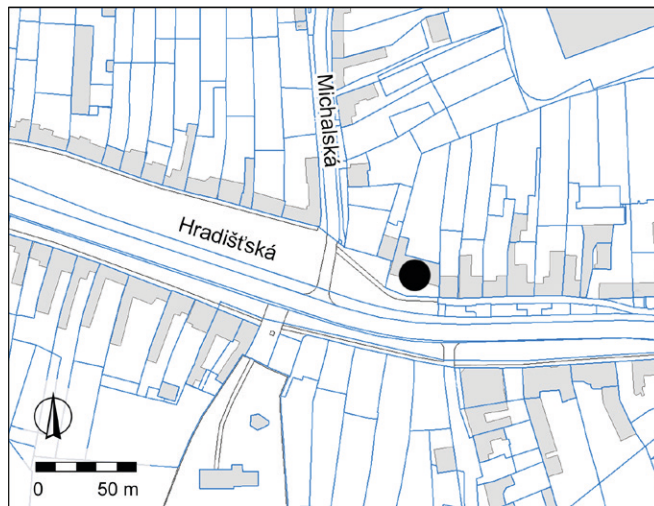
Centrum slovanské archeologie provedlo v červenci a srpnu 2019 ve Starém Městě první etapu záchranného archeologického výzkumu, jenž byl vyvolán stavbou polyfunkčního domu na ulici Hradištská (proluka na nároží Hradištské a Michalské ulice). Byly vyhloubeny dvě sondy o výměře 5×7 m, celkem byla prozkoumána plocha o rozloze přibližně 70 m^2 .

Uvedená lokalita se nachází zhruba 120 m SZ od hřbitovního kostela sv. Michaela (velkomoravská lokalita „Na Dědině“; obr. 76). V těsné blízkosti zkoumané plochy byly v padesátých letech 20. století prof. Vilémem Hrubým a jeho spolupracovníky zjištěny archeologické situace spadající do období Velké Moravy až vrcholného středověku (Hrubý 1965, obr. 28; 72–77).

Výzkum v Hradištské ulici odhalil téměř 3 m hluboká souvrství, zahrnující v sobě recentní či novodobé navážky, a novověké až vrcholně středověké situace. Středověké osídlení z přelomu 14. a 15. století dokládají například nálezy keramického džbánů a drobné mince – denárového penízu moravského markraběte Jošta (1375–1411) – datovaného do 70.–80. let 14. století (sdělení D. Grossmannové). Ze středohradištního období se překvapivě dochoval pouze zbytek nepřilíš mocné původní vrstvy v jihovýchodním rohu sondy S2. V hloubce cca 1,5 m pod dnešní úrovní terénu byla rozpoznána hlinitopísčité uloženina obsahující střepy běžné keramické produkce poloviny 9. století. Nejstarší doklady osídlení se v obou sondách projeví v podobě fragmentů keramiky z období mladší až pozdní doby bronzové. Tyto keramické zlomky byly uloženy v písčitých vrstvách v hloubce cca 1,8 m.

Poněkud odlišná situace byla v severní části sondy S2. Zhruba 1,5 m hluboko pod současným povrchem zde byl identifikován objekt, jenž by mohl být pozůstatkem zahluobené dřevohliněné stavby obytného, či hospodářského významu. Součástí konstrukce byly také vertikální a horizontální dřevěné stavební prvky. Zuhelnatělá dřeva, popel a žárem propálená hlinitá kra-

uvnitř objektu by mohla svědčit o destrukci stavby vlivem požáru. Prozatím byla, v rámci první etapy předstihového výzkumu, zachycena a prozkoumána jen okrajová část tohoto zajímavého sídlištního objektu. Pokud jde o časové zařazení nálezů, keramický materiál, vyskytující se ve výplních uvedené spálené struktury, lze předběžně chronologicky zařadit do 1. poloviny 13. století.

Obr. 76. Staré Město, Hradištská ulice. Lokalizace výzkumu. Přípravil J. Langr.

Abb. 76. Staré Město, Hradištská-Straße. Lokalisierung der Rettungsgrabung. Prepared by J. Langr.

Literatura

Hrubý, V. 1965: *Staré Město. Velkomoravský Velehrad*. Monumenta archaeologica 14. Praha: Nakladatelství ČSAV, 72–77.

Zusammenfassung

Staré Město (Kat. Staré Město u Uherského Hradiště, Bez. Uherské Hradiště), Parz. Nr. 9/1. Mittlere Burgwallzeit, Spätmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

Jakub Langr, Luděk Galuška

Stavenice (okr. Šumperk)

„Hradisko“, parc. č. 629/9.

Raný a vrcholný středověk, novověk. Hradiště.

Povrchová prospekce. Uložení nálezů: Vlastivědné muzeum Šumperk, přír. č. 23/2019.

Na východním okraji Mohelnické brázdy (východně od Moravičan), vysoko nad tokem řeky Moravy, se v lese Doubrava rozkládá jednoduché hradiště nepravidelně trojúhelníkovitého půdorysu. Ze dvou stran se dochoval mohutný val s příkopem. V areálu fortifikace dosud neproběhl moderní archeologický výzkum. Naše poznatky se až do nedávna opíraly pouze o informace a nálezy ze starých amatérských sondážních výkopů malého rozsahu (J. Havelka s J. Wanklem v 80. letech 19. století a J. Horký v r. 1951, 1954) a povrchových sběrů z let 1951–1955 (souhrnně Goš 1971, 226–228). V posledním deceniu bylo zaznamenáno několik artefaktů, získaných v areálu lokality či v jejím blízkém okolí detektoráři (Vích 2011, 1012, obr. 1: 2 a 9); z nichž nejzajímavější je honosné udidlo pravděpodobně maďarského původu,

datované do poloviny 10. století (Profantová 2012, 153–155). Před několika lety proběhlo na lokalitě geodetické zaměření a geofyzikální průzkum, který indikoval její krátkodobé osídlení a existenci spíše nadzemních objektů. Veškeré dostupné nálezy byly souborně vyhodnoceny a zdokumentovány (včetně dalších, získaných opět detektorem kovů – např. bronzová záušnice), hradiště je nyní datováno do průběhu 10. století (Kouřil, Gryc 2014, 101–111, obr. 2–8).

V říjnu r. 2019 zasáhla les Doubrava silná vichřice, která vrátila mnoho stromů přímo v areálu hradiště, a na několika místech bylo poškozeno valové opevnění. Při obhlídce lokality za účasti zástupců odboru archeologie z Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Olomouci (NPÚ, ú. o. p. Olomouc), Vlastivědného muzea v Šumperku (VM Šumperk), Městského úřadu Mohelnice a Lesů ČR bylo dohodnuto, že NPÚ se postará o dokumentaci vývrátů, zatímco VM Šumperk zajistí provedení detektorového průzkumu.

Prospekce za využití detektorů kovů byla na lokalitě a v jejím nejbližším okolí jednorázově provedena dne 2. 11. 2019 v rámci krajského projektu Preventivní archeologie pod vedením archeologa VM Šumperk a s využitím 19 spolupracovníků s různými typy detektorů. Všechny nálezy byly zaměřovány pomocí ruční stanice GPS. Žádný ze země vyňatý kovový artefakt nedoprovázela jiný archeologický materiál (keramika, atd.).

Velmi nízké množství signálů barevných kovů bohužel potvrdilo značné vytěžení lokality nelegální detektorovou činností (viz Kouřil, Gryc 2014, 104), celkem bylo vyzvednuto pouze 11 kovových artefaktů, většinou železných. Ve vnitřním areálu a na povrchu valu to byla železná šipka s křídélky a tulejkou, dva hřeby, nůž, přezka a zřejmě zámkové kování; vně fortifikace pak byla nalezena další šipka s křídélky, fragment podkovy a radlička. Některé ze získaných artefaktů budou patrně z mladších období, což bude možné posoudit až po jejich konzervaci. Odložený břit z bronzové sekerky znovu otevírá otázku předchozího osídlení lokality již v období popelnicových polí. Nejzajímavějším předmětem bezesporu bude celé masivní udidlo, nalezené však v lese východně od fortifikace. Skládá se z několika kovů a jeho datace je zatím nejasná, lépe určitelné bude až po konzervaci.

Literatura

- Goš, V. 1971: Slovanské hradiště u Stavenic na severní Moravě. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity* E 16, 225–228.
- Kouřil, P., Gryc, J. 2014: Hradiska 10.–12. století na severní Moravě a v českém Slezsku. In: K. Chrzan, K. Czapla, S. Moździoch (red.): *Funkcje grodów w państwach wczesnośredniowiecznej Europy środkowej*. Materiały Zachodniopomorskie 11. Wrocław, Głogów: Muzeum Narodowe w Szczecinie, 99–171.
- Profantová, N. 2012: Honosné udidlo ze Stavenic, okr. Šumperk. *Archeologické rozhledy* LXIV(1), 153–156.
- Vích, D. 2011: Archeologické nálezy z jedné privátní sbírky. *Archeologie ve středních Čechách* 15, 999–1015.

Zusammenfassung

Stavenice (Bez. Šumperk), Burgwall. Früh- und Hochmittelalter, Neuzeit. Geländebegehung. Metallfunde.

Jakub Halama

Stínava (okr. Prostějov)

„Pastviska“, parc. č. 1129/1.

Vrcholný středověk. Doklady zpracování železné rudy. Záchranný výzkum.

Lokalizace: ZM ČR 1 : 10 000, list 24-23-09, 428:311, 430:309, 428:308, 426:310 mm od Z a J s. č.

Ve dnech 10.–11. června 2019 proběhl záchranný archeologický výzkum vyvolaný výstavbou vodních tůní II v k. ú. Stínava, okr. Prostějov. Štěrková terasa v blízkosti dnešního koryta říčky Okluky při hranici současného katastrálního území obce Stínava, okr. Prostějov a Vojenského výcvikového prostoru Březina, příslušejícího již k okresu vyškovskému, poněkud neočekávaně poskytla čtyři nevýrazné archeologické situace v podobě plyných jam zapaštěných do terasových štěrků. Jejich výplň byly štěrky a většinou valouny promísené šedočernou prachovou hlínou s obsahem fragmentární středověké keramiky a nápadným výskytem železářské (patrně hutnické) strusky (obr. 77). Zachycené terénní relikty můžeme považovat za stopy primárního zpracování železných rud, tedy pozůstatky železářské hutě či dokonce hamru. Zjevná je přímá souvislost námi doložených hutnických aktivit 2. poloviny 13. století se zřejmě částečně soudobými doklady exploatace nedalekých kvalitních železných rud snad v rámci ekonomických aktivit Alberta z Lešan, jež však nakonec nebyly příliš úspěšné. Jde o polohu „Na kutiskách“ (jinak i „Vlčí jámy“) v Repešském žlebu u Stínavy 2 km jihozápadně od místa výzkumu (cf. Doležel 2008, 489–496). Dodejme, že trať „V hamřisku“ u Stínavy uvádí k roku 1590 Urbář plumlovského panství (Janoušek 1933, 64). Jedná se o plošně relativně omezené čočkovité ložisko velmi kvalitních železných chlorit-sideritových, v menší míře též magnetitových rud vulkanosedimentárního původu ze skupiny ložisek šternbersko-hornobenešovského pruhu moravskoslezského devonu (podrobně Goliáš 1999), ze kterého se ve více časových periodách mohlo vytěžit snad až dva tisíce tun rudy, počínaje hypotetickým využitím tohoto surovinového zdroje Kelty až po příležitostné aktivity sedláků 18. století (přehledně viz Goliáš, Prudká 1999; Prudká 1999). Rozdílný ráz dobývek dovoluje rozčlenit exploataci naleziště „Na kutiskách“ do několika časových etap, z nichž poslední, kdy došlo k podfáraní celého ložiska tzv. „dědičnou štolou“, lze spolehlivě datovat k polovině 16. století. Těžba již ve vrcholném středověkém období

Obr. 77. Stínava, okr. Prostějov. Celkový pohled na plochu výzkumu (objekt č. 500/2019). Foto P. Fojtík.

Abb. 77. Stínava, Bez. Prostějov. Gesamtansicht der Grabungsfläche (Grube Nr. 500/2019). Foto P. Fojtík.

byla proto (i vzhledem k charakteru některých prací, např. úklonné jámy s krátkou štolou) vysoce pravděpodobná, její bezprostřední důkazy však prozatím zcela chyběly. Jejich bezpečné potvrzení v podobě místa primární úpravy a snad i zpracování zde vytěžené nerostné suroviny tak významně podporuje hypotetickou interpretaci vícovského Městiska, vzdáleného jen 2,8 km východně od samotného kutiště a pouze 2 km jihozápadně od místa výzkumu, jako opevněné osady specializované hornické komunity zaměřené právě na dobývání železných rud v přílehlém lesním masivu (Doležel 2008, 483–485, 496). Rozsahem spíše drobný záchranný archeologický výzkum tak přinesl nebývale zajímavé a velmi cenné poznatky přispívající nejen k poznání středověkého železářství na střední Moravě, ale i celého dějinného procesu intenzivní středověké kolonizace této části Dražanské vrchoviny.

Literatura

- Doležel, J. 2008:** Městisko: zaniklá městská lokace 13. století na Prostějovsku. *Archeologické rozhledy* LV(3), 459–508.
- Goliáš, V. 1999:** Rudní mineralizace lokality Stínava-Repešský žleb. *Přírodovědné studie Muzea Prostějovska* 2, 57–68.
- Goliáš, V., Prudká, A. 1999:** Nástin historie těžby železných rud na ložisku v Repešském žlebu u Stínavy (Dražanská vrchovina). *Přírodovědné studie Muzea Prostějovska* 2, 69–79.
- Janoušek, V. 1933:** Urbář panství plumlovského z r. 1590. (Dokončení). *Ročenka Národopisného a průmyslového musea města Prostějova a Hané* 10, 55–74.
- Prudká, A. 1999:** Archeologicko-historické poznámky ke stínavskému dolování. *Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově* 1999(1–2), 25–33.

Zusammenfassung

Stínava (Bez. Prostějov), „Pastvicka“, Parz. Nr. 1129/1. Spätmittelalter. Nachweis von Eisenerzverarbeitung. Rettungsgrabung.
Pavel Fojtík

Syrovice (okr. Brno-venkov) „Klínek“.

1945. Bojiště, vojenské okopy. Záchranný výzkum.

Během archeologického dohledu při stavbě inženýrských sítí pro rodinné domy v Syrovicích byly v poloze „Klínek“ kromě pravěkých zahluobených objektů odkryty také tři okopy z 2. světové války, které nám dokládají pozice ruské armády v souvislosti s válečnými událostmi v okolí Rajhradu, Syrovic a Ořechova.

S ohledem na mocnost odebraného podloží lze předpokládat, že nejmělkčí objekt dosahoval hloubky alespoň 50 cm (obr. 78, 79). Nález tří nábojnic ráže 12,7 × 108 mm v blízkosti objektu naznačuje, že se mohlo jednat o okop pro dva klečící střelce z kulometu DŠK, střílející směrem k Rajhradu. Tento objekt měli podle tehdejších manuálů dva vojáci vykopat za 30–40 minut. Vzhledem k tomu, že objekt byl mělký, mohl souviset s první fází bojů v prostoru, a po ustálení fronty se do něj vojáci již nevrátili.

Zbylé dva objekty jsou výrazně hlubší, což nasvědčuje tomu, že sloužily v pozdější fázi, kdy se fronta již ustálila. Přesný odraz v polních příručkách nemáme, což by mohlo svědčit o jisté improvizaci vojáků. Objekty podobné syrovickým, včetně střeleckých stupňů, jsou známy z německých manuálů, dle nichž měli dva muži objekt o délce 280 cm a hloubce 180 cm vykopat za 5 hodin. Ze získaných nálezů je možné jmenovat cvočky do vojenských bot či zavírací nůž.

Obr. 78. Syrovice. Okop z druhé světové války zachycený ve výkopu pro kanalizaci. Foto I. Čížmář.

Abb. 78. Syrovice. Schützengraben aus dem 2. Weltkrieg in der Wand des Kanalisationsgrabens. Foto I. Čížmář.

Obr. 79. Syrovice. Okop z druhé světové války po vybrání. Foto I. Čížmář.

Abb. 79. Syrovice. Der freigelegte Schützengraben aus dem 2. Weltkrieg. Foto I. Čížmář.

Literatura

Neuveдено.

Zusammenfassung

Syrovice (Bez. Brno-venkov), „Klínek“. Modern Ages, Zweiter Weltkrieg. Kampfplatz, Schützengraben. Rettungsgrabung.

Ivan Čížmář

Šatov (okr. Znojmo)

Trať „Šibeničky“.

Šibenice. Novověk. Zjišťovací výzkum.

Lokalizace: WGS-84 – 48.7707411N, 16.0247786E.

Relikt bývalé šibenice leží na mírné vyvýšenině v křovinatém, zemědělsky nevyužívaném pásu, v těsné blízkosti státní hranice. Na základě žádosti Městysy Šatova, který počítá s pietní úpravou místa, se přistoupilo k plošnému odkryvu, který navázal na předchozí průzkum (Virdzeková 2016).

V okolí reliktu dvou zděných sloupů byla vymezena plocha pro odkryv (obr. 80). Těsně pod úrovní terénu byla zachycena

Obr. 80. Šatov. Severovýchodní pilíř šibenice. Foto J. Unger.

Abb. 80. Šatov. Nordöstlicher Galgenpfeiler. Foto J. Unger.

skladba novověkých cihel ve směru západ-východ, která je pozůstatkem boudy pohraničních vojenských jednotek zřetelná na fotografii ze 40. let 20. století. Při skrývce byly, kromě stavebního materiálu šibenice, nalezeny ojedinělé zlomky pravěké a středověké či novověké keramiky, nábojnice, četné zvířecí kosti a kovaný hřeb s hlavicí. Zbytky pilířů, postavených z kamene a cihel na maltu, byly od sebe vzdáleny 4,4 m; měly obdélníkové půdorysy o rozměrech 2,2 × 1,2 a 2,2 × 1,1 m. Detektorový průzkum v okolí přinesl většinou jen zcela recentní materiál (nábojnice). S provozem šibenice může souviset jen ohnutý masivní hřeb.

Šatovská šibenice je na Moravě vzácným příkladem dvousloupové šibenice. Přestože z písemných pramenů je známa celá řada exekucí na tomto místě v 16. a 17. století, žádné lidské pozůstatky nebyly nalezeny.

Literatura

Virdzeková, A. 2016: Šatovská šibenice. *Jižní Morava* 52(55), 399–405.

Zusammenfassung

Šatov (Bez. Znojmo), „Šibeničky“. Neuzeit. Galgen. Suchgrabung. Josef Unger

Šlapanice (k. ú. Šlapanice u Brna, okr. Brno-venkov) „Pod Žurání“.

Novověk. Silo. Záchraný výzkum.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1718094N, 16.7402586E.

Během rozšiřování dobývacího prostoru cihelny společnosti Tondach byla v plošné skrývce dokumentována dvojice neobvykle rozměrných zahloubených sil (3,9 m a 4,8 m od povrchu skrývky) datovaných rámcově do novověku.

Literatura

Neuvedeno.

Zusammenfassung

Šlapanice (Kat. Šlapanice u Brna, Bez. Brno-venkov), „Pod Žurání“. Neuzeit. Vorratsgrube. Rettungsgrabung.

Petr Kos, David Parma

Šternberk (okr. Olomouc)

Olomoucká ulice, ulice Příkopy, parc. č. 411/2, 413, 398.

Vrcholný středověk až novověk. Sídliště, město, komunikace. Záchraný výzkum.

Lokalizace: Olomoucká ulice – linie od S k J mezi body v S-JTSK (X:Y) – 1106909.37:42337.77, 1106994.04:542305.49, 1107088.23:542284.35;

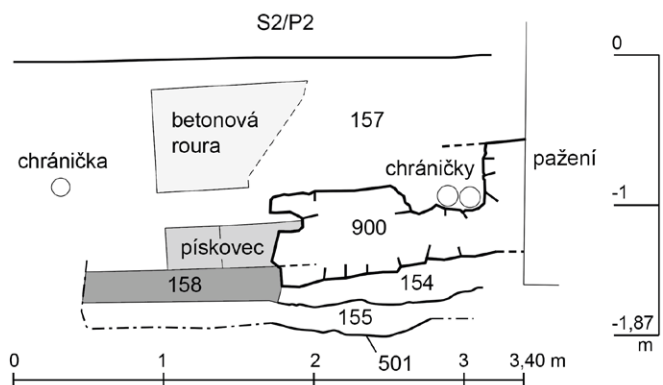
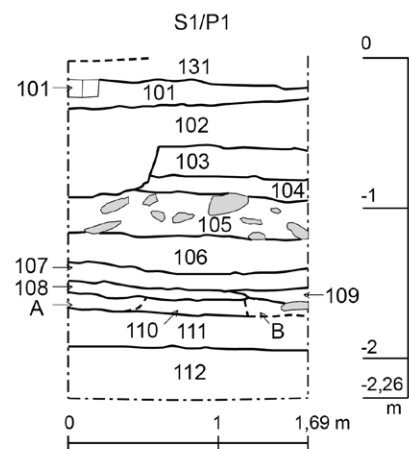
Olomoucká ulice, okolí bodu S-JTSK (X:Y) – 1107071.03:542302.58; ulice

Příkopy, okolí bodu v S-JTSK (X:Y) – 1107978.96:542301.79.

V době od poloviny měsíce června do poloviny měsíce července roku 2016 probíhal archeologický dohled během rekonstrukce vodovodu ve Šternberku na Olomoucké ulici. Jedna z přípojek zasahovala i do ulice Příkopy. Lokalita je situována jižně od dnešního historického jádra města, vně středověkých hradeb.

V průběhu archeologického dohledu bylo v hlavní linii výkopů (dále sonda S1/16 s celkovou délkou cca 180 m) na Olomoucké ulici zdokumentováno celkově šest kratších profilů (profily P1–P5, P9), v přípojce necelých 14 m severně od kostela Nejsvětější Trojice (sonda S3/16) jeden profil (profil P8), zbylé dva profily (profily P6, P7) pak v přípojce na ulici Příkopy (sonda S2/16).

Linie výkopu sondy S1/16 probíhala převážně v původní trase vodovodu a na mnoha úsecích i v těsném sousedství dalších inženýrských sítí. Proto se archeologické situace dochovaly pouze lokálně. Nejdůležitějším zjištěním je skutečnost, že ve všech zkoumaných sondách se intaktní geologické podloží nalézá

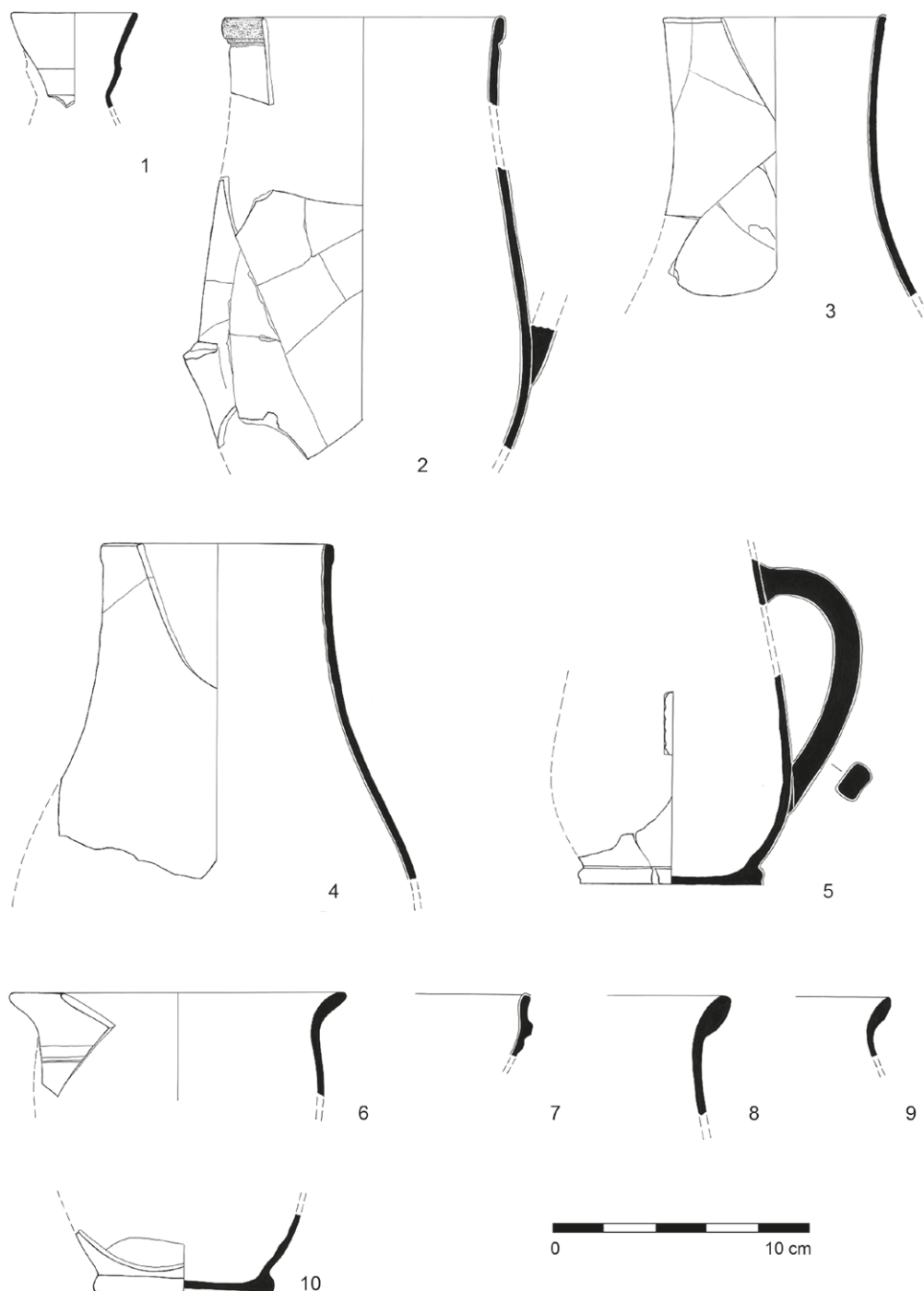
Obr. 81. Šternberk, Olomoucká ulice, sonda S1/16, profil P1; ulice Příkopy, sonda S2/16, profil P6. Kresba K. Faltýnek, digitalizoval J. Grégr.

Abb. 81. Šternberk, Olomoucká-Straße, Suchschnitt S1/16, Profil P1; Příkopy-Straße, Suchschnitt S2/16, Profil P6. Zeichnung K. Faltýnek, Digitalisierung J. Grégr.

poměrně hluboko pod stávajícím povrchem. V nejsevernější části sondy S1/16 (necelých 18 m J od bodu 1) před č. p. 1291 (západní profil P4) jej dokonce nebylo dosaženo ani v hloubce 2,00 m. Nejhlubší vrstvu zde tvořil poměrně syký říční písek, z něhož pochází ojedinělý fragment světlé „krupičkové“ keramiky ze 14. století, typické keramiky vrcholně středověkého olomouckého keramického okruhu. Je třeba zdůraznit, že na celé lokalitě se zároveň jedná o prokazatelně vůbec nejstarší nález z průběhu popisovaného archeologického dohledu. Je třeba připomenout, že přibližně 120 m směrem na západ protéká potok Sitka, který v novověku část města několikrát poničil poměrně rozsáhlými záplavami. Otázka charakteru intaktního geologického podloží v tomto prostoru je tedy nadále otevřena, neboť technické podmínky bohužel neumožňovaly tento problém rozřešit. Příliš

světla do něj nevesla ani situace zjištěná v západním profilu P5 v těsné blízkosti bodu 1 před č. p. 1290, kde zřejmě nejhlubší prokázaný (?) pochůzný terén, bohužel nedatovatelný, se nalézal v hloubce 1,60–1,70 m a spočíval na velmi hrubém říčním štěrku s nahodilými balvany. Celková úroveň výkopu zde dosáhla 2,10 m pod stávajícím povrchem. Nesporně novověké nálezy se zde vyskytovaly od hloubky 1,30 m.

Ukázkový příklad, jak vypadaly archeologické situace ve značné délce sondy S1/16, reprezentuje západní profil P1 (obr. 81). Nacházel se přibližně v místě bodu 2 před č. p. 1319. Na podloží k 112, tvořeném v tomto místě světlým hnědým jílovitým pískem, nasedal středně šedý písčitý jíl k 111, mocný cca 0,25 m. Obsahoval četné malé a střední oblázky a kameny, nahodile se vyskytly malé fragmenty cihel. Jedná se o pochůzný terén, ojedinělým

Obr. 82. Šternberk. Výběr nálezů z výzkumu. 1 – Olomoucká ulice, sonda S1/16, k 114; 2, 10 – Olomoucká ulice, sonda S3/16, profil P8; 3, 4 – Olomoucká ulice, sonda S1/16, profil P1, k 106; 5, 6 – ulice Příkopy, sonda S2/16, profil P6, k 155; 7, 8 – Olomoucká ulice, nálezy z výkopků; 9 – Olomoucká ulice, sonda S1/16, profil P1, k 109. Kresba M. Sklenovská.

Abb. 82. Šternberk. Ausgewählte Funde, 1 – Olomoucká-Straße, Suchschnitt S1/16, k 114; 2, 10 – Olomoucká-Straße, Suchschnitt S3/16, Profil P8; 3, 4 – Olomoucká-Straße, Suchschnitt S1/16, Profil P1, k 106; 5, 6 – Příkopy-Straße, Suchschnitt S2/16, Profil P6, k 155; 7, 8 – Olomoucká-Straße, Funde aus dem Aushub; 9 – Olomoucká-Straße, Suchschnitt S1/16, profil P1, k 109. Zeichnung M. Sklenovská.

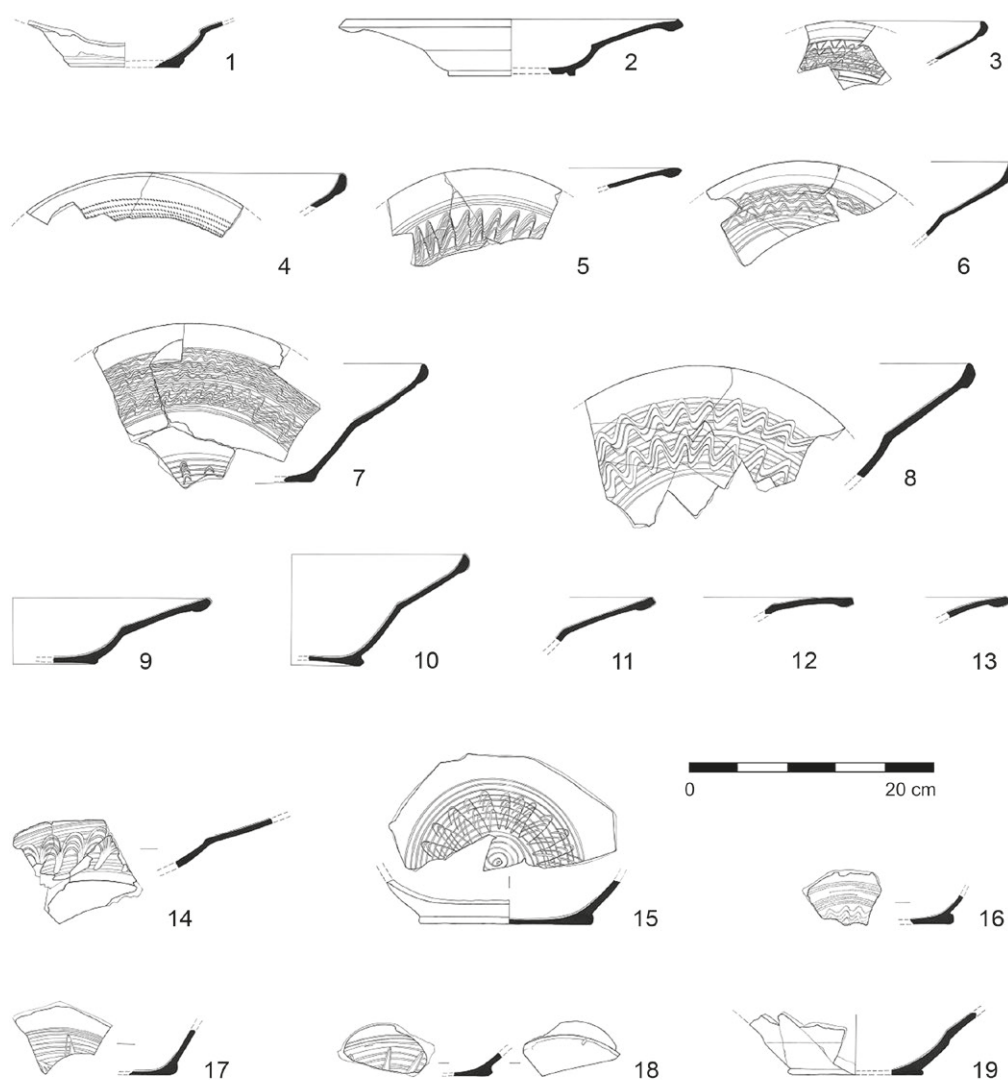

keramickým fragmentem datovatelný do průběhu 15. století. Možnou blízkost nějakého pyrotechnologického zařízení, souvisejícího s výrobou či zpracováním železa, naznačuje přítomnost 11 ks menších či větších fragmentů strusek. Ty byly zjištěny i ve vrstvě k 110 (celkem 6 ks), ve středním až světlém šedém písčitém jílu, kde je kumulace tohoto materiálu označena písmenem A. Ojedinelé z této vrstvy pochází i kousek dřeva. Datovatelný materiál zde však bohužel nalezen nebyl. Zbýlá část souvrství chronologicky náleží již do období novověku. Zajímavým nálezem je fragment kachle z uložení k 109 (obr. 82: 9), ukázkou novověké glazované hrnčiny z k 106 jsou okraje talíře/mísy (obr. 82: 3-4). Obdobná situace jako v profilu P1 se vyskytla i v místě profilu P2 před č. p. 1318. Taktéž před č. p. 1315 se geologické podloží nalézalo v hloubce mírně přesahující 2,00 m. Skutečnost, že se na utváření geologických i antropogenních uloženin ve značné míře podílela přívalová voda, která splavovala písčité a zvětralé kamenný materiál z blízkých vyvýšenin a strání, nalézajících se východně od stávající Olomoucké ulice, dokládá situace profilu P9 před č. p. 1280. Zde byl výkop hluboký 2,20 m, přičemž archeologické nálezy, a to až z období novověku, pocházejí z úrovně 1,30 m pod stávajícím povrchem. Světla šedohnědá až okrová písčité jílovitá hlína (nahodilý výskyt malých fragmentů glazované i neglazované keramiky) zde spočívá na 0,70 m mocných a zjevně přeplavených vrstvičkách písků a malých kamínků ze zvětralé skály. Uvedené materiály se střídají v různých mocných úrovních a nebyly

zde zjištěny žádné archeologické nálezy. Taktéž z hlubší vrstvy (od hloubky cca 2,00 m), a to rovněž přeplaveného hrubšího kamenného a písčitého materiálu, avšak s příměsí oblázkového štěrku, nepochází žádný archeologický nález. Jejich možnou sporadickou přítomnost však zcela vyloučit nelze.

Na parcele číslo 413 v okolí bodu 4 v sondě S3/16 (profil P8) vodovodní přípojka prořala dvě úrovně dlažeb z hlinitých pálených dlaždic. Starší ležela v hloubce přibližně 1,00-1,20 m pod stávajícím povrchem; mladší v hloubce cca 0,80 m. Získaná dlaždice ze starší úrovně podlahy měla rozměry 21,4 × 16,3 × 5,6 cm (obr. 82: 10). Keramický fragment, datovatelný do 15. století (obr. 82: 2), pochází z hloubky 1,30-1,50 m, z hlinitopísčité vyrovnávky terénu. Je velmi pravděpodobné, že se v tomto prostoru nalézala nějaká v minulosti demolovaná budova.

Velmi pozoruhodné nálezy z období počátku mladšího novověku pocházejí z ulice Příkopy, z míst profilu P6, z okolí bodu 5 (obr. 81). Z tmavě šedooranžové jílovité hlíny s až 80% podílem defektní džbánkařské keramiky, označené jako k 155, byl vyzvednutý větší soubor keramických nádob (obr. 83: 1-10, obr. 84: 1-6, 9-19). Tvoří jej glazované hrnce, džbánky, různými variantami vlnic zdobené fragmenty talířů a mís, ale i části kachlí z čelních vyhřívacích stěn (obr. 82: 5-6). Zajímavé jsou taktéž celkem čtyři kusy středních a větších fragmentů silně přepálených cihel s neobvykle vysokým obsahem křemenných oblázků. Byly nesporně součástí vyzdívký (hrnčířské?) pece. Dalším zajímavým nálezem

Obr. 83. Šternberk, ulice Příkopy. Výběr nálezů novověké keramiky, sonda S2/12, profil P6, k 155. Kresba M. Sklenovská.

Abb. 83. Šternberk, Příkopy-Straße. Auswahl neuzeitlicher Keramikfunde. Suchschnitt S2/16, Profil P6, k 155. Zeichnung M. Sklenovská.

z míst profilu P6 je část dřevěného vodovodního potrubí k 158. Technické podmínky ale neumožnily odběr vzorku na dendrochronologii. Nejasný je účel torza kamenné zdi k 900, značně poničeného několika recentními zásahy. Poslední profil P7 dokumentoval při základové zdi č. p. 1320 na ulici Příkopy souvrství z období mladého novověku, jež v hloubce cca 0,90 m nasedá přímo na rozeklané skalní podloží.

Literatura

Neuvedeno.

Zusammenfassung

Šternberk (Bez. Olomouc), Straßen Olomoucká und Příkopy, Parz. Nr. 411/2, 413, 398. Mittelalter bis Neuzeit. Siedlung, Stadt, Straße. Rettungsgrabung.

Karel Faltýnek, Pavel Šlězár

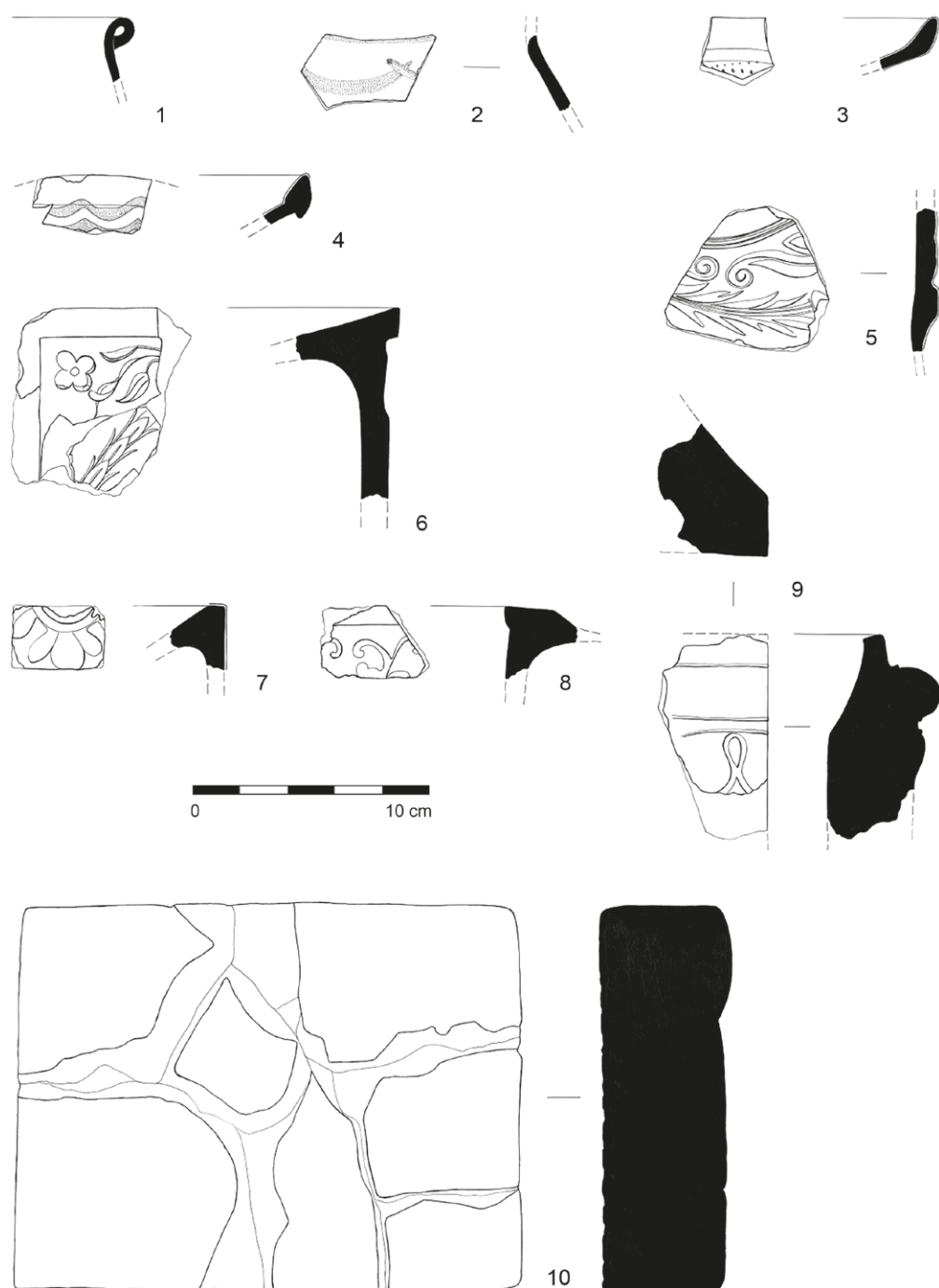
Šternberk (okr. Olomouc)

„Pod lesem“.

Vrcholný středověk, raný novověk. Zaniklá středověká vesnice Prlov. Povrchový průzkum. Uložení nálezů: Vlastivědné muzeum v Olomouci.

Na základě informací z kroniky Archeologického/historického kroužku při Okresním muzeu a archivu ve Šternberku byla na rozhraní tratí „Pod lesem“ u jižního okraje katastrálního území města Šternberka a „Zadní Pecoviny“ na katastru obce Bělkovice-Laštany lokalizována zaniklá ves Prlov. Vesnice se rozkládala na mírném svahu orientovaném k západu, v nadmořské výšce 250–270 m. Přibližně 500 m severně od zaniklé vsi protéká potok Aleš.

Během povrchového průzkumu bylo v roce 2019 v těchto místech nalezeno deset fragmentů keramiky. Devět zlomků lze zařadit do vrcholného středověku. V kolekci se vyskytuje světlá

Obr. 84. Šternberk, ulice Příkopy. Výběr nálezů novověké keramiky (mísy, talíře); 1–6, 9–19 – sonda S2/12, profil P6, k 155; 7, 8 – Olomoucká ulice, nálezy z výkopků. Kresba M. Sklenovská.

Abb. 84. Šternberk. Auswahl von Keramikfunden aus der Neuzeit (Schüssel, Platten). 1–6, 9–19 – Příkopy-Straße, Suchschnitt S2/16, Profil P6, k 155; 7, 8 – Olomoucká-Straße – Lesefunde aus dem Aushub. Zeichnung M. Sklenovská.

krupičkovitá keramika charakteristická pro olomoucký keramický okruh z průběhu 14. století a dva okraje ve tvaru okruží typické pro 14.–15. století. Nejmladší nález představuje část dna láhve na minerální vodu, kterou můžeme klást do 19. až počátku 20. století.

Tato nově získaná kolekce koresponduje s nálezy z areálu vsi Prlov, které v roce 1963 nasbírali členové Archeologického/historického kroužku při Okresním muzeu a archivu ve Šternberku. Podstatnou část jimi nalezeného souboru můžeme zařadit do průběhu 14.–15. století. První písemná zmínka o Prlovu bývá kladena do roku 1367. Předpokládá se, že Prlov byl zpustošen za česko-uherských válek ve druhé polovině 15. století. Další písemné zprávy o Prlovu pochází až z počátku 16. století, kdy pustou ves Prlov vlastnil Václav Berka ze Šternberka. K úplnému zániku Prlova nepochybně přispěl také rybník založený roku 1515 v bezprostřední blízkosti vesnice, a to na popud premonstrátů z kláštera Hradisko u Olomouce (např. Nekuda 1961, 145–146; Spáčil a kol. 1985, 184; Turek a kol. 2004, 636; Vránová 2018, 56, 60).

Literatura

Nekuda, V. 1961: *Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu.*

Brno: Krajské nakladatelství.

Spáčil, V. a kol. 1985: *Pečeti a znaky měst, městeček a obcí olomouckého okresu.* Olomouc: Okresní archiv.

Turek, A. a kol. 2004: *Místopisný rejstřík obcí českého Slezska a severní Moravy.* Opava: Zemský archiv v Opavě.

Vránová, V. 2018: Archeologické nálezy a lokality na katastrálním území obce Bohuňovice, Moravská Loděnice a Trusovice. *Střední Morava* 46, 55–63.

Zusammenfassung

Šternberk (Bez. Olomouc), „Pod lesem“. Hochmittelalter, Neuzeit. Wüstung Prlov. Geländebegehung.

Lukáš Hlubek

Tišnov (okr. Brno-venkov)

„Hony za Kukýrnou“.

Vrcholný a pozdní středověk, novověk. Nálezy v druhotné poloze (?). Záchraný výzkum.

Lokalizace: S-JTSK – 1141626.34:609085.11, 1141723.05:609022.14, 1141632.83:608960.49, 1141542.47:609005.87.

Od října roku 2018 do října roku 2019 prováděli pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., odborný dohled při zemních pracích souvisejících s výstavbou nových komunikací a inženýrských sítí pro plánovanou zástavbu rodinnými domy v jihozápadním úseku polní tratě „Hony za Kukýrnou“, který bezprostředně navazuje na stávající severovýchodní okraj intravilánu Tišnova. Jednalo se o další část páteřní komunikace ulice Kuthanova v úseku mezi křižovatkami s ulicemi K Čimperku a Marie Pavlíkové a z ní vycházející nové větve A1 a A2.

Podobně jako v předchozí etapě (srov. Přichystal 2019) byla v obou vedlejších větvích zaznamenána souvislá vrstva tmavě hnědého až černého hlinitého sedimentu, patrně deluviofluviálního původu. S rozsahem této vrstvy opět korespondovaly nálezy zlomků keramických nádob, které byly získány sběrem na povrchu skryté plochy i na souběžných hromadách sejmuté ornice. Střepy spadají do vrcholného i pozdního středověku a novověku a na místo byly nejpravděpodobněji přemístěny prostřednictvím erozní činnosti povrchové vody z výše položeného severozápadního sousedství, kde lze očekávat existenci dosud nevidované archeologické lokality.

Literatura

Přichystal, M. 2019: Tišnov (okr. Brno-venkov).

Přehled výzkumů 60(2), 303.

Zusammenfassung

Tišnov (Bez. Brno-venkov), „Hony za Kukýrnou“. Hochmittelalter, Spätmittelalter, Neuzeit. Funde in sekundärer Lage (?). Rettungsgrabung.

Michal Přichystal

Tvarožná (okr. Brno-venkov)

„Za humny“, parc. č. 803.

Střední doba hradištní. Pohřebiště. Záchraný výzkum.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1964872N, 16.7730217E.

Při hloubení rýhy II. etapy skupinového vodovodu šlapnicko byly roku 2019 porušeny v ose polní cesty nad bývalým hliníkem tvaroženské cihelny dva kostrové dětské hroby ze střední doby hradištní. Jeden hrob byl bez milodarů (H 812), druhý (H 813) obsahoval jednu keramickou nádobu a bronzový drátěný vlasový šperk (obr. 85). Hroby byly shodně orientované v ose přibližně Z–V.

Hroby lze spojit s kostrovým pohřebištěm s 9 hroby, které byly ve stejné trati prozkoumány roku 1935 a při výstavbě staršího vodovodu pracovníky Archeologického ústavu ČSAV v Brně roku 1979 (Čižmář et al. 1981).

Obr. 85. Tvarožná (okr. Brno-venkov). Kostrový hrob H 813. Foto P. Kos

Abb. 85. Tvarožná (Bez. Brno-venkov). Körpergrab H 813. Foto P. Kos.

Literatura

Čižmář, M., Geislerová, K., Rakovský, I. 1981: Záchraný výzkum slovanských hrobů u Tvarožné, okr. Brno-venkov. *Přehled výzkumů* 1979, 40–41.

Zusammenfassung

Tvarožná (Bez. Brno-venkov), „Za humny“, Parz. Nr. 803. Frühmittelalter. Gräberfeld. Rettungsgrabung.

Petr Kos, Jiří Kala

Uherský Brod (okr. Uherské Hradiště)

Masarykovo náměstí, parc. č. 120.

Vrcholný a pozdní středověk, raný novověk. Město, parcelní zástavba. Záchranný výzkum.

V listopadu 2018 a v zimních měsících následujícího roku byl proveden záchranný archeologický výzkum na parcele č. 120 na rohu Masarykova náměstí a Komenského ulice v Uherském Brodě. Na zkoumané ploše, která zabírala takřka celý prostor parcely, bylo postupně odkryto šest suterénů dřevohliněných domů z období od 2. poloviny 13. století do 1. poloviny 16. století. Během vrcholného středověku tak na parcele stálo postupně nejméně šest dřevozemních domů se zahloubenými suterény. K jednomu ze starších suterénů přiléhá propadlý loch. Na parcele bylo odkryto také několik topenišť blíže nespecifikované funkce, několik menších zahloubených objektů a dva novověké kamenné sklepy, související pravděpodobně se stavbou prvního zděného domu na parcele v průběhu 16. století.

Polovina doložených domů prokazatelně zanikla požárem, o čemž svědčí zásypy charakteru vypálené mazanice. V suterénu s. j. 528 zůstalo pod takovou destrukcí pohřbeno *in situ* množství keramického materiálu a lotové závaží z barevného kovu, jde tedy o vzácnou a významnou situaci z doby zániku stavby (obr. 86). Podobnou situaci odkryli v roce 2017 pracovníci Slovákého muzea v Uherském Hradišti na parcele v Hradištské ulici, která se nachází jen několik set metrů od parcely č. 120 (Bartík, Chrástek 2019). Bližší informace o konstrukci dřevohliněných domů poskytne komplexní analýza otisků z početného souboru mazaniceových bloků, která v tuto chvíli probíhá.

Jeden z kamenných sklepů (s. s. j. 005) stál v severovýchodním rohu parcely ještě těsně před začátkem stavebních prací (obr. 87). Po odkrytí klenby byl exteriér a interiér stavby zdokumentován fotograficky a pomocí 3D-scanningu. Následně byl sklep demolován, jeho pískovcový vstupní portál byl vyzvednut a je deponován v prostorách Galerie Slovákého muzea v Uherském Hradišti. Druhý sklep s. j. 910, který přiléhal k většímu sklepu na západní straně, vznikl nejspíše ve stejném období, svému účelu pravděpodobně sloužil velmi krátce.

Dvě odkrytá topeniště asi souvisejí s aktivitami mimo vlastní domy ve volné ploše parcely. Vytápění domů dokumentuje spíše početný soubor pozdně gotických kamnových kachlů ze zásypu patrně nejmladšího suterénu bez kamenné vyzdívkou s. j. 004, na nichž převažuje turnajový výjev s motivem rytíře a šaška.

Obr. 86. Uherský Brod, Masarykovo náměstí. Pohled na podlahu suterénu s. s. j. 528. Foto Archaia Brno z. ú.

Abb. 86. Uherský Brod, Platz Masarykovo náměstí. Blick auf den Boden des Erdkellers Nr. 528. Foto Archaia Brno z. ú.

Bohužel se ani jeden ze suterénů nepodařilo odkrýt v celém rozsahu, přesto však výzkum přinesl cenné informace o charakteru parcelní zástavby ve středověkém Uherském Brodě. Kromě dvou výjimek se suterény vážou na uliční čáru, a to nejen směrem do náměstí, ale i do Komenského ulice, pod jejíž dnešní povrch zasahují. Komplexní vyhodnocení nálezové situace by mělo přispět k poznání vývoje a charakteru městské zástavby středověkých měst na jihovýchodní Moravě.

Obr. 87. Uherský Brod, Masarykovo náměstí. Odkrytá klenba sklepa s. s. j. 005. Foto Archaia Brno z. ú.

Abb. 87. Uherský Brod, Platz Masarykovo náměstí. Freigelegtes Kellergewölbe Nr. 005. Foto Archaia Brno z. ú.

Literatura

Bartík, J., Chrástek, T. 2019: Uherský Brod (okr. Uherské Hradiště). *Přehled výzkumů* 60(2), 305–306.

Zusammenfassung

Uherský Brod (okr. Uherské Hradiště), Platz Masarykovo náměstí, Parz. Nr. 120. Hoch- bis Spätmittelalter, Frühneuzeit. Stadt, Parzellenbebauung. Rettungsgrabung.

Im November 2018 und den folgenden Wintermonaten erfolgte eine archäologische Rettungsgrabung auf dem Eckgrundstück Masarykovo-Platz/Komenského-Straße. Freigelegt wurden sechs Keller von Holz-Lehm-Häusern aus der Zeit von der 2. Hälfte des 13. Jahrhunderts bis zur Mitte des 16. Jahrhunderts. Im Hoch- und Spätmittelalter standen somit auf der Parzelle mindestens sechs Häuser unterschiedlichen Alters. An einen relativ frühen Erdkeller schloss ein später eingestürzter Erdstall an. Neben einigen Gruben unbestimmbarer Funktion wurden auch zwei Heizungsanlagen unbekannter Zweckbestimmung untersucht. Sie beziehen sich eher auf Tätigkeiten im freien Bereich der Parzelle. Zwei neuzeitliche Steinkeller gehörten wohl zu dem ersten Steinhaus aus dem 16. Jahrhundert. Der eine Keller stand noch bis zum Beginn der Bauarbeiten in der nordöstlichen Ecke des Grundstücks und wurde nach der Freilegung des Gewölbes außen und innen fotografisch und mittels 3D-Scanning dokumentiert. Der Keller wurde danach abgebrochen und sein Eingangsportal aus Sandstein im Slováké Museum in Uherské Hradiště deponiert. Der andere Keller, der an den ersten, größeren Keller an der Westseite anschloss, entstand wahrscheinlich im selben Zeitschnitt, wurde aber wohl nur eine sehr kurze Zeit benutzt. Die Heizung des Hauses mit dem wahrscheinlich jüngsten Keller Nr. 004 wird belegt durch eine große Anzahl spätmittelalterlicher Ofenkacheln. Zu den wichtigen Funden gehört auch ein Einsatzgewicht.

Jakub Šimík

Valtice (okr. Břeclav)**Intravilán, ulice Sobotní, parc. č. 44.**

Vrcholný středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

Uložení nálezů: Městské muzeum a galerie Břeclav, p. o., př. č. 14/18.

Ulice Sobotní vznikla pravděpodobně cíleným založením jako pravidelně vyměřené tržiště ulicového podunajského typu, které snad ve 3. čtvrtině 13. století doplňuje starší trojúhelníkové náměstí (Měřínský, Plaček 2001, 150). Na křižovatce dnešních ulic Sobotní a Poštovní se nachází parcela číslo 44. Podle mapy stabilního katastru z roku 1821 zde stál menší dům. Na topografické mapě z roku 1963 se tento objekt už nenachází. Před započítím stavby rodinného domu byla parcela využívána jako zahrada.

Na staveništi byla provedena skrývka, která odkryla část dlažby tvořené středními kameny a valouny (obr. 88). Dále byly realizovány výkopy pro základové pasy, které v profilu odhalily cca 100 cm mocné antropogenní souvrství, jež pokračovalo pod spodní niveletu dna výkopů (obr. 89). Vznik celého souvrství lze podle keramického materiálu datovat od 2. poloviny 15. století do 1. poloviny 17. století. Kromě vrstev byly dokumentovány tři konstrukce. Na jihozápadním profilu byla dokumentována zeď postavená z cihel a kamenů. Na jihovýchodním profilu byla v přibližně stejné niveletě dokumentována kamenná zeď. Obě byly překryty vrchní humusovou vrstvou a vrstvou, která vznikla pravděpodobně planýrkou po demolici domu zachyceného na mapě stabilního katastru. S domem mohly souviset zdi i kamenná dlažba. Poslední zeď, postavená ze středně velkých kamenů, se nacházela na dně výkopu pasu v jihovýchodní části parcely. Zeď je relativně starší než nedatovaná vrstva, která překrývala dochovaný povrch zdi. Nad celou situací se nacházela již zmíněná kamenná a valounová dlažba.

Další asi 150 cm mocné souvrství bylo zjištěno při výkopu pro kanalizaci, který směřoval od již postaveného rodinného domu na severozápad do poloviny vozovky ulice Sobotní. Keramika z vrstvy pod vrchní humusovou vrstvou nedovoluje bližší dataci než do vrcholného středověku.

Literatura

Měřínský, Z., Plaček, M. 2001: Vývoj hradu, města a jeho opevnění do poloviny 17. století. In: E. Kordiovský (ed.): *Město Valtice*. Břeclav: Moraviapress, 133–154.

Obr. 88. Valtice, ulice Sobotní. Pohled na kamennou dlažbu od severovýchodu. Foto L. Kalčík.

Fig. 88. Valtice, Sobotní Street. The stone pavement from northeast. Photo by L. Kalčík.

Obr. 89. Valtice, ulice Sobotní. Jihovýchodní profil souvrství. Foto L. Kalčík.

Fig. 89. Valtice, Sobotní Street. The southeast profile of the stratigraphic sequence. Photo by L. Kalčík.

Summary

Valtice (Břeclav District), Sobotní Street, plot No. 44. High Middle Ages, Modern Ages. Town. Rescue excavation.

The late medieval and early modern stratigraphic sequence was documented during the rescue excavation in the plot, which was in the oldest part of the town. Most of the finds were pottery and animal bones.

Libor Kalčík

Valtice (okr. Břeclav)**Intravilán, náměstí Svobody 19, parc. č. 1058/1, 1058/2, 1059.**

Novověk. Město. Záchraný výzkum. Uložení nálezů:

Městské muzeum a galerie Břeclav, p. o., př. č. 22/19.

Dům číslo 19 stojí v severozápadní části náměstí Svobody vedle radnice. Budova dnešní radnice byla postavena na místě měšťanských domů v roce 1887. Předešlá radnice z roku 1764 se nacházela v parku naproti této radnice (Školl, Zimáková 1970, 112).

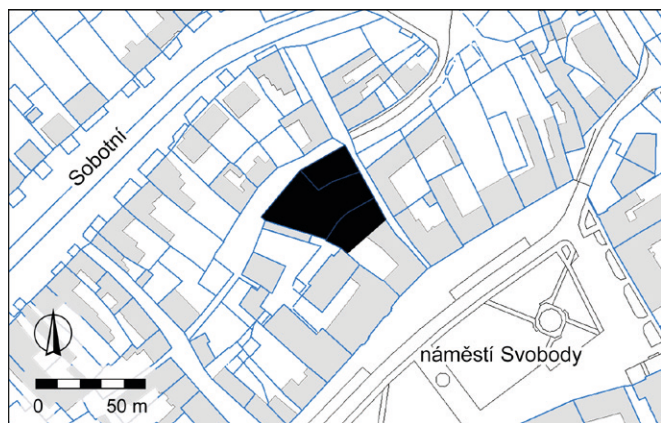
Na mapě stabilního katastru z roku 1821 se na parcele společně s domem č. 19 nacházejí další čtyři objekty, které mohly sloužit k hospodářským účelům. Během 20. a 21. století postupně proběhla demolice těchto budov. Poslední, umístěná na severozápadě dvorního křídla domu, byla zbourána v roce 2012.

V roce 2018 byly ve dvoře za domem č. 19 provedeny terénní práce za účelem odstranění náletu a stavební suti. V následujícím roce bylo přikročeno k samotné realizaci stavby parkoviště a opravy obvodových zdí dvora. Záchraný výzkum probíhal současně se stavbou. Na části dvora byla provedena skrývka za účelem srovnání terénu. Při ní došlo k odhalení půdorysů budov tvořených 21 zdmi. V severovýchodní části dvora byl realizován cca 1 m hluboký výkop pro základ nové obvodové zdi (obr. 90).

Při výzkumu bylo zkoumáno 28 konstrukcí a 22 uloženin. Kromě zmíněných zdí, které byly kamenné, cihlové a ze směšného zdiva, byly dokumentovány pozůstatky cihlového kanálu, valounové dlažby, zbytky dřevěných kůlů, mazančicové podlahy a cihlového komínu. Většina památek pocházela z novověku. Ojedinelé se mezi keramickým materiálem objevily střepy z vrcholného středověku, které mohly být druhotně přemístěny při stavební činnosti.

K nejzajímavějším situacím patřily pozůstatky stáje pro koně, jež byla tvořena valounovou dlažbou, vymezenou většími kameny a žlabem (obr. 91). Dlažba měla stejně jako žlab šířku cca 5,2 m. Na jihozápadě končila u hranice parcely, severozápadní strana byla zničena a maximální délka dlažby byla cca 8,8 m. Na severovýchod od dlažby se nacházela cihlová zeď, jejíž průběh nebyl rovnoběžný s dlažbou. Zeď se na hranici skryté plochy v pravém úhlu stáčí k jihozápadu a porušuje severovýchodní roh žlabu. Ve zdi se podařilo dokumentovat vchod, ve kterém se dochovaly dva kůly z konstrukce dveří. Na leteckém snímku z roku 1937 je patrná dnes už zbouraná menší hospodářská budova. Výzkum odhalil, že její stěna s orientací SV–JZ byla postavena částečně nad obdobně směřovanou cihlovou zdí.

Dalším hospodářským stavením byla budova o půdorysu ve tvaru písmena U. Na stavbu bylo použito smíšené zdivo. Jihovýchodní zeď objektu měřila cca 6 m a severovýchodní asi 4 m. Rovnoběžná jihozápadní zeď se nedochovala ve stejné délce, ale je pravděpodobné, že mohla být stejně dlouhá jako severovýchodní. Ze severozápadní strany byl objekt otevřený. Budova mohla sloužit k ustájení hospodářských zvířat.

Obr. 90. Valtice, náměstí Svobody 19. Plocha výzkumu. Foto L. Kalčík.

Fig. 90. Valtice, square náměstí Svobody 19. The location of the excavation area. Photo by L. Kalčík.

Obr. 91. Valtice, náměstí Svobody 19. Pozůstatky koňské stáje s valounovou dlažbou a žlabem v popředí. Foto L. Kalčík.

Fig. 91. Valtice, square náměstí Svobody 19. The remains of a horse stall with trough in the paved pebble floor. Photo by L. Kalčík.

Literatura

Školl, J., Zimáková, A. 1970: Vývoj města Valtic (1848–1920). In: M. Zemek (ed.): *Valtice*. Brno: Musejní spolek, 105–119.

Summary

Valtice (Břeclav District), náměstí Svobody (square) No. 19. Late Middle Ages, Late Middle Ages, Modern Ages. Town. Rescue excavation.

The archaeological excavation was realised in the oldest part of the town. 28 remains of various buildings from the Modern Age were found together with several medieval shards in the secondary positions.

Libor Kalčík

Velké Hostěrádky (okr. Břeclav)

„Skřípov“.

Raný středověk. Zaniklá středověká ves. Záchranný výzkum.

Lokalizace: S-JTSK (X:Y) – 579834.39:1179348.19.

V souvislosti se stavbou budoucího plynovodu proběhl v roce 2019 v údolí potoka Skřípov, u severního okraje katastru obce Velké Hostěrádky, záchranný výzkum. Bylo zde zachyceno výrazné polykulturní osídlení a prozkoumáno více než 100 archeologických objektů (viz kapitoly Neolit a eneolit, Doba bronzová a Doba železná). V blízkosti stávajícího rybníka Skřípov dominovaly mezi dokumentovanými situacemi nálezy ze dvou středověkých horizontů. Část nálezů můžeme přiřadit k období středo- až mladohradištnímu. Jde zejména o zlomky keramiky získané z profilů výkopu. Nemalý počet nálezů je zařaditelný do 13.–14. století, souvisí se zaniklou středověkou vsí Skřípov, která se v blízkosti stavby nacházela a měla zaniknout v polovině 15. století (Šaurová 1980, 187).

Záchranný výzkum tedy nepochybně potvrdil starší předpoklady, že ve skřípovském mikroregionu je možné počítat s kontinuitou osídlení od střední doby hradištní až do pozdního středověku (Šaurová 1980, 190).

Literatura

Šaurová, D. 1980: Středověká vesnice Skřípov zaniklá v husitském revolučním hnutí. *Archaeologia historica* 5, 187–191.

Summary

Velké Hostěrádky (Břeclav District), “Skřípov”. Early and High Middle Age. Settlement, village. The medieval pottery shards were found in alluvial layers and several pits.

Marek Lečbych

Velké Meziříčí (okr. Žďár nad Sázavou)

Náměstí č. p. 14/16, parc. č. 249, 250.

Vrcholný středověk. Město. Záchranný výzkum.

V roce 2019 realizovala Archaia Brno z. ú. záchranný archeologický výzkum při úpravách dvora budovy městské policie ve Velkém Meziříčí (Antal et. al. 2019). Samotný nevelký výzkum přinesl zajímavé informace o utváření a využívání zadní části původně středověké parcely orientované do náměstí. Výzkum byl rozdělen na dvě plochy. Samotná část parc. č. 249 byla označena jako plocha I a exkavována byla plošně až na úroveň geologického podloží (obr. 92). Plocha II se rozprostírala na parc. č. 250, zde bylo budováno nové parkoviště a inženýrské sítě. Výzkum se zde omezil na dohled a dokumentaci narušených archeologických situací.

Plocha I o rozměru 9 × 8 m byla exkavována skoro v celé ploše, nadložní stratigrafie se dochovala přibližně v mocnosti 0,6 m. Souvrství bylo na mnoha místech porušeno recentní kanalizací a jinými zásahy. Po vyhodnocení bylo patrné, že mladší část stratigrafie parcely se nedochovala a zůstaly pouze nižší partie z 13. a 14. století.

Nejvýznamnější nalezenou strukturou v rámci celého výzkumu byl objev středověké budovy. Ta měla celkem tři fáze, přičemž v každé fázi se mírně měnil její půdorys v návaznosti na nově budované obvodové stěny (s. s. j. 1-3). Přes postupné obnovy stavby, kdy byly nově budovány jak podlahy, tak stěny, celou situaci považujeme za jednu budovu, která byla během času jen upravována. Poslední fáze budovy pak zanikla požárem. Důležitým zjištěním byl fakt, že budova byla založena v úrovni podložního jílu, přičemž zde původně se nacházející půdní typ musel být odstraněn v rámci starších aktivit, nebo nejspíše při stavbě budovy. Kromě stěn se z první fáze budovy podařilo zachytit i podlahovou úroveň. Jednalo se o souvislou vrstvu říčních valounů překrytou vrstvou písku a jemného šterku. V druhé fázi vznikly nové stěny a podlaha. Opět ze směsi písku a šterku. V třetí fázi pak měla budova opět nové stěny, ale tentokrát podlahu tvořenou vrstvou plastické hlíny.

Částečně se dochovaly dřevěné stěny budovy, neumožňují však přesně stanovit způsob konstrukce stěn, snad byla roubená. Přitom každá následující stavba byla o něco menší než předchozí. Celé půdorysy jednotlivých fází neznáme, jelikož situace byla na severu zničena recentními aktivitami. Nejstarší objekt snad můžeme datovat do období okolo poloviny 13. století. Nejmladší fáze zanikla požárem někdy v 1. polovině 14. století. Její účel nedokážeme blíže specifikovat, ale vzhledem k provedení konstrukce a nepřítomnosti topeniště snad můžeme uvažovat o hospodářském využití.

Jižně od výše popisované budovy se nacházel větší blíže nezkoumaný zahloubený objekt. Ten se nacházel již výrazně pod niveletou stavby a dnes je zachován pod nově vzniklou dlažbou. Rozměry objektu neznáme, byl pouze vzorkován. Nalezenou keramiku je možné datovat do doby kolem poloviny 13. století a nelze vyloučit ani přesah do 1. poloviny století následujícího. Dle stratigrafické situace se patrně jedná o jeden z nejstarších objektů na ploše výzkumu. O jeho účelu se můžeme jen dohadovat. Zkoumaná část dovoluje soudit, že se jedná o zahloubený sklep či sklípek, možná suterén dřevohliněného domu souvisejícího s počátky Velkého Meziříčí.

V celém prostoru plochy I zcela absentoval půdní typ, který musel být na počátku osídlení pravděpodobně odstraněn. K zajímavostí náleží otisky pravděpodobně zvířecích kopyt do podložního jílu, zachycené jihovýchodně od stavby s. s. j. 1-3. Vzájemná souvislost je ale nejistá. Ze zahloubených objektů byly dokumentovány četné kůlové jámy, pozůstatky jednoho tyčového plotu a drobné jamky. Tyto výkopy ovšem nebylo možné spojit do nějaké smysluplné struktury. Samotné souvrství pak dokládalo postupné navyšování terénu v 2. polovině 13. a v 1. polovině 14. století.

V rámci plochy II, tedy jihozápadní části parcely přináležející k řece, byly dokumentovány pouze jednotlivé archeologické situace. Podél východní hranice parcely byl zachycen relikv původně zaklenuté kanalizace, která v novověku odvodňovala parcelu do řeky. Šíře kanálku byla 0,6 m, přičemž většina konstrukce byla kamenná, místy doplněná o zlomky cihel. Tento typ kanalizace se prosazuje od 2. poloviny 17. století až do konce 19. století. Vzhledem k absenci nálezů a dalších souvislostí nelze konstrukci blíže datovat.

V rámci plochy II se podařilo také zachytit parcelní zeď na jižní straně směrem k řece. Byla 0,6 m široká, postavená z cihel formátu 28 × 14 × 7 cm. Nejspíše vznikla až někdy v pokročilém novověku.

V kanalizační přípojce byly na ploše II zachyceny i středověké situace. Ze 14. století se podařilo zachytit tři úrovně štětů. Pod nimi bylo zachyceno souvrství dokazující nárůst terénu ve 2. polovině 13. století. Překrývalo rozsáhlejší objekt, z kterého pochází keramika datovatelná asi do poloviny 13. století, přičemž nelze vyloučit, že pochází již z 1. poloviny 13. století.

Výzkum představoval malý, ale důležitý vhléd do počátků osídlení Velkého Meziříčí. Zvláště výrazné sídlištní aktivity z 2. poloviny 13. a z 1. poloviny 14. století dobře dokládají rozvoj zdejšího osídlení. Výzkumem se podařilo zachytit i soubory keramiky a objekty datovatelné snad již do 1. poloviny 13. století. Zpřesnění časového zařazení těchto souborů brání jejich nepočetnost a dosaďadní neznalost keramické produkce v tomto regionu oné doby.

Literatura

Antal, R., Dejmál, M., Šimík, J. 2019: A014/2019 Velké Meziříčí – přístavba městské policie. Rkp. nálezořvé zprávy z akce č. A014/2019. Uloženo: Archiv Archaia Brno z. ú.

Zusammenfassung

Velké Meziříčí (Bez. Žďár nad Sázavou), Platz Náměstí 14/16, Parz. Nr. 249, 250. Mittelalter. Stadt. Rettungsgrabung.

Róbert Antal, Miroslav Dejmál, Jakub Šimík

Obr. 92. Velké Meziříčí, celkový pohled na plochu I. Dobře patrný je relikv středověké stavby (s. s. j. 1-3). Foto Archaia Brno z. ú.

Abb. 92. Velké Meziříčí, Gesamtansicht der Grabungsfläche I mit dem Rest eines mittelalterlichen Gebäudes (s. s. j. 1-3). Foto Archaia Brno z. ú.

Vladislav (okr. Třebíč)

Kostel Nejsvětější Trojice, parc. č. 55.

Raný středověk, vrcholný středověk, novověk. Kultovní areál. Záchranný výzkum.

Obr. 93. Kostel Nejsvětější Trojice ve Vladislavi od jihu. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 93. Holy Trinity Church at Vladislav from the south. Photo by Archaia Brno z. ú.

Archeologický výzkum byl vyvolaný odvlhčením a rekonstrukcí dešťové kanalizace kostela Nejsvětější Trojice (Těsnohlídek 2019). Zemní práce odhalily základové zdivo, dobře patrná byla stavební spára oddělující starší a mladší fázi pozdně románského kostela (obr. 93–94). Výkopy v prostoru hřbitova obsahovaly fragmentární osteologický materiál, svátostku, několik zlomků keramiky a četné slitky zvonoviny (obr. 95–96).

Literatura

Těsnohlídek, J. 2019: *Odvodnění střech kostela Nejsvětější Trojice ve Vladislavi, odvlhčení zdiva drenáží*. Rkp. nálezové zprávy č. A032/2019. Uloženo: Archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

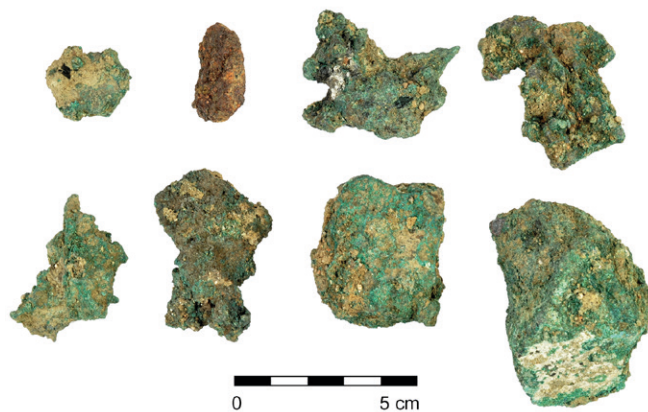
Vladislav (Třebíč District), Parc. No. 55. Early Middle Ages, High Middle Ages, Modern Ages. Sacred area – church, cemetery. Rescue excavation. Foundation masonry was partly revealed during dehumidification work on the church; a corner of the possibly earlier phase of the church nave was visible. Apart from pottery sherds and one medal, drops of the bell alloy were also found in the trenches in the cemetery area.

Jakub Těsnohlídek

Obr. 95. Vladislav, kostel Nejsvětější Trojice. Středověká kruhová přezka a novověká svátostka z výkopů na někdejší hřbitově u kostela. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 95. Medieval round buckle and modern religious medal found in a trench in the church cemetery. Photo by Archaia Brno z. ú.

Obr. 96. Vladislav, kostel Nejsvětější Trojice. Slitky a úkapy zvonoviny, nalezené v jižním sousedství zvonice. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 96. Drops of bell alloy drops and fragments, found south of the belfry. Photo by Archaia Brno z. ú.

Obr. 94. Vladislav, kostel Nejsvětější Trojice. Pohled od severu, vpravo dole v detailním výřezu detail nároží nejstarší fáze kostela z 11.–12. století. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 94. Vladislav. Holy Trinity Church, view from the north, a corner of earliest phase of the nave (11th–12th century) is visible in a detailed section in the bottom right. Photo by Archaia Brno z. ú.

Vyškov (okr. Vyškov)**Dukelská ulice, Kaple sv. Anny, parc. č. 736.**

Novověk. Špitální kaple. Záchraný výzkum.

Lokalizace: ZM ČR 1 : 10 000, list 24-42-11.

Od května do listopadu 2019 provádělo Muzeum Vyškovska záchraný archeologický výzkum na stavbě „Odvhlčení kaple a špitálu sv. Anny“. Zkoumaná plocha se nachází na levém břehu řeky Hané v nadmořské výšce 242–244 m.

Městský špitál s kostelíkem sv. Anny stával na předměstí Špitálka (Trávníky, Štefánikova ulice a ulice Dukelská). Jde o renesanční stavbu z 1. poloviny 16. století s gotickými reminiscencemi. Nástěnné malby uvnitř kaple jsou signovány letopočtem 1584 (Jeřábková 2004).

V průběhu výzkumu byly v kapli sv. Anny zjištěny 3 úrovně historických podlah, základy oltářní mensy a chórové přepážky. Podlahy byly původně tvořeny vrstvou malty, do které byly naskládány cihelné dlaždice, které byly při navyšování úrovně terénu vytrhány. Do současné doby se zachovala pouze maltová krusta s otisky dlažby. První historická podlaha se nacházela v hloubce 40 cm (po odstranění novodobé dlažby) a druhá v hloubce 64 cm. Třetí podlaha byla zachycena v hloubce 78 cm ve dvou menších sondách při základech oltářní přepážky. Mezi jednotlivými podlahami byla navážka s množstvím novověké keramiky.

K posunu chórové přepážky došlo v průběhu existence kaple patrně třikrát. Její nejstarší pozůstatek se našel 1,5 m od současného kamenného stupně oddělovacího loď a kněžiště, v hloubce 58 cm. Druhá změna je vidět pouze v obvodovém zdivu kaple. Prostor loď se při každém posunu zvětšil na úkor kněžiště.

Při opravě SZ obvodového zdiva v místě zazděného vstupu z ulice byl v hloubce 89 cm nalezen kamenný práh. Další relikv cihelné podlahy (hloubka 42 cm) a kamenný práh (hloubka 16 cm) byl nalezen ve vstupní místnosti, mezi kaplí a špitálkem.

Literatura

Jeřábková, Z. 2004: Kaple sv. Anny ve Vyškově. In: *110 let muzejní práce na Vyškovsku: 1893–2003*. Vyškov: Muzeum Vyškovska ve Vyškově a Muzejní spolek Vyškov, 55–60.

Zusammenfassung

Vyškov (Bez. Vyškov), Dukelská-Straße, Kapelle St. Anna, Parz. Nr. 736. Neuzeit. Stadt, Spitalkapelle. Rettungsgrabung.

Klára Rybářová

Zlobice (okr. Kroměříž)**„Pod padělký“, „Souhradí“.**

Mladší doba hradištní. Sídliště. Záchraný výzkum.

Lokalizace: ZM ČR 1 : 10 000, list 24-42-15, v okolí bodu 273/369 mm od Z/J s. č.

Nejmladší osídlení na polykulturní lokalitě (viz oddíl Doba bronzová, Doba železná) představuje soubor několika objektů, které lze klást rámcově do mladší doby hradištní. Objekty tvoří prostorově uzavřený sídlištní celek, který je tvořen čtvercovou zemnicí s reliktem otopného zařízení, zásobní jámou a několika dalšími sídlištními objekty.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

Zlobice (Kroměříž District), “Pod Padělký”, “Souhradí”. Late Hillfort Period. Settlement. Rescue excavation.

A part of the early medieval settlement with one sunken house, store pit and several other pits were unearthed during the construction of the flood dam.

Adam Fojtík, Miroslav Popelka

Žatčany (okr. Brno-venkov)**Ulice V koutě.**

Vrcholný středověk, novověk. Vesnice. Záchraný výzkum.

Lokalizace: WGS-84 – 49.0903328N, 16.7308653E.

Během výstavby kanalizace v ulici V Koutě a v blízkosti kostela Nejsvětější trojice byly liniovými výkopy porušeny objekty a kulturní vrstvy datované od 13. století po novověk. Jde především o drobné sídlištní objekty a hluboká podzemní síla, do jednoho z objektů se stopami požárových vrstev proklesnul i lidský pohřeb (okrajově zachycená situace ovšem neumožnila jasnou interpretaci).

Literatura

Neuvedeno.

Zusammenfassung

Žatčany (Bez. Brno-venkov), V Koutě-Straße. Mittelalter. Dorf. Rettungsgrabung.

David Parma

Žerotín (okr. Olomouc)**Intravilán, jižní část.**

Vrcholný středověk. Sídliště. Záchraný výzkum.

Lokalizace: WGS-84: 49.7215603N, 17.1905964E, 49.7215336N, 17.1906100E.

Během celkové rekonstrukce komunikace II/447 v úseku mezi obcí Strukov a městem Šternberk, která byla realizována v roce 2019, byl prováděn odborný dohled. V jeho průběhu byl v červenci částečně prozkoumán jeden zahloubený sídlištní objekt, a to na ploše opravované komunikace v úrovni domu č. 20 v obci Žerotín. Většina jámy zasahovala již mimo zkoumanou plochu. Nalezené keramické zlomky lze klást do 13. století.

Literatura

Neuvedeno.

Zusammenfassung

Žerotín (Bez. Olomouc). Im Ort. Hochmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

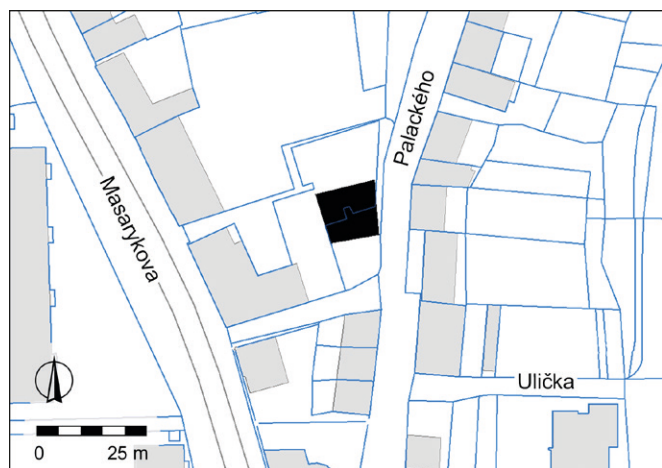
Jakub Vrána

Židlochovice (okr. Brno-venkov)

Palackého ulice, parc. č. 1390.

Novověk. Městečko. Záchraný výzkum.

V souvislosti s plánovanou stavbou budovy denního stacionáře proběhl na Palackého ulici předstihový záchraný archeologický výzkum (obr. 97). Byly odkryty stratigraficky jednoduché archeologické situace, které obsahovaly nálezy z 16. a 17. století a pozůstatky kamenných základových zdí (obr. 98). Původní účel dnes již zničených konstrukcí nelze určit.

Obr. 97. Židlochovice, Palackého. Lokalizace výzkumu. Foto Archaia Brno z. ú.

Abb. 97. Židlochovice, Palackého-Straße. Lage der Ausgrabung. Photo by Archaia Brno u. ú.

Literatura

Neuvedeno.

Zusammenfassung

Židlochovice (Bez. Brno-venkov). Palackého, Parz. Nr. 1390. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die kleine Ausgrabung zeigte nur eine einfache Stratigraphie mit Funden des 16.–17. Jahrhunderts und nicht näher bestimmbarer Grundmauern.

Róbert Antal

Obr. 98. Židlochovice, Palackého. Letecký pohled na zkoumanou plochu s pozůstatky kamenných zdí. Foto Archaia Brno z. ú.

Abb. 98. Židlochovice, Palackého-Straße. Luftaufnahme der Grabungsfläche mit Überresten der untersuchten Mauern. Photo by Archaia Brno z. ú.